Hvad enhver bør vide IV

...G I NORSK
...EVÆSEN

KJEND
DIT FOLK
DIN PLIGT
OG DIN
RET

Almenfattelig Udsigt

over

**Norges Kommune-
lovgivning**

af

And. Færden

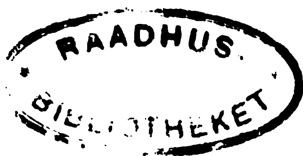

...IANIA LARS SWANSTRØM

ALB. CAMMERMEYERS FORLAG

KJØBENHAVNS
RAADHUS
BIBLIO-
THEK
ExLi BRIS

RAADHUS
BIBLIOTHEKET

NORWAY

HVAD ENHVER BØR VIDE

IV

ALMENFATTELIG UDSIGT

OVER

DEN NORSKE KOMMUNELOVGIVNING

FREMSTILLING AF

Kommuneinddelingen, Kommunestyrenes Sammensætning, Stemmeret og Valgordning, Styremøder, de forskjellige Kommunemyndigheder, deres Virkemaade og Forhold til Statsmyndighederne, kommunale Skatter og sammes Udligning, Kommunernes Kasse- og Regnskabsvæsen, Fattigvæsen, Kommunernes Skolevæsen, deres Forhold til Kirker og Geistlighed, Bygnings- og Brandvæsen, Havne- og Veivæsen, Politi- og Sundhedsvæsen samt til Salg af Vin, Øl og Brændevin

AF

AND. FÆRDEN

KRISTIANIA
ALB. CAMMERMEYERS FORLAG

Trykt hos
Alb. Cammermeyers Forlag og Centraltrykkeriet
1903

FORORD.

Trykningen af siste Del af den i Serien *„Hvad enhver bør vide“* af mig udgivne Udsigt over „Norges almindelige borgerlige Love“ afsluttedes i September 1899. Jeg fandt det da ønskeligt at gjøre et Ophold, før jeg lod den forlængst bebudede Oversigt over Kommunelovgivningen udkomme. En hovedsagelig Grund til, at Opholdet er blevet saa langt, har været Udsigten til, at det paagaaende Arbeide med en fuldstændig Omstøbning af vore kommunale Forfatningslove skulde finde Sted.

Det synes imidlertid, som om man ikke nu i en nærmere Fremtid med Føie kan vente den længe forberedte nye Kommunallov; jeg har da troet (og min Forlægger med mig), at det ikke længer bør udstaa med nærværende Binds Udgivelse.

Hovedvegten er lagt paa Fremstillingen af den egentlige Kommuneforfatning, og, som i Texten paa forskjellige Steder antydet, er det ikke Tanken at give nogen fuldstændig Oversigt over Indholdet af de mange Love, som i videre Forstand kan være at henføre under Kommunelovgivningen.

Det siger sig selv, at Hr. W. S. Dahls fortrinlige Haandbog har været til stor Hjælp under Arbeidet. Den omfatter dog som bekjendt ikke Bykommunernes

Forfatning; derhos er for Landets Vedkommende efter siste Udgave af Hr. Dahls Verk (paabegyndt i 1893) kommen flere, og det meget vigtige Tillægs- og Ændringslove. Jeg tør derfor haabe, at min Oversigt over Kommunelovgivningen, saa kortfattet den end er, vil vise sig at tilfredsstille et Behov ikke blot for Byernes, men ogsaa for Landdistrikternes praktiske Kommunemænd.

Det tilføies sluttelig, at den i Stk. 34 bebudede Ændringslov senere er givet — under 9de Juni 1903 (No. 3). Nævnes bør ogsaa en Tillægslov af 11te Juni 1903 indeholdende Forandring i Lovgivningen om Medicinalafgift i Finmarken, jfr. Stk. 50.

Kristiania i Juni 1903.

And. Færden.

INDHOLD.

Emneliste i Bogstavorden.

A. Indledning.

1. Vor nuværende Kommunalforfatnings Hovedgrundlag er de to Love af 14de Januar 1837 om Formandskaberne, den ene for Kjøbstæderne, den anden for Landet.

Som Lovenes Overskrift viser, var deres Hovedøiemed nærmest at istandbringe og ordne „Formandskaberne“ — Organer for Kommunernes *Beslutningsmyndighed i deres egne Sager*.

Man havde dengang neppe Øie for, hvad denne kunde udvikle sig til, eller for alt, hvad der laa deri. Men selve Myndighedens Tilværelse maa vistnok have staaet for Datidens Lovgivere som selvsagt, efter at Landet havde faaet sin fri Forfatning med folkevalgte Myndigheders Deltagelse i Lovgivning m. v. Lovgiverne i 1837 indskrænkede sig til at udtale (hvad der stod for dem som det vigtigste) Regelen i Landslovens § 27 (Bylovens § 23):

„Forsaavidt det ikke er hjemlet ved Lov, ved lovmedholdigen afgivne Bestemmelser, eller ved gyldige private Dispositioner, kan ikke nogen Udgift paabyrdes Kommunen eller dens Afdelinger, eller nogen af de samme tilhørende Kasser, og ei heller noget foretages til Forandring med dens offentlige Indretninger, medmindre at Samtykke dertil vorder

givet af eller igjennem Formandskabet, saaledes som ved denne Lov er foreskrevet.“

Hvad der er Kommunens „offentlige Indretninger“, er ikke angivet, og der er i det hele *ingen nærmere Begrænsning opstillet mellem kommunale og ikke kommunale Sager* i Lovene af 1837.

Som bekjendt har vort offentlige Liv siden udviklet sig baade kraftig og raskt. Og samtidig med, at Tyngdepunktet efterhaanden er lagt mere og mere over fra Statsembedsmændenes Indflydelse til de folkevalgte Tillidsmænds frie Afgjørelser, er Kredsen af Anliggender, med hvilke Kommunestyrene *skal* have Befatning. stadig forfleret. En Række senere Love har efterhaanden lagt saa den ene og saa den anden stedlige Administrations- som Lovgivningssags Ordning i Kommunestyrenes eller andre af Kommunernes Indvaanere valgte Tilsyns el. Ombudsmænds Hænder istedetfor at lade Statsembedsmændene afgjøre og greie med Tingene.

De forbedrede Samfærselsmidler og den hensigtsmæssigere Regulering af Kommunernes Grænser har ogsaa, særlig for *Landet*, lettet Kommunestyrenes Adgang til hyppigere at samles.

Eftersom det er gaaet op for Kommunestyrene, hvor lidet begrænset af Lovgivningen deres Raadighedskreds er, har den udvidede Magtbevisthed ogsaa ført med sig en voxende Magtudfoldelse og en stigende Tilbøielighed til Indtrængen paa nye Virkeomraader.

Statsmyndighederne kan selvfølgelig uden Vanskelighed beskytte sig mod, hvad de anser for Overskridelser af Grænserne for de kommunale Myndigheders tilladte Raadighed, selv om disse Grænser af Lovgivningen kan være lidet skarpt angivne.

Men om de enkelte Borgere føler sig brøstholdne ved at skulle bidrage til Øiemed, som *de* anser Kommunen som saadan uvedkommende, har de

alene Domstolene at ty til med sine Klagemaal over uberettiget Beskatning.

Men Domstolene har igjen alene Loven at holde sig til, og der søger man forgjæves nogen Begrænsning.

Det lader sig ikke negte, at der *kan* ligge en vis *Fare* for et sundt Kommunelivs Forsumpning deri, at det er aldeles overladt til Kommunestyrets eget Godtykke at afgjøre, hvilke Arter af Virksomhed Kommunerne skal befatte sig med, og hvilke der skulde være forbeholdt den private Foretagsomhed. Som Loven nu er affattet, skulde Drift af *hvilkensomhelst* Slags Forretninger *kunne* inddrages under Kommunerne, naar blot de almindelige lovlige Betingelser for den paagjældende Bedrifts Udøvelse er tilstede. Det stemmer saavel med den almindeligste Mening blandt vore Retslærere som vor Høiesterets Afgjørelser, at Borgerne ikke kan gjøre Indsigelse mod *noget* kommunalt Skattepaalæg, der maatte være en Følge af, at en Kommune sætter i Gang en Bedrift, der ligger udenfor de som egentlig kommunale anerkjendte Virksomhedsgrene.

Som nedenfor vil sees, har Lovgivningen meget omhyggelig søgt at sikre en baade retfærdig og ligelig Beskatning. Men nogen forholdsmæssig Begrænsning for, hvad Skatteborgerne kan paalægges at yde som Bidrag til de Udgifter, de kommunale Tillidsmænd paadrager Kommunerne, har vore Lovgivere endnu ikke fundet Føie til at opstille.

2. Kommunallovgivningens Omraade bliver efter det i Stk. 1 anførte noksaa flydende.

Den Fremstilling, som i det følgende skal gives, vil alene blive lagt an paa at være udtømmende, forsaavidt angaar selve Formandskabslovene med de forskjellige Tillæg til og Ændringer i disse i Tidens Løb.

Det vigtigste af Fattigloven og Folkeskolelovene ligesom af de kommunale Skattelove vil der ogsaa blive gjort temmelig indgaaende Rede for.

Derimod vil med Hensyn til Kirkevæsen, Veivæsen, Havnevæsen, Skydsvæsen, Brand- og Bygningsvæsen, Sundhedsvæsen og Kommunernes Forhold til deres Politi og Overholdelse af almindelig Sikkerhed, Ro og Orden i det hele (derunder ogsaa Forskrifterne om Tilladelse til Salg af sterke Drikke inden Kommunen) alene blive givet en Udsigt i korte Træk over Lovgivningen angaaende disse Forhold, forsaavidt den berører Kommunemyndighedernes Medvirken og Indgriben.

Visse Ting, som efter dette Binds Plan kunde passe deri, er ikke medtagne, fordi de falder ind under tidligere udgivne, saaledes Forskrifterne om Kommunestyrenes Forhold til Skovenes Bevaring (se „Hvad enhver bør vide“ III, 1, Stk. 197, 199 og 240) og Fredningsforskrifter for Vildt og Fisk (sammesteds Stk. 172 og 173). Kun kan her nævnes, at en ny Jagtlov af 20de Mai 1899 (med Ændringslov af 14de Mai 1902) har gjort endel Forandringer.

Om Fæste- og Forhyringskontorbevillinger se „Hvad enhver bør vide“ III, 2, Stk. 411.

Kommunernes Forhold til det stedlige Fængselsvæsen er ikke medtaget, heller ikke de nu talrige Lovforskrifter om de stemmeberettigedes, Formændenes eller det samlede Kommunestyres Deltagelse i Beskikkelse af Forligelseskommissærer, Lensmænd, Retsvidner og Domsmænd. Kommunestyrets Befatning med Valg af stedlige Fabriktilsynsmænd (efter Lov af 27de Juni 1892 § 35) og af Tilsynsmænd for Rigsforsikringsarstalten (efter Lov af 23de Juli 1894 § 28) vil ligesaalidt blive gjort til Gjenstand for nærmere Omtale.

B. Kommuneordningen og de forskjellige egentlig kommunale Myndigheder samt deres Forretningsomraade.

3. Kommuneinddelingen er efter Loven af 1837 bygget paa den geistlige — Prestegjældsinddelingen for *Landets* Vedkommende, medens de forskjellige *Kjøbstæder* (1ste Januar 1903 40 i Tallet) hver har dannet kommunale Enheder uden Hensyn til Størrelsen — eller Antallet af deres Menigheder.

Historisk hænger Prestegjældsinddelingen igjen sammen med Retskredsdelingen. En meget naturlig Forklaringsgrund for denne Sammenhæng er den fra gammel Tid brugte geistlige Lønningsmaade med udlignede Udredsler af Kredsens Indvaanere. Naar nu den under 27de Juli 1896 udkomne Ændringslov har foreskrevet, at ethvert „*Herred*" skal have et Repræsentantskab osv., saa er det kun en Tilbagevenden til en ældre og i Grunden naturligere Retstilstand.

„*Herred*" som Betegnelse for Landkommuner har iøvrigt i Lovgivningen almindelig været brugt helt siden Matrikullov 6te Juni 1863 § 2 optog det gamle gode Navn istedetfor det tidligere tungvindte „Formandskabsdistrikt".

Sognet har, som nedenfor vil sees, adskillig Betydning, dels som Valgkreds og dels som til en vis Grad selvstændig engere Kommunekreds i Skole- og andre Anliggender.

„Sogn" leder efter Nutidens gjængse Opfatning ogsaa Tanken hen paa den geistlige Ordning. Det er imidlertid at merke, at „Sokn" i vort gamle Lovsprog ogsaa betegnede Retskreds. Egentlig betyder Ordet „Sokn" Handlingen „at søge hen til" — hvilket noksom forklarer, at man kunde bruge Ordet ligesaavel i Forbindelse med Kirken som med Tinget. Dette

var i gamle Dage Samlinger af Kredsens gode Mænd til Afgjørelse ikke blot af Retstrætter, men ogsaa af forskjellige fælles Anliggender, som man nu rettelig kan betegne som kommunale. Det nyere Lovsprog har gjenoptaget Sogn i anden Betydning end som Betegnelse for den kirkelige Inddeling, idet Lagmandsretternes Kredse jo benævnes Lagsogn.

Om *Ladesteders* kommunale Ordning se Stk. 4. Om mere omfattende Landkommuner end de enkelte Herreder samt Sammenstød mellem Herreds- og andre administrative Distriktsinddelinger se Stk. 5.

4. Ladested har efter Lov en af 1837 § 15 Formænd og Repræsentanter fælles med det Landdistrikt, i Forbindelse med hvilket det udgjør et Prestegjæld; men forsaavidt de stemmeberettigede Indvaanere i noget Ladested ved Stemmeflerhed vedtager for Ladestedets Anliggender at ville have særskilt Formandskab og Repræsentantskab, skal med Hensyn til Ladestedets Kommuneordning de Regler befølges, som „i Kjøbstæderne er eller vorder gjældende“.

Af Landets 22 Ladesteder (ved Udgangen af 1902) har de 20 benyttet sig af den ved Loven saaledes aabnede Adgang til Selvstyre. Kun to Ladesteder, nemlig *Hvitsten* i Akershus Amt og *Holmsbu* i Buskeruds Amt hører endnu i kommunal Henseende sammen med henholdsvis Vestby og Hurum Herreder.

„Bergstaden“ *Røros*, der er den væsentlige Del af Røros Prestegjæld, danner sammen med den inden Søndre Trondhjems Amt liggende Del af dette Røros Herred. Dette er fuldstændig at betragte som et *Landdistrikt;* dog gjælder for Røros Bergverk tildels endnu en særskilt Lov 12 Sept. 1818, der kan have en vis ialfald afledet Indflydelse paa Røros's kommunale Forhold.

Endel af Røros Prestegjæld, der ligger i Hedemarkens Amt, danner iøvrigt sammen med Tolgen Prestegjæld — Tolgen Herred.

I denne Forbindelse kan ogsaa nævnes, at Lov 5te Juni 1869 har opstillet den Regel, at Grund, som indtages af Ladesteder, der har *særskilt* Kommunestyre, udgaar af Landets Matrikul, ligesom at Jordeiendomme i saadanne Ladesteder (paa samme Maade som Kjøbstadsjord) skal være undtagne fra Odelshævd.

5. Mer omfattende Landkommuner end de enkelte Herreder har man efter den nugjældende Kommunelov for visse Slags Sager eller visse Anliggender.

Om Udligning af visse Udgifter *enten* paa de enkelte Prestegjælds eller Sognes Indbyggere *eller* paa *Amterne* (ɔ: deres Indvaanere overhovedet) havde man Regler i Lovene allerede længe før 1837.

Udviklingen har efterhaanden ført med sig en ikke ringe Forflerelse af de Øiemed, hvortil hele Amtet skal bidrage. En væsentlig Forøgelse af Amternes Udgiftsbudgetter og et stadig stigende Krav paa Amtsbidrag saa til det ene og saa til andet Foretagende har været en Følge *dels* af, at Loven nu langt mere end før giver Anvisning paa Amtets (ɔ: de samme tilhørende Herreders ved Udligning paa dem alle tilveiebragte fælles) Midler — og *dels* af, at de engere Kommuners økonomiske Evne til at tilfredsstille de altid og altid voxende Krav ikke staar i Forhold til disses Tiltagen.

Alle de et Amtsdistrikt tilhørende Landkommuner danner en *Fælleskommune* — en „*Amtskommune*“, væsentlig indrettet med den nys omhandlede Udligning af de kommunale Udgifter for Øie.

De inden Amtet liggende Kjøbstæder og Ladesteder med eget Kommunestyre staar udenfor Amtskommunen.

Det af en Komite udarbeidede Forslag til hel ny „Lov om det kommunale Selvstyre“ vil lade det *hele* Amtsdistrikt, Byer som Herreder, udgjøre en Fælleskommune.

Mer begrænsede Fællesskaber mellem flere Kommuner vil ofte være en Følge af, at de tidligere har

hørt sammen. Det kan ogsaa hænde, at Aftaler om Fællesvirken eller en historisk begrundet Delagtighed i Sameiestrækninger m. v. kan nødvendiggjøre Fællesafgjørelser. Naturligst ordnes disse gjennem Fællesstyrer eller Komiteer, sammensatte af Medlemmer fra enhver af de enkelte Kommuner (jfr. Almenningslov 3die Aug. 1897 § 1) eller ved, at Udsendinger fra den ene Kommune gives Adgang til den anden Kommunes Forhandlingsmøder (jfr. Fængselslov 13de Okt. 1857 § 11 og Bygningslov for Kristiania 26de Mai 1899 § 100 [8]).

Om *fuldstændige Fællesmøder* mellem to eller flere Kommunestyrer indeholdes følgende Regler i Landsformandskabslovens § 14, som denne lyder efter Ændringslov 27de Juli 1896:

Naar et Prestegjæld er delt i flere Herreder, skal disses Formandskaber i Henseende til alle Anliggender, hvori Herrederne maatte have fælles Kommunevæsen, træde sammen for i Forening at behandle samme og skal saaledes, forsaavidt disse Anliggender angaar, udgjøre *et* Formandskab. Paa samme Maade kan ogsaa andre *til hinanden grænsende Herreders Formandskaber* træde sammen til fælles Behandling og Afgjørelse af Kommuneanliggender, som udelukkende angaar dem i Forening. Det samme gjælder ogsaa disse Herreders Repræsentantskaber.

Forskrifterne om, at minst det halve Antal Medlemmer maa være tilstede, for at Mødet skal være gyldigt, gjælder for disse Fællesmøder i Forhold til de mødende fra hvert enkelt Herred. Til at forrette som Ordfører i saadant Fællesmøde vælger de tilstedeværende med Stemmeflerhed en af de deltagende Formandskabers Ordførere.

En Bykommunes og en tilstødende Landkommunes Formandskaber ansees ikke for at have Adgang til

paa saadan Maade at træde sammen og fatte Beslutning i Fællesmøde.

6. Til at regulere Inddeling, som ikke stemmer med paagjældende Distrikters Tarv, sigter forskjellige Forskrifter i Landsformandskabsloven. Hvor en Kjøbstad eller Andel deraf med tilgrænsende Landdistrikt udgjør et Prestegjæld, skal saaledes efter § 62 i nysnævnte Lov den Del af Prestegjældet, som ikke henhører til Kjøbstaden, udgjøre et særskilt Herred.

I denne Forbindelse bør merkes, at formelig Lov ansees nødvendig til Udvidelse af en Kjøbstad.

Er et Prestegjæld delt mellem flere Amter, skal hver Del deraf udgjøre et Herred; og hører Dele af Prestegjæld til forskjellige Thinglag i samme Amt, skal det være hver Del uforment at danne et særskilt Herred, hvis Flertallet af sammes i Mandtallet staaende Indvaanere efter Forslag af nogen Vedkommende i et af Valgstyret sammenkaldt Møde fatter Beslutning derom. Naar et Prestegjæld, der udgjør et Herred, deles i to eller flere Prestegjæld, kan Repræsentantskabet, efter Lovens § 60, med kongelig Approbation beslutte Herredet delt i to eller flere Herreder i Overensstemmelse med Prestegjældsdelingen.

Endelig har Landslovens § 63 den meget tøielige Regel, at de nærmere Bestemmelser med Hensyn til Kommunernes Inddeling, som maatte findes nødvendige, fastsættes af Kongen, efterat vedkommende Repræsentantskabers og Amtstings Erklæring er afgivet.

I Kraft af denne Adgang er i Tidens Løb et meget stort Antal Kommuner delt, særlig vestenfjelds og nordenfjelds; og Antallet af Herredskommuner er fra 1838 til Nutiden saaledes forøget med omkring 50 %.

Det foreliggende Komiteforslag til ny Kommunelov vil lovfæste den bestaaende Kommunedistriktsinddeling og foreskriver, at enhver Forandring deri skal være lovbestemt. Dog hjemler Forslagets § 5 [3 og 4] desuden fremdeles en noksaa vid Adgang til ved kongelig Resolution at regulere Herredsgrænser som til at dele Herreder og til at slaa sammen flere saadanne.

7. Herredsstyrets Sammensætning var ikke efter *Loven af 1837* ordnet ganske som nu, idet Formænd og Repræsentanter valgtes hver for sig. Forholdstallet var da som nu 1 : 3, men Antallet var at bestemme efter andre Regler.

Særlig betegnende for Modsætningsforholdet mellem før og nu vil man finde en Sammenligning mellem § 1 i den oprindelige Lov for Landet og § 1, som den nu lyder efter den vigtige Ændringslov af 27de Juli 1896. § 1 i Loven af 1837 lød saaledes: „I ethvert Prestegjæld paa Landet skal være et Formandskab, der skal bestaa af Formænd fra ethvert af Prestegjældets Kirkesogne, og hvis Antal tilsammen ikke maa være under 3 eller over 9. Vedkommende Amtmand har nærmere at bestemme saavel dette Antal, som hvorledes det skal fordeles paa ethvert af de til Prestegjældet henhørende Kirkesogne, med Hensyn til Folkemængden, de efter Grundloven stemmeberettigedes Antal, Matrikulskylden og øvrige lokale Omstændigheder — — —". — Og den oprindelige Lovs § 8 lød: „I ethvert Formandskabsdistrikt skal tillige være Repræsentanter, hvis Antal skal være 3 Gange saa stort som Formændenes og fordeles efter samme Forhold og Regler som disse paa ethvert af de til Distriktet henhørende Kirkesogne."

Efter § 1 i den i 1896 ændrede Lov skal ethvert Herred have et *Repræsentantskab* og et *af og blandt dettes Medlemmer* valgt *Formandskab,* bestaaende af Fjerdeparten af Repræsentanterne. Antallet af Repræsentanter skal være et med 4 deleligt Tal ikke under 12 og ikke over 48.

Bestaar Herredet af to eller flere Sogne, fordeles Repræsentanterne paa disse saaledes, at ogsaa hvert

af Sognenes Repræsentanter udgjør et med 4 deleligt Tal.

Paa Landet skal der altid vælges Suppleanter almindeligvis ligesaa mange, som der er Repræsentanter. Dog *kan* der ved Forholdsvalg (jfr. Stk. 18) blive et mindre Antal Suppleanter.

Inden de angivne Grænser bliver saavel det hele Antal Repræsentanter som i Tilfælde, hvorledes det skal fordeles paa Herredets Sogne, at bestemme af Amtstinget efter Indstilling af Amtsudvalget under Hensyn til Folkemængden, Matrikulskylden og andre stedlige Forhold.

Det i Henhold hertil engang fastsatte Antal og Forholdstal *kan* ved forandrede Forhold paa samme Maade forøges eller forminskes, men alene, naar nye Valg skal foregaa.

8. Kjøbstædernes Kommunestyre sammensættes efter den (ogsaa ved en Ændringslov af 27de Juli 1896 indførte) Regel, at enhver Kjøbstad skal have et *Repræsentantskab* og et *af* og *blandt dettes Medlemmer* valgt *Formandskab*, bestaaende af Fjerdedelen af Repræsentanterne.

Antallet af Repræsentanter skal være i Kjøbstad, hvis Folkemængde efter den sidste før Valget (af Staten) afholdte almindelige Folketælling for hele Riget var:

			ikke over	3 000	Indbyggere,	20
over	3 000,	men	—	5 000	—	28
„	5 000,	-	—	7 500	—	36
„	7 500,	-	—	10 000	—	44
„	10 000,	-	—	15 000	—	52
„	15 000,	-	—	25 000	—	60
„	25 000,	-	—	50 000	—	68
„	50 000,	-	—	100 000	—	76
„	100 000	. . . .				84

Suppleanter vælges vel at merke i Byerne kun, naar Forholdstalsvalg anvendes.

Den ældre Regel satte det samlede Antal af Formænd og Repræsentanter i Byerne til minst 16 og høist 48.

9. Stemmeret i Kommunerne har ifg. de nyeste Love herom af 29de Mai 1901:

a) *Mænd,* som har de i Grundlovens § 50 foreskrevne Stemmeretsbetingelser (se her nedenfor).

b) *Kvinder,* som den 1ste December det Aar, Mandtallet affattes, er fulde 25 Aar, i 5 Aar har havt fast Ophold i Landet, har norsk Statsborgerret, og som ved Mandtallets Afslutning (jfr. Stk. 11) enten selv har betalt Skat til Stat eller Kommune for det sistforløbne Skatteaar ifg. Ligning af antagen Indtægt paa minst *400 Kr. i By* — minst *300 Kr. paa Landet* eller lever i helt eller delvis Formuesfællesskab med Egtefælle, der har betalt saadan Skat.

For saavel Mænd som Kvinder kræves derhos, at de i de to siste Aar har havt fast Ophold i vedkommende Kommune og ikke er i noget Tilfælde, som efter Grundlovens §§ 52 og 53 bevirker Suspension eller Tab af Stemmeret.

Enhver, der har en samlet Indtægt af i *By* 400 Kr., paa *Landet* 300 Kr., *skal* lægges i Skat til Kommunen, selv om han efter de vedtagne Skatteregler vilde blive skattefri. Skattebeløbet maa i dette Tilfælde ikke være under 50 Øre og ikke over 2 Kroner.

Efter Grundlovens § 50 har norske Borgere (Mænd) Stemmeret, naar de har fyldt 25 Aar, har været bosatte i Landet i 5 Aar og opholder sig der.

Den statsborgerlige *Stemmeret suspenderes* efter Grundlovens § 52:

a) ved offentlig Tiltale for strafbare Handlinger, der kan medføre Stemmerettens Tab;
b) ved Umyndiggjørelse;
c) ved Opbud eller Fallit, der ikke er foraarsaget ked Ildsvaade eller andet utilregneligt og bevisligt Uheld, indtil Skyldneren enten ved fuld Betaling til Fordringshaverne eller ved Akkord igjen er bleven raadig over sit Bo;
d) ved at nyde eller i det siste Aar før Valget at have nydt Understøttelse af Fattigvæsenet.

Efter Grundlovens § 53 *tabes Stemmeret:*
a) Ved Domfældelse for strafbare Handlinger overensstemmende med, hvad derom i Lov bestemmes;
b) ved at gaa i en fremmed Magts Tjeneste uden Regjeringens Samtykke;
c) ved at erhverve Borgerret i en fremmed Stat;
d) ved at overbevises om at have kjøbt Stemmer, solgt sin egen Stemme eller stemt i flere end en Valgforsamling.

Almindelig borgerlig Straffelov 22de Mai 1902 (der skal træde i Kraft 1ste Januar 1904) lader i § 30 ² Stemmerets Tab for en Tid af 10 Aar være en Følge af Straffedom paa Fængsel i 1 Aar eller mere, og af *enhver* paa *Frihedsstraf* lydende Dom for Overtrædelse af samme Lovs §§ 105—108. Ogsaa iøvrigt kan til kortere Frihedsstraf end Fængsel paa 1 Aar eller til Fradømmelse af Tjeneste betingelsesvis knyttes Tab af Stemmeret og af Adgang til at opnaa offentlig Tjeneste.

Indtil den nye Lov træder i Kraft, tabes efter en anden Lov af 22de Mai 1902 (Nr. 5) Stemmeret ved at have været dømt til Strafarbeide eller Afsættelse eller til Fængsel for en Forbrydelse, som omhandles i noget af den nu gjældende Straffelovs Kapitler om Mened, Tyveri, Røveri eller Bedrageri. — Denne Virkning ophæves ved Æresopreisning.

Saadan vil efter den nye Straffelovs Indførelse blive en ren Benaadningssag, da Stemmerettens Tab paa Grund af Domfældelse er at betragte som en *Tillægsstraf*. Loven om den nye Straffelovs Ikrafttræden ophæver Æresopreisningsloven af 6te Aug. 1897.

10. De 25 Aar, der betinger Stemmeret, maa som det fremgaar af den i Stk. 9 anførte Lovforskrift, være fyldt den 1ste December i Valgaaret.

Den Betaling af Skat, der kræves som Stemmeretsbetingelse for Kvinder, maa have fundet Sted *inden* Afslutningen af det Møde i siste Halvdel af August paa Landet — Oktober i By —, hvori Mandtallet endelig berigtiges (jfr. Stk. 11).

Har vedkommenee Kvinde selv norsk Statsborgerret, kan hun trods Egteskab med fremmed Statsborger beholde sin Stemmeret, hvis Lovgivningen i Mandens Hjemland ikke tillægger hende Statsborgerret der i og med Egteskabets Stiftelse.

Midlertidigt Tab af Stemmeret paa Grund af Fattigunderstøttelse antages alene at burde indtræde, hvor vedkommende selv i første Række har Forsørgelsespligten, altsaa naar Understøttelsen er ydet ham selv, hans Egtefælle eller Barn under 15 Aar, jfr. Fattiglov 19de Mai 1900 (Nr. 1) i Slutn. Derimod vil det vel vanskelig kunne forenes med Udtryksmaaden i Grundlovens § 52 d (jfr. Stk. 9) at undtage den efter Fattiglovens § 11 ikke hævdsafbrydende Hjælp, forsaavidt den virkelig er ydet af Fattigvæsenet.

Om den oppebaarne Understøttelse inden Mandtallets Afslutning refunderes, kan dog ikke Følgen deraf for vedkommendes Stemmeret undgaaes.

Fattighjælp ydet til vedkommendes Mand (eller til de fælles Børn) har ogsaa Virkning for Spørsmaalet om Hustruens Stemmeret. Men ellers er det uden Betydning herfor, enten Mandens Stemmeret tabes eller suspenderes.

11. Mandtal over stemmeberettigede føres i *Bykommuner* af *Magistraten* og paa *Landet* sognevis af *Lensmanden* (Lensmændene).

Kommunerne maa bekoste de Protokoller, som skal anskaffes. For Herred, som bestaar af flere Sogne,

er det ikke *nødvendigt* at have *særskilt* Mandtalsprotokol for hvert Sogn. Bruges fælles Protokol, maa deri dog være særskilte Afdelinger for hvert Sogn.

I Mandtallet indføres alle de, som ifg. Lovens § 2 har Ret til at afgive Stemme ved det forestaaende Valg. De, hvis Stemmeret er suspenderet, indføres med Anmerkning om Suspensionen og om Grunden til denne.

Til Gjennemgaaelse og mulig Berigtigelse af det af Mandtalføreren udarbeidede Mandtalsudkast træder *paa Landet* i første Halvdel af *Juli* Maaned det Aar, da Repræsentantvalg skal foregaa, Lensmanden (Lensmændene) sammen med Formandskabet (det hele Herreds Formandskab — hvadenten Mødet holdes underet for samtlige Sogne i Herredet eller særskilt for hvert af dem).

I *Byerne* træder paa lignende Maade Magistraten sammen med Formandskabet i første Halvdel af *September* Maaned i Valgaaret til Gjennemgaaelse og Berigtigelse af Mandtalsudkastet.

Senest den 15de i Gjennemgaaelsesmaaneden (altsaa henholdsvis Juli og September) skal Mandtallet i Afskrift udlægges paa et eller flere passende Steder til Eftersyn i 4 Uger. Tid og Sted for Udlæggelsen kundgjøres forud i Forbindelse med en almindelig Opfordring til enhver, som finder sig eller andre urettelig opført eller urettelig forbigaaet, om inden Udgangen af de 4 Uger at fremkomme til Mandtalsføreren (henholdsvis Lensmanden eller Magistraten) med Oplysning derom. De, mod hvis Stemmeret der fremkommer Indsigelse, skal strax underrettes derom af Lensmanden (eller Magistraten).

I anden Halvdel af August, ligeledes i Valgaaret, træder *paa Landet* Lensmanden (Lensmændene) og Herredets Formandskab atter sammen til Behand-

ling af de fremkomne Oplysninger og Afgjørelse af Stemmeretstvistigheder; — og *i Byerne* træder i anden Halvdel af Oktober Maaned i Valgaaret Magistrat og Formandskab ogsaa paany sammen til Forhandling i lignende Øiemed.

Det berigtigede Mandtal, hvoraf en Afskrift senest fra 1ste September paa Landet og fra 1ste November i Byerne skal ligge til almindeligt Eftersyn i Kommunelokalet, bliver i *Landdistrikt* fra 1ste Oktober næstefter indtil det *paafølgende Valgaars* 30te September — og i *Bykommunerne* fra 1ste December i Valgaaret indtil det *paafølgende Valgaars* 30te November ved Valg at benytte uden andre Forandringer end de, som maatte blive Følgen af, at nogen Afgjørelse af Stemmeretstvist indankes for Stortinget (der i saa Fald har den endelige Afgjørelse) eller af Stemmerettens Suspension eller Tab, fordi vedkommende i Aarets Løb kommer i noget i Grundlovens §§ 52 eller 53 nævnt Tilfælde (jfr. Stk. 9) eller fraflytter Kjøbstaden.

Anmeldelse til Indførsel var foreskrevet efter de før 1901 gjældende Love for Personer, der ikke var opførte i det statsborgerlige Mandtal. Nu kræves saadan Anmeldelse ikke længer.

Fattigstyrets Formand pligter ikke *uopfordret* at meddele Mandtalsføreren Opgave over dem, der nyder eller har nydt Fattighjælp. Men saavel han som andre kommunale Tjenestemænd pligter uden Godtgjørelse at meddele Mandtalsførerne de Oplysninger og Opgaver, som kræves for at holde Mandtallet i Orden.

12. Valgbare til Repræsentanter er efter den nugjældende Lovgivning alene de, som er *stemmeberettigede* i vedkommende Kommune. At Stemmeretsbetingelserne ogsaa maa bevares efter Valget for at kunne vedblive i Stillingen, viser Budet om, at Suspension eller Tab af en Formands eller Re-

præsentants Stemmeret efter Grundlovens § 52 eller 53 medfører Suspension fra eller Tab af hans Ombud.

Fraflytning fra Distriktet medfører, at en valgt Repræsentant (Formand) ikke kan fungere som saadan, selv om vedkommende tager Bopæl i et andet Sogn inden *samme* Herred.

Justitsdepartementet har i en Skrivelse af 21de Februar 1855 udtalt, at ikke Tab af hvilkensomhelst Stemmeretsbetingelse efter Valget *maa* medføre, at en Person ikke kan vedblive som Formand, naar han bliver boende i Distriktet. Med de *nuværende* Stemmeretsregler bliver saadant Tilfælde dog neppe tænkeligt.

Saavel paa Landet som i By er de valgte Formænds og Repræsentanters *Ombudstid tre Aar*. Den, der har gjort Tjeneste i tre Aar, kan undslaa sig for at modtage Valg for de tre næste. Enhver, som er over 60 Aar, kan ligeledes undslaa sig for at modtage Valg.

Anmeldes Svagelighed eller anden Forhindring i at modtage eller vedblive Ombudet, har de øvrige Formænd (Repræsentanter) ved de fleste Stemmer at afgjøre Gyldigheden af det opgivne Forfald.

Overformyndere er ifg. L. 3—20—6 og Lov 28de Sept. 1857 § 2 berettigede til at frasige sig alle andre kommunale Ombud — ogsaa Repræsentanthvervet. I en Skrivelse 21de Januar 1899 antager Indredepartementet derimod, at Forligelseskommissærer ikke kan fordre sig fritaget (efter Forligelseslov 20de Juli 1824 § 5).

Ifølge § 9 i Formandskabsloven for *Byerne* kan Embeds-, Ombuds- og Bestillingsmænd, som har Regnskab at aflægge for de Kommunen tilhørende Kasser, ikke være Formænd. Kommunens Overøvrigheds- og Magistratspersoner kan hverken være Formænd eller Repræsentanter.

Den tilsvarende Forskrift i Loven *for Landet* indeholder, at Amtmænd, Sorenskrivere, Fogder og Lensmænd ikke kan være Formænd i sit Distrikt, Amtmanden heller ikke Repræsentant. Formand maa ei heller den være, der har Regnskab at aflægge for de Kommunen tilhørende Kasser.

Det er antaget, at denne Forskrift ikke er til Hinder for, at edsvorne Fuldmægtige eller Lensmandsfuldmægtige kan vælges til Formænd inden paagjældende Kommune, eller for, at Amtsfuldmægtig kan vælges til Repræsentant.

En Kommuneformands Hustru kan ikke være Kommunekasserer, hvor hendes Husbond er Formand, derimod kan Kommunens lønnede Revisor godt være Formand. Ønsker en Formand at overtage Stillingen som Kommunekasserer, maa han fratræde som Formand.

13. Herredsrepræsentantvalg foretages hvert tredie Aar i Oktober Maaned efter Berammelse af Herredets Repræsentantskab og Lensmand (Lensmænd). Berammelsen kundgjøres paa sedvansmæssig Maade i anden Halvdel af August Maaned med Angivelse af, hvor mange Repræsentanter der bliver at vælge for hvert Sogn, samt hvor og i hvilket Tidsrum Vælgerne kan afgive sine Stemmer. Hvor det paa Grund af Forholdene findes paakrævet, kan der efter nærmere Bestemmelse af hvert Sogns Valgstyre være Adgang til at afgive Stemme samtidig paa flere Valgsteder, hvert Sted for en bestemt Del af Mandtallet.

Hvert Sogns *Valgstyre* bestaar af Sognets Lensmand og Formænd og, hvor det findes fornødent, en eller flere af de øvrige Repræsentanter efter Sognets Repræsentantskabs nærmere Bestemmelse. Valgstyret vælger selv sin Formand.

Hvor Stemmegivning skal foregaa i *flere Valglokaler inden et Sogn,* sker det i hvert Lokale

under Ledelse af en Komite paa minst tre af Valgstyret valgte Personer, deraf minst et Medlem af selve Valgstyret eller af Sognets Repræsentantskab.

Efter endt Stemmegivning leverer denne Komite de modtagne konvolutterede Stemmesedler og indleverede Forfaldsanmeldelser uaabnede i forseglet Indpakning til Valgstyret til videre Behandling tilligemed den benyttede Del af Mandtallet og en Opgave over Stemmesedlernes og Forfaldsanmeldelsernes Antal.

Se iøvrigt nærmere om Fremgangsmaaden ved Valghandlingen Stk. 15.

Naar Valget af Repræsentanter er tilendebragt, bliver Resultatet lydelig kundgjort, og forsaavidt Forholdstalsvalg ikke har været brugt, foretages i samme Møde og under Iagttagelse af samme Regler Valg paa et lige Antal Suppleanter. Kan dette ikke ske, fordi Stemmegivningen er foregaaet paa forskjellige Steder, kaares Suppleanter i dertil særskilt berammet Møde. Om Suppleanter, naar Forholdstalsvalg finder Sted, se Stk. 18.

Over Valgforretningen føres Protokol (der maa være *autoriseret* af Amtmanden).

Protokollen underskrives af Valgstyret. Den maa særlig indeholde nøiagtig Oplysning om, hvor mange Stemmesedler der er afgivne, i Tilfælde hvor mange paa hvert Sted, om nogen Stemmeseddel er kasseret og i saa Fald af hvilken Grund, hvilke Personer der har erholdt Stemmer, og hvor mange hver især; i Tilfælde af Forholdsvalg maa derhos indføres, hvilke Lister Valgstyret har ladet kundgjøre som officielle, Listernes Stemmetal, Delingstallet, Beregningen af det hver Liste tilkommende Antal Repræsentanter, og endelig, hvem der er valgt til Repræsentanter og Suppleanter, i Tilfælde for hver Listes Vedkommende.

Samtlige Stemmesedler opbevares under Forsegling paa et sikkert Sted, saalænge nogen indehar Ombud i Kraft af Valget.

2*

Valgudfaldet meddeles uopholdelig de valgte samt Amtmanden og kundgjøres paa hensigtsmæssig Maade for Herredets Beboere.

Har alle de stemmeberettigede i et Sogn undladt at afgive Møde ved Valgforretningen, bliver Sognet uden Repræsentanter i Kommunestyret.

Det bemerkes, at Lensmand ikke tilkommer Betaling for at bestyre *kommunale* Valg.

14. **Repræsentantvalg** i By foretages hvert tredie Aar i December Maaned efter Berammelse af Valgstyret. Berammelsen kundgjøres paa sedvansmæssig Maade i anden Halvdel af Oktober Maaned med Angivelse af, hvor mange der bliver at vælge, samt hvor og i hvilket Tidsrum Vælgerne kan afgive sine Stemmer. Hvor det paa Grund af Vælgernes Antal findes paakrævet, bør der efter Valgstyrets nærmere Bestemmelse være Adgang til at afgive Stemme samtidig i flere Valglokaler, hvert Sted for en bestemt Del af Mandtallet.

Valgstyret bestaar af Magistrat og Formandskab. Det vælger selv sin Formand.

Skal Stemmegivning foregaa i *flere Valglokaler,* sker det i hvert Lokale under Ledelse af en Komite paa minst tre af Valgstyret valgte Personer, deraf minst *ét* Medlem af selve Valgstyret eller af Repræsentantskabet.

Efter endt Stemmegivning leverer Komiteen de modtagne konvolutterede Stemmesedler og indleverede Forfaldsanmeldelser uaabnede i forseglet Indpakning til Valgstyret til videre Behandling tilligemed den benyttede Del af Mandtallet og en Opgave over Stemmesedlernes og Forfaldsanmeldelsernes Antal.

I Byerne vælges ingen Suppleanter, medmindre Forholdsvalg finder Sted, jfr. Stk. 18. Valgudfaldet skal af Magistraten kundgjøres i Aviserne.

15. **Repræsentantvalg** sker i By som paa Landet ved *Stemmesedler,* der skal være *uden Underskrift* og indlagte *i officielle Konvolutter.* Stemmesedlerne skal være af hvidt Papir og, saavel som Konvolutterne, uden vedheftet eller paaført Særmerke. Som saadant regnes ikke Strygninger eller andre Forandringer paa Stemmesedlen. Dersom nogen afleveret Stemmeseddel eller Konvolut ikke fyldestgjør disse Fordringer, forkastes Stemmesedlen som ugyldig. Konvolutterne skal være ugjennemsigtige og ens af Størrelse, Form og Farve samt forsynede med offentligt Stempel. I Valglokalet udleveres en saadan Konvolut til hver personlig mødende Vælger af et Medlem af Valgstyret. Forefindés i nogen Konvolut flere Stemmesedler, bliver, hvis de er indbyrdes uoverensstemmende, samtlige at forkaste og, hvis de er enslydende, kun en af dem at godkjende.

Stemmesedlernes Navne skal anføres under fortløbende Numere. Lyder en Stemmeseddel paa nogen, som ikke er valgbar, ansees dennes Navn for uskrevet. Lyder den paa flere *gyldige* Navne, end der skal vælges Repræsentanter, ansees de overskydende, som er opførte sist, ligeledes for uskrevne.

Opraab finder ikke Sted, men ved Afkrydsning eller Notering i Mandtallet føres der Indseende med, at ingen stemmer mere end én Gang.

Mødende Vælger nedlægger selv sine konvoluterede Stemmesedler i en dertil bestemt Urne. Er en Vælger ved lovligt Forfald hindret fra at møde personlig, kan han fremsende sin Stemmeseddel i lukket privat Konvolut, indlagt i en lukket Følgeskrivelse, der indeholder Oplysning om Forfaldet.

Det er antaget, at stemmeberettigede, der er *fraværende udenfor Rigets Grænser,* har Adgang til at stemme ved Kommunevalg.

Efter Afstemningens Slutning prøves først de anmeldte Forfald. Naar et saadant er godkjendt, aabnes den private Konvolut og lægges dens Indhold ulæst i en af de officielle Konvolutter, som derefter nedlægges i Valgurnen. Forkastes Forfaldet, bliver den private Konvolut uaabnet at opbevare sammen med Følgeskrivelsen.

Naar Forfaldsanmeldelserne er gjennemgaaede, blandes Konvolutterne vel om hinanden, hvorefter Stemmesedlerne udtages. De, der findes at være lovlige, oplæses tydelig eller gjennemgaaes, hvis de er trykte, paa anden betryggende Maade af et Medlem af Valgstyret under Tiisyn af et andet Medlem og optegnes af to andre Medlemmer eller to af Valgstyret antagne Personer. Derpaa *optælles* Stemmerne. De, der har faaet de fleste Stemmer, er Repræsentanter i den Orden, Stemmetallet eller, i Tilfælde af Stemmelighed, Lodtrækning bestemmer.

Saafremt Valgforretningen ikke uafbrudt fortsættes, indtil den er tilendebragt, paaligger det Valgstyret at besørge Stemmesedlerne og Listerne over de optegnede Stemmer under fælles Forsegling opbevaret paa et sikkert Sted.

16. Forlange Forholdsvalg paa Repræsentanter *kan* et *vist Antal* stemmeberettigede *inden* Valgaarets 15de August (ɔ: senest 14de) *paa Landet* — *inden* 15de Oktober *i By.*

Paa *Landet* maa saadan Begjæring fremkomme *til Valgstyret* fra minst $^1/_5$ af de i det (hele Herreds) udlagte Mandtal opførte Vælgere, hvor disses Antal er under 5 000, men ellers fra minst 1 000 Vælgere; Begjæringen maa da tilfølgetages for *alle*

Herredets *Sogne,* uanseet hvorledes Stemningen derfor er i hvert enkelt af disse.

I *By* maa paa samme Maade til Valgstyret fremkomme Begjæring fra minst $^1/_5$ af de i det udlagte Mandtal opførte Vælgere, hvor deres Antal er under 8 000, men ellers fra minst 1 600 Vælgere. Valget skal da foregaa efter de i følgende Stk. opstillede Regler.

I Kommune, hvor Forholdsvalgsystemet er indført, bliver det ved fremtidige Valg at benytte, medmindre Repræsentantskabet inden 6 Maaneder før et Valg fatter Beslutning om at afskaffe samme. Ny Begjæring til *Valgstyret* fra det ovenangivne Minsteantal af Vælgere kan dog ligegodt fremsættes om Forholdsvalg med den Virkning, at Begjæringen maa tilfølgetages.

Ved Forholdsvalgmaaden tilsigtes at give de forskjellige Partier, hvori Kommunens Vælgere er delt, Adgang til at blive forholdsvis repræsenterede, medens ellers det talrigste Parti kan faa alle Repræsentantpladse endog uden at være i afgjort Flertal i Forhold til det samlede Antal Vælgere.

Den hos os ved Love af 27de Juli 1896 indførte Form for Forholdsvalg med officielle Lister er, som det vil sees i flg. Stk. meget indviklet. Den kræver derhos en god Disciplin blandt Vælgerne for at virke efter sit Øiemed. Hvor saadant Listevalg bruges, er Udsigten til at opnaa noget ved at stemme paa andre end de i Listerne opførte Navne meget ringe.

17. Forholdsvalglisterne maa være opstillede paa Forhaand og deres Navne offentlig kundgjorte en vis Tid før Valget.

Samtidig med Berammelsen af Valget udstedes en almindelig Opfordring til Vælgerne om at indkomme til Valgstyret med Forslag til Valglister — *paa Lan-*

det inden 7de September (ɔ: *senest* 6te), i *Bykommune* inden 15de November (ɔ: *senest* 14de).

Et Forslag til Valgliste maa for at komme i Betragtning være udfyldt under fortløbende Numere med saa mange forskjellige eller indtil 2 Gange gjentagne (kumulerede) Navne, som der skal vælges Repræsentanter, og være underskrevet paa Landet af minst 10 (i By 20) Vælgere. Kandidaterne maa være saaledes betegnede, at Forvexling undgaaes. Det bør angives, hvorledes Listen skal udfyldes, hvis noget Navn maa stryges, og hvem af Underskriverne Valgstyret har at henvende sig til ved Forhandlinger angaaende Listen. Ingen Vælger maa underskrive mere end *ét* Forslag til Valgliste, og ingen Kandidat maa staa paa mere end *én* Liste. Hvert Forslag maa have en Overskrift, som angiver, fra hvilken Gruppe det udgaar.

Listerne *prøves* af Valgstyret. Er en *Kandidat opført paa mere end én Liste,* tilstiller Valgstyret ham et Paalæg om inden en bestemt Frist at erklære, paa hvilken af Listerne han foretrækker at blive staaende, med Tilkjendegivende om, at hans Navn vil blive strøget paa de øvrige. Undladelse af at efterkomme Paalægget, medfører, at Navnet stryges paa alle Lister.

Findes der at være opført en *Kandidat, som kan undslaa sig* for at modtage Valg, tilstilles der ham en Opfordring til inden en bestemt Frist at erklære, om han forlanger sit Navn strøget. Indkommer han ikke inden den fastsatte Frist med Begjæring derom, er hans Ret til at undslaa sig forspildt. Er der opført en *Kandidat, som ikke er valgbar,* stryges han.

Naar Listerne er i lovgyldig Stand eller ved Forhandling med Forslagsstillernes Repræsentanter er

bragte i saadan Stand, lader Valgstyret dem senest 7 Dage før Valgdagen kundgjøre som officielle Valglister, hver Liste med Overskrift, som angiver, fra hvilken Gruppe den udgaar, samt Valgtid, Valgkreds og Forslagsstillernes Navne.

Forsaavidt officielle Lister trykkes til Brug som Stemmesedler, maa de være udstyret som her angivet.

Det staar enhver Vælger frit for at benytte til Stemmeseddel en officiel Liste, en „vild“ Stemme-Stemmeseddel (d. e. en Seddel bestaaende af Navne, der ikke er opførte paa nogen Liste) eller en „Blandingsliste.

Man kan godt bruge en officiel Liste med Udstrygning af enkelte Navne og Tilføielse af andre. Paa sin Stemmeseddel kan den enkelte Vælger gjentage (kumulere) Navne paa Kandidater opførte paa officielle Lister *en* Gang mere end paa disse skeet (altsaa ialt *gjentage* 3 Gange paa dem, der officielt er kumuleret 2 Gange, og to Gange dem, der officielt er kumuleret en Gang). Navne, som ikke staar paa nogen officiel Liste, ligesom de deri *uden* Gjentagelse opførte Navne, kan den enkelte Vælger kumulere *en* Gang, men ikke mere. Yderligere Gjentagelse af Navne ansees som uskreven.

Man kan stemme paa sig selv.

Er der stemt paa færre end det fastsatte Antal, som skal vælges, er ikke derfor Stemmesedlen ugyldig; heller ikke, om der er stemt paa for mange. Da udstryger Valgstyret de siste overflødige Navne.

Andre trykte Stemmesedler end de officielle Lister maa ikke under Valget eller i de siste fjorten Dage før samme bringes i Omløb. Ei heller maa andre Stemmesedler udstyres som de officielle Lister.

Overtrædelse heraf straffes med Bøder; jfr. ny alm. Straffelov 22de Mai 1902 § 107.

En *Vælgers Brug* af en anderledes udstyret trykt Stemmeseddel er dog ikke antaget at medføre Stemmesedlens Ugyldighed.

Med Hensyn til *Stemmesedlernes Afgivelse,* Forfald m. v. se Stk. 15.

18. Stemmetællingen ved Forholdsvalg foregaar efter Loven under Iagttagelse af meget nøie angivne Regler.

Ved Stemmeoptællingen (jfr. Stk. 15) undersøges først, hvor mange Stemmer hver Kandidat har faaet. Dette er *Kandidatens Stemmetal.* Dernæst sammenlægges for hver Listes Vedkommende *alle* Stemmer, som er faldne paa Listens forskjellige Kandidater. De saaledes udkomne Summer udgjør de forskjellige foreslaaede Listers Stemmetal.

Alle de paa Navne *udenfor Listerne faldne Stemmer* sammenlægges for enhver Kandidat, og Summen betragtes baade som vedkommendes Stemmetal og som hans Liste-Stemmetal.

De Repræsentantpladse, som skal besættes, fordeles paa Listerne i Forhold til disses Stemmetal paa følgende Maade:

Man dividerer det *samlede Antal* afgivne *Stemmer* med *Repræsentantpladsenes Antal* forøget med 1. Er der — exempelvis — foruden tre officielle Lister, der kan betegnes med A, B og C, afgivet endel Blandinglister og vilde Stemmesedler, ialt 420 Stemmesedler og tilsammen 5040 Stemmer, og skal der vælges 12 Repræsentanter, vil 5040 være at dividere med 13, hvorved udkommer som helt Tal 387. Med den udkomne Kvotients *hele* Tal forøget med 1 divideres hver Listes Stemmetal, og enhver Liste faar sig tildelt det Antal Repræsentantpladse, som de *hele* Tal i de ved disse Divisioner udkomne Kvotienter angiver.

Ved det opstillede Exempel tænkes paa uforandrede, blandede og vilde Lister afgivet ialt 2425 Stemmer paa Liste A's Kandidater, og paa samme Maade ialt 1910 og 447 paa Liste B og C's Kandidater, 230 Stemmer paa en Kandidat udenfor de officielle Lister foruden 28 spredte Stemmer.

Divideret med 387 + 1 = 388 giver alene 2425, 1910 og 447 hele Kvotienter nemlig henholdsvis 6, 4 og 1 eller tilsammen 11; alle de 12 Pladse bliver, som det sees, ved denne Division ikke fordelte.

For det Tilfælde, at ikke samtlige Repræsentantpladse ved første Division bliver fordelte mellem Listerne, divideres til Fordeling af gjenværende Plads(e) enhver Listes Stemmetal først med Antallet af de Listen tillagte Repræsentantpladse forøget med 1, derpaa, om fornødiges, med det samme Tal forøget med 2 o. s. v. Kvotienterne — uanseet ved hvilken af disse Divisioner de er fremkomne — numereres saaledes, at den største faar Nr. 1, den næststørste Nr. 2 o. s. v., indtil saa mange er numererrde, som der er Pladse igjen at besætte. Divisionerne maa være fortsatte, indtil det har vist sig, at ingen Kvotient i en følgende Kvotientrække er større end den sist numererede Kvotient, der benævnes Delingstallet. Saaledes som de numererede Kvotienter fordeler sig paa Listestemmetallene, fordeles de resterende Repræsentantpladse paa Listerne.

Gjenoptages ovenstaaende, Exempel, bliver Liste A's Stemmetal 2425 at dividere med 6 + 1 = 7, Liste B's 1910 med 4 + 1 = 5 og Liste C's 447 med 1 + 1 — samt den «vilde» Kandidat's Listetal 230, der ikke gav nogen hel Kvotient ved første Division, at dividere med 0 + 1 = 1. Af denne anden Division kommer ud som hele Tal 346, 382, 223 og 230. Da blot et Numer er ledigt vil dette falde paa Liste B's Kvotient 382. En tredie Division med henholdsvis 6 + 2 = 8, 4 + 2 = 6, 1 + 2 = 3 og 0 + 2 = 2, giver for Liste A 303, B 318, C 149 og den vilde 115. Samtlige disse Tal er

mindre end 382, og Liste B vil efter dette faa den 12te Plads, og 382 bliver Delingstallet.

Havde Tilfældet stillet sig saa, at der havde været 3 Pladse igjen istedetfor 1, vil B have faaet de to af disse og A 1, og 318 vilde da være bleven Delingstallet.

Skulde ved den i Loven foreskrevne, oven angivne Fremgangsmaade flere Lister komme til at konkurrere om en Plads, tilfalder Pladsen den af de konkurrerende Lister, hvis Stemmetal er størst, men ifald de har samme Stemmetal, den Liste, som bestemmes ved Lodtrækning.

Skulde der tilfalde en Liste flere Pladse, end den har Kandidater, er dens Kandidater at betragte som forlods valgte; og de øvrige Pladse bliver at fordele paa de øvrige Lister paa ovenanførte Maade.

Hver Listes Pladse besættes med de af dens Kandidater, som har de fleste Stemmer, i Rækkefølge efter deres Stemmetal og, i Tilfælde af Stemmelighed, efter deres Orden paa Listen.

Listens øvrige Kandidater indtil samme Antal som dens Repræsentanter udgjør dens *Suppleanter* i den paa samme Maade bestemte Orden.

Paa Liste A's Kandidater forudsættes Stemmerne i vort Exempel at være faldt saa, at en har faaet 828 enkelte og kumulerede Stemmer, en 414 Stemmer, de tre næste hver 207 Stemmer og en 202, hvilke 6 Kandidater altsaa er valgte.

Paa Liste B's Kandidater forudsættes Stemmerne faldt saa, at en har faaet 648, en 486 og tre hver 162, hvilke 5 saaledes er valgte.

Liste C's Kandidat med flest Stemmer har faaet 195.

Man ser saaledes her, det eiendommelige Forhold, at den «vilde» Kandidat, som ikke blev valgt, havde flere Stemmer end nogen af Liste C's Kandidater og ogsaa flere end de 4 siste paa A og de 3 siste paa B.

M. H. t. *Suppleanternes Fordeling* er efter Forudsætningen i vort Exempel at merke, at Liste A paa Grund af Kumulation ikke indeholdt mere end 8 Navne

og Liste B af samme Grund ikke mere end 7. Da der af disse Lister er valgt henholdsvis 6 og 5, falder saaledes blot to Suppleanter paa hver af de to Grupper; af Liste C's Kandidater bliver den, der havde næsthøist Stemmetal, Suppleant. De øvrige 7 Suppleantpladse gaar ikke over til Liste C og den «vilde» Kandidat, men bliver ubesatte.

19. Formænd vælges af og blandt Repræsentanterne (jfr. Stk. 7 og 8). Inden Udgangen af Valgaarets December Maaned træder de sammen for under Ledelse af den fungerende Ordfører at udkaare Formænd og *indtil* et lige Antal Formandssuppleanter. Paa Landet vælges Formænd særskilt for hvert Sogn af dettes Repræsentanter og inden deres egen Midte og ligeledes Suppleanter.

Forlanges det af minst fire Repræsentanter, anvendes paa tilsvarende Maade Reglerne om Forslagslisters Afgivelse paa Forhaand med *tilladt* Gjentagelse paa Listen af Navne indtil 2 Gange (jfr. Stk. 17) og om Afstemningen (jfr. Stk. 17 i Slutn. og Stk. 18). Se By- som Landslovens § 6 [2, 5 & 9.] Dog behøver ved Formandsvalg ingen Forslagsliste at være undertegnet af mere end tre Repræsentanter. Faar en Formand ingen Suppleant, fordi der ikke er et tilstrækkeligt Antal Navne paa Listen til alle Suppleantpladses Besættelse, vælges der ved almindeligt Flertalsvalg Suppleant for ham. Isaafald ansees man for at være ubundet af Partigrupperingen.

20. Valg af Ordfører og Viceordfører foregaar i det samme Møde som i Stk. 19 er omhandlet. Det *samlede Kommunestyre* foretager Valget (tidligere valgte alene Formændene); men de valgte maa være Formænd. *Kun nærværende* Medlemmer af Kommunestyret kan afgive Stemme.

Paa Landet vælges Ordfører og Viceordfører for de paafølgende 3 Aar. Vælges Ordforeren eller Vice-

ordføreren paany, efterat de 3 Aar er udrundne, er de forpligtede til at modtage Valget, hvilket de saaledes ei kan unddrage sig for, saalænge de er Formænd.

I Byerne vælges Ordfører og Viccordfører ikke for længere Tid end 1 Aar ad Gangen. Det forløbne Aars Ordfører pligter ikke at modtage Valg til dette Hverv før efter et Aars Forløb.

Om Valgudfaldet bliver i Byerne Magistraten — paa Landet vedkommende Foged og Lensmand (Lensmænd) strax at underrette.

I Tilfælde af Ordførerens Fraflytning (eller varige Forfald) skal der ikke afholdes nyt Ordførervalg, medmindre Viceordføreren faar Forfald.

21. **Ikke Løn** eller anden Godtgjørelse for Møie eller Befordring kan af Kommunen tillægges Ordfører, Viceordfører eller de øvrige Medlemmer af Kommunestyret. Men Udlæg til Protokoller, Skrivematerialier, Brevporto m. m., som Ombudet maatte forvolde, udredes af Kommunekassen, ligesom Godtgjørelse for Medhjælp til Skrivning, for Lokale til Samlingerne og deslige efter Omstændighederne kan tilstaaes.

Formændene er, dog vel at merke, men kun saalænge de fungerer som saadanne, fritagne for alle andre Ombud.

Ved „Ombud" maa her forstaaes offentlige Hverv, der ifg. Lov kan paalægges som Borgerpligt, og for hvis Overtagelse man ikke kan undslaa sig uden lovbestemte Fritagelsesgrunde. Som Exempler paa Ombud kan nævnes Hverv som Overformynder, Værge, Forligelseskommissær, Domsmand, Skjøns- og Taxationsmand, Retsvidne, Veirodemester m. fl.

Det maa dog merkes, at et Kommunestyre ikke ved at beslutte, at noget skal udføres for Kommunen, der-

ved kan gjøre Udførelseshvervet til et Ombud i Lovens Forstand — og m.a. Ord gjøre dets Overtagelse til Pligt for alle andre end Distriktets Formænd og andre, som nyder godt af de lovlige Fritagelsesregler.

Den nyere Lovgivning har foreskrevet, at der i en Flerhed af kommunale Udvalg og Styrer skal sidde Medlemmer af Kommunestyret; og ved Valg til saadanne Hverv kan vel ikke Formandskabslovenes § 35 (hvorom ovenfor i dette Stk.) give Krav paa Fritagelse ialfald neppe, forsaavidt Valget sker ved selve Kommunestyret.

22. Amtstinget, som den nyere Lovgivning kalder det (*Amtsformandskabet* efter den ældre Sprogbrug), er en *regelmæssig* en Gang om Aaret under Amtmandens Ledelse og Forsæde stedfindende Samling af samtlige Herreders Ordførere (i Forfald Viceordførere) i et Amt. Amtstinget, hvis Forretningskreds nedenfor (Stk. 33) skal nærmere angives, har at gjennemgaa Fortegnelsen over de Summer, som i det paagjældende Aar skal udlignes paa Amtet, enten til saadanne Udgifter, som ved Lov eller anden gyldig Disposition paahviler Amtskommunen, eller til Udredelse af andre Udgifter, som Forsamlingen anser paakrævede til Amtskommunens Tarv, ligesom at kontrollere Amtskommuneregnskaberne — samt endelig at fatte Beslutning angaaende forskjellige andre Anliggender, hvis Afgjørelse Lovgivningen især i den nyere Tid i stor Udstrækning har fundet at kunne underlægge Amtstinget.

De *overordentlige Amtsting* vil altid have en mere begrænset Kreds af Forhandlingsemner end de regelmæssige Samlinger. Se iøvrigt nærmere om Amtstingene og deres Møder samt om Skoledirektørers og andre udenforstaaendes Adgang til Forhandlingerne m. v. Stk. 33 ffg.

Paa Reiser til Amtsting, der holdes minst 3 Kilometer fra vedkommende Ordførers (Viceordførers)

Bosted, tilkommer denne af Amtskommunen efter Lov af 10de Juli 1894 §§ 1 og 17 almindelig Skydsgodtgjørelse (for *Landskyds* 16 og 20 Øre for Km. fra Tilsigelses- og fast Station og for *Baadskyds* 37 og 40 Øre for Km. efter samme Sondring, 6 Øre for Km. med Jernbane og 40 Øre for Sømil med Dampskib) samt 5 Kr. for Døgn i Kostgodtgjørelse (6 Kr. paa Dampskib og under Ophold i *Kjøbstad)*.

23. Amtsudvalget er indført ved den kommunale Skattelov *for Landet* af 15de April 1882 § 1. Dette Udvalg har besluttende Myndighed i en Række Sager vedrørende Skatteligningen i Amtets Herreder, særlig angaaende Overskridelse af de almindelig tilladte forholdsmæssige Mestbeløb for visse Slags Skatter og angaaende Udfærdigelse af almindelige Ligningsregler. Desuden deltager det i Forberedelsen af Amtsbudgettet og andre Sager, som nedenfor (Stk. 33) skal blive nærmere omhandlet, Se ogsaa flg. Stk.

Udvalget skal bestaa af Amtmanden som Formand og fire Medlemmer, der vælges af Amtstinget enten af dettes egen Midte eller blandt andre i Amtskommunen bosatte Mænd. Valget gjælder for 4 Aar. Hvert andet Aar udtræder to af de valgte Medlemmer efter Tur.

Ved ethvert Valg udkaares tillige fire Suppleanter. Ingen er pligtig til at modtage nyt Valg førend efter Forløbet af en ligesaa lang Tid som den, i hvilken han har forrettet.

Der tilkommer de valgte Medlemmer samme Skyds- og Kostgodtgjøretse paa Reiser som for Amtstingsmedlemmer (jfr. foregaaende Stk.).

24. Statsembedsmænds Medvirken i Kommunestyrenes Afgjørelser som ved Forvaltningen af Kom-

munernes Midler fandt efter de oprindelige Formandskabslove Sted i langt høiere Grad end efter de i nyere Tid foretagne Ændringer i disse Love.

Den af Regjeringen ansatte *Magistrat* er dog i Bykommunerne, som Loven endnu lyder, givet en langt mere fremskudt Plads, end man skulde anse fuldt foreneligt med Nutidens Synsmaader om Kommunernes Selvstyre saavel ved Forvaltningen af deres egne Midler og Bestyrelsen af deres Eiendomme som ved Forberedelsen af de Sager, der skal forelægges det samlede Kommunestyre eller Formandskabet.

Formandskabet har saaledes efter Bylovens § 20 med sine Andragender at henvende sig til *Magistraten* og ikke umiddelbart til høiere Autoriteter, medmindre det særlig vil føre Anke over Magistraten. Paa samme Maade har Formandskabet at forholde sig med de Anliggender, hvorom det har noget at andrage, omend disse henhører under Fattig- eller Skolestyrernes eller andre i Kjøbstaden for særskilte Anliggender anordnede Autoriteters Forvaltning; og saadanne Kommissioner eller Autoriteter skal ligeledes i Sager, der angaar *dem* særlig underlagte Forretninger eller Gjenstande, som efter sin Beskaffenhed skal forelægges Formandskabet, henvende sig til Magistraten, hvem det paaligger at afhandle det fornødne med Formandskabet desangaaende.

De Kjøbstaden paahvilende Lønninger og andre visse aarlige Udgifter anviser Magistraten til Udtælling uden i Forveien at høre Formandskabet; men med Hensyn til forefaldende ubestemte eller uvisse Udgifter paaligger det Magistraten, forinden de anvises til Udtælling, at henvende sig til Formandskabet, som herover skal afgive sin Erklæring, og hvis Samtykke til Udtællingen fordres. Formandskabet har herved fornemmelig at paase, at Udgif-

terne ikke overstiger passende Beløb, at de virkelig vedkommer Kommunen, — og forsaavidt de grunder sig paa Kontrakter, at disse er behørig opfyldte.

Naar ellers i nogen extraordinær Anledning Reparationer eller Forandringer ved de Kommunen tilhørende Bygninger, Gader, Veie og Broer ansees nødvendige, — eller naar nogen Kontrakt paa Kommunens Vegne skal oprettes, eller iøvrigt en Anskaffelse, et Salg eller deslige foregaa for Kommunens Regning, har efter Bylovens § 30 Magistraten at henvende sig med Forslag, ledsaget af behørige Oplysninger, til Formandskabet, for at de fornødne Bestemmelser forinden Udførelsen kan tages.

Magistraten deltager i Formandskabets Overlægninger og har Adgang, dog uden Stemmeret, til Repræsentantskabets Forhandlinger. Besættelser af borgerlige Ombud og Byens forskjellige Bestillinger sker ved Magistrat og Formandskab i Forening, forsaavidt ikke andre Embeds- eller Tjenestemænd har faaet Myndighed dertil.

Skolelovene af 1889 giver Biskop og Skoledirektør Adgang til at deltage i alle Kommunestyremøder, hvor Skolesager behandles. Særskilt Underretning om Mødetiden har de dog ikke Krav paa.

Saavel Lands- som Bykommuneloven paalægger Formandskabet, saa ofte det dertil kaldes, at sammentræde med *Amtmanden* for med denne at overveie de Anliggender, som vedkommer Kommunen.

Saavidt vides forekommer saadanne Overlægninger kun yderlig sjelden, og det Overtilsyn, som Amtmanden udøver, træder mest frem ved Spørsmaal om Stadfæstelse af fattede Repræsentantskabsbeslutninger. Jfr. Stk. 33.

I *Amtskommunens* Anliggender indtager *Amtmanden* en nogenlunde tilsvarende Stilling til Ma-

gistratens i Byerne. Dog maa han selvfølgelig træffe Afgjørelse paa egen Haand i mange Tilfælde, hvor Magistraten har Anledning og Pligt til at indhente Formandskabets Bestemmelse, da man jo ikke kan holde overordentligt Amtsting, hver Gang noget kommer paa, der maa afgiøres.

Det bemerkes, at Lov 15de April 1882 § 3 har aabnet Amtmanden Adgang til at sammenkalde *Amtsudvalget* til Raadslagning, naar han finder at burde høre dets Mening, navnlig naar der er Spørsmaal om mere bekostelige Udbedringsarbeider, som maa iverksættes uden at kunne oppebie Beslutning af Amtsformandskabet.

Det paaligger efter Loven enhver Embeds-, Ombuds- eller Bestillingsmand, paa Stedet eller i Distriktet, paa Forlangende og uden Betaling, at give Formandskaberne de dem for deres Forretningers Udførelse fornødne Underretninger og Oplysninger, som vedkommende ifølge sin Stilling er istand til at meddele.

M. H. t. de Beslutninger, som af Formandskaber eller andre lovbestemte kommunale Forsamlinger gyldig er fattede, foreskriver Formandskabslovene derhos i sin Almindelighed, at de skal besørges iverksatte af vedkommende Embedsmænd, naar de fornødne Kommunikationer desangaaende er dem tilhændekomne. Lovene tillægger dog, at Beslutningerne skal angaa vedkommende Kommunes Eiendomme, Rettigheder, Indtægter og Udgifter, eller Indretninger, der for dens Regning vedligeholdes, og hvis Bestyrelse ikke ved Lov eller gyldige private Dispositioner er unddraget Kommunestyrets Myndighed.

Om forskjellige offentlige Tjenestemænds Deltagelse i sit Distrikts Bygningskommission, Sundhedskommission, Skolestyre, Fattigstyre osv. se nærmere, hvor disse forskjellige Myndigheders Sammensætning nedenfor omhandles.

Fogderne har tidligere havt meget at skaffe, særlig med Landkommunernes Anliggender. Denne Befatning og Fogdernes Deltagelse i Amtstingenes Møder er i flere Amter bortfaldt efter § 2 i Lov om

Omordning af det civile Embedsverk af 21de Juli 1894 (No. 5), hvis Gjennemførelse og Ikrafttræden, er overladt til Kongens Bestemmelse.

Om Kommunernes Kassevæsen og Skatteoppebørsel se iøvrigt nedenfor Stk. 51 og 52.

25. Forfaldsgrunde, som hindrer nogen fra at møde, bedømmes ikke lige strengt, naar det gjælder almindelige Formandskabs- og Repræsentantskabsmøder, som med Hensyn til Amtstingsmøder.

Udebliver en Formand (eller Repræsentant) uden lovligt Forfald fra noget af de Møder, hvorved han efter Loven er pligtig at indfinde sig, erlægger han efter Formandskabsloven for Landet §§ 18 og 37 for hver Gang en Mulkt af 2 Kroner, der dikteres ham af Formandskabet (eller det samlede Kommunestyre).

Efter Bylovens §§ 15 og 38 kan af de øvrige Formænd (det samlede Repræsentantskab) paa lignende Maade dikteres en Mulkt af 4 Kroner for hver Gang.

Mulkterne tilfalder Stedets Fattigkasse og inddrives ved Udpantning efter Amtmandens Ordre, medmindre vedkommende inden 4 Uger, efterat det er dem tilkjendegivet, at de er mulkterede (hvilket bør ske gjennem Politiets Forføining), forlanger Sagen paadømt ved Domstolene, da den i saa Fald behandles ved Politiret. Se iøvrigt Straffeproceslov 1ste Juli 1887 § 289.

Ifølge Motiverne til Lov om ny alm. Straffelovs Ikrafttræden af 22de Mai 1902 (Nr. 11) er sammes § 3 siste Led anvendelig paa disse Mulktbestemmelser.

Med Hensyn til Mødepligten i Formandskab og Repræsentantskab ansees for „lovligt Forfald“, hvad Forligelseslov 20de Juli 1824 erklærer for tilstrækkeligt, nemlig „enten at det formedelst Sygdom ikke

har været ham muligt at møde, eller og at han, som Forretningsmand, Haandteringsmand eller Husfader har befundet sig i saadanne Omstændigheder, at han ikke, uden at forsømme vigtige og uopsættelige Pligter, eller udsætte sig for øiensynligt Tab, har kunnet indfinde sig".

Hvor det gjælder hindrende Embeds- og Bestillingsforretninger vil det bero paa en Afveien af Embedspligternes Vigtighed mod Mødepligtens Vigtighed. Som „Tab" kan selvfølgelig ikke regnes en hvilkensomhelst Ubetydelighed.

Gjentagen Forsømmelse kan medføre Strafansvar efter Straffelov af 20de August 1842 Kap. 24 § 28, jfr. § 32. Se ny alm. Straffelov af 22de Mai 1902 § 324.

For Undladelse af at møde uden lovligt Forfald ved *Amtsting* er alene de nys nævnte Straffebestemmelser anvendelige, om Ansvar kan gjøres gjældende.

Paa Grund af det her paagjældende Ombuds større Betydning er som nævnt Fordringerne med Hensyn til Forfald strengere. For at private Forretninger skulde berettige til Udeblivelse, maa der vistnok meget til. Det samme gjælder offentlige Tjenesteforretninger, med Hensyn til hvilke man ved Leilighed kun har godkjendt saadanne, naar de er fremtraadt som uopsættelige og meget vigtige. Som *Regel* maa *andre* Ombudspligter staa tilbage.

Ved kgl. Resol. $^{23}/_{11}$ 1889 er fastholdt den tidligere gjældende Regel, at Militære, som er Ordførere, kun gives Permission til at møde ved Amtsting under Bataljons-(Korps-)Samlinger, naar vedkommendes Fravær ikke kan antages i merkelig Grad at ville indvirke skadeligt paa hans egen eller paa Afdelingens militære Uddannelse.

Nogen Forskrift om *Fyldingsvalg* svarende til Bylovens tidligere § 3 eller den nu afløste § 10 i Landsloven har de gjældende Love ikke.

26. Om Ugildhed for *Formænd* eller *Repræsentanter* paa Grund af egen Interesse i den foreliggende Sag eller Slegtskab eller Svogerskab med den (dem), som Sagen angaar, har Formandskabslovene ingen anden Forskrift end Bylovens § 31, der er saalydende: „Naar nogen i Lovene nævnt Taxt for Udsalg af Nødvendighedsvarer, Kjørseler, Arbeider eller Bevertning skal sættes, sker det ved Magistraten og Politimesteren i Forening med Formændene ved Stemmeflerhed, dog saaledes, at de af disse siste, hvis Næringsdrift Taxten umiddelbart angaar, ikke deltager i Stemmegivningen."

Hvor det gjælder Afgjørelse af ens egne Andragender enten om en ledig Bestilling eller om andet deslige, anser man imidlertid nu altid vedkommende for ugild (inhabil), og der kan i saadanne Tilfælde intet være til Hinder for ved Afgjørelsen at tilkalde det ugilde Medlems Suppleant, om det end *ikke* kan ansees *nødvendigt,* hvis der alligevel bliver beslutningsdygtigt Møde.

I en Skrivelse af 16de Juli 1883 udtalte Finansdepartementet, at det under Lovens Taushed ikke kunde antages, at Medlemmer af en Herredsstyrelse beslegtede eller besvogrede med Ansøger til en Lensmandsbestilling, om hvis Besættelse det gjaldt at afgive Forslag (jfr. Lov af 30te Juni 1884 §§ 1 & 2), var inhabile. Men paa den anden Side burde det efter Departementets Mening, naar der forelaa Slegtskabs- eller Svogerskabs-Forhold saa nært som mellem Forældre eller Søskende, ikke formenes vedkommende at fratræde under Sagens Behandling,

forsaavidt dette ikke maatte lede til, at gyldig Beslutning ikke kunne fattes.

For *Amtsudvalget* gjælder ifg. Lov af 15de April 1882 § 2 den Regel, at „intet valgt Medlem kan deltage i Afgjørelsen af nogen Sag vedkommende den Herredskommune, til hvilken det er skattepligtigt“.

27. Til Beslutningsdygtighed kræves for Møde af Formandskab som Repræsentantskab et vist Antal tilstedeværende. Efter Lovens § 16 kan ingen gyldig Beslutning tages af *Formandskabet,* medmindre *over* det halve Antal af Formændene er *tilstede* og *afgiver Stemme* i Sagen.

Paabudet maa forstaaes saa, at ikke alene over Halvdelen af det samlede Antal, men ogsaa af Antallet af Formænd og Repræsentanter hver for sig maa være tilstede og stemme.

Om Forholdet ikke stiller sig saadan m. H. t. de *enkelte Sognes* Formænd og Repræsentanter, er ligegyldigt. Noget andet er det selvfølgelig, naar der holdes særskilt Sognestyremøde, jfr. Landslovens § 20.

Forsaavidt tilfældig *Afgang* siden Valget har bevirket, at det oprindelige Antal (endog med Suppleanter) ikke kan mønstres, maa man regne efter det Antal, som virkelig *er* og *ikke* det, der *skulde være.*

En anden Betingelse for *Repræsentantskabsmødes* Beslutningsdygtighed ligger i Forskriften om, at *Indkaldelse* med Angivelse af Forhandlingsgjenstandene (ialfald naar Forelæg for Repræsentantskabet er paabudt, jfr. Stk. 29) skal være kundgjort. *Byloven* paabyder, at saadan Kundgjørelse (gjennem de offentlige Tidender, hvor der er saadanne) skal være skeet efter Omstændighederne fra 4 til 8 Dage forud (Kundgjørelsesdagen dog ikke medregnet), hvorhos Dokumenter, Regnskabsextrakter m. v. i

samme Tidsrum skal have været udlagte paa Raadhuset. *Landsloven* siger kun, at Bekjendtgjørelsen skal være skeet paa sedvanlig Maade. Enten man vil benytte Læsning fra Kirkebakken eller en anden hensigtsmæssig Maade maa være overladt til vedkommende Myndighed. Cirkulære til Medlemmerne tilfredsstiller ikke Lovens Krav. Dette maa derimod være nok med Hensyn til Formændenes Indkaldelse til Møde, hvorom ikke Kundgjørelse er paabudt.

For Læsningen fra Kirkebakken antages Lensmanden at være berettiget til Gebyr (80 Øre) for hver Gang.

Indkaldelsens Betimelighed vil paa Landet selvfølgelig være at bedømme efter Steds- og Samfærselsforhold.

Ved *Amtsting* kan ingen Beslutning tages, medmindre $^2/_3$ af Forsamlingens stemmeberettigede Medlemmer er tilstede.

I *Amtsudvalget* kan ingen gyldig Beslutning fattes, naar ikke Amtmanden og i det minste 3 af de valgte Medlemmer er tilstede.

28. **Kommunens Ordfører har at beramme og udfærdige Indkaldelse til Møder af Formandskab og Repræsentantskab og i Tilfælde at besørge samme kundgjort, jfr. foreg. Stk.**

Om Repræsentantskabsmøde i By skal Ordføreren tillige underrette Magistraten saa betimelig, at denne kan være tilstede, om det ansees fornødent.

Paabudet i Landslovens § 37 om *Underretning til Fogden* angaaende Repræsentantskabsmøder ligesom i § 33 angaaende denne Embedsmands Ret til at kræve indkaldt Formandskabsmøde falder bort, efterhvert som Lov om Omordning af det civile Embedsverk af 21de Juli 1894 bliver sat i Kraft i

vedkommende Amt. Samme Lovs § 2 bestemmer, at den Fogderne efter Formandskabsloven tilliggende Befatning med Kommunernes Anliggender bortfalder. Loven er dog endnu kun i enkelte Amter gjennemført.

Sundhedskommissionens Ordfører skal altid betimelig underrettes om Herredsstyremøde.

I alle Møder leder Ordføreren Forhandlingerne og fører Protokollen, ligesom det er ham, som efter Loven „foredrager Sagerne til Stemmegivning“ i Repræsentantskabsmøder, og det endog i Sognestyremøder for andre end det Sogn, hvorfra han selv er valgt; dog har Ordføreren da ikke Stemmeret.

Mellem Møderne vil særlig paa Landet Ordføreren paa Formandskabets Vegne komme til at give Udbetalingsordrer og expedere forskjellige løbende og mere presserende Forretninger, ligesom han i det hele er Kommunens Talsmand og Repræsentant. I Søgsmaal mod en Kommune stevnes i By gjerne Magistrat og Formandskab ved dettes Ordfører, medens man paa Landet alene stevner denne siste.

Alle Meddelelser og Andragender til Formandskabet sker til Ordføreren. Det paaligger denne paa Formandskabets Vegne, overensstemmende med Forhandlingsprotokollen, at *udfærdige, underskrive og expedere de af Formandskabet,* enten *alene* eller *i Forening med Repræsentanterne, fattede Beslutninger* samt at sørge for Bevaringen af de Formandskabet vedkommende Protokoller og Brevskaber, som, naar Stillingen fratrædes, bliver at aflevere til den efterfølgende Ordfører.

Det paaligger Ordføreren paa Amtmandens Forlangende inden Kjøbstaden (eller Herredet) at forelægge denne til Eftersyn Formandskabets i Brug værende Protokoller. Ligeledes er det hans Pligt af forevise Amtmanden, naar denne til den Ende ind-

finder sig hos ham, Formandskabets øvrige hos ham beroende Protokoller, dets Arkiv og dertil hørende Brevskaber.

29. Det paaligger Formandskabet at bistaa Øvrigheden med de Oplysninger og Betænkninger, som maatte forlanges i Sager, der vedkommer Kommunen, ligesom at modtage Andragender, Spørsmaal og Forslag angaaende Indretninger og Foranstaltninger, hvorom Kommunens (eller — paa Landet — nogen af dens Afdelingers) Samtykke eller Beslutning af Øvrigheden eller andre vedkommende maatte æskes, — og at meddele Svar derpaa, efter i fornødent Fald at have overlagt Sagen med Repræsentanterne eller andre vedkommende og indhentet deres Bestemmelse.

Nævnes i denne Forbindelse bør Formandskabslovenes Forskrift om, at Andragende (eller Forslag), vedrørende Kommunens (eller dens Indretningers eller Afdelingers) Økonomi, Pengevæsen, Rettigheder, saafremt de er fremkommet til Øvrigheden anderledes end igjennem Formandskabet, skal som uefterretteligt henlægges, hvorom vedkommende underrettes; dog kan, naar *Anke* føres *over Formandskabet* selv eller nogen af dets Medlemmer, Klagen umiddelbart tilstilles Øvrigheden (Amtmanden).

Formandskabet har iøvrigt at „andrage for Øvrigheden, hvad der maatte ansees ønskeligt at faa udvirket for Kommunens (eller dens Afdelingers) Gavn“, ligesom i det hele at vaage over Kommunens (eller dens enkelte Afdelingers) Rettigheder og paase sammes økonomiske Anliggenders ordentlige og sparsommelige Forvaltning, saavelsom i enhver anden Henseende at varetage Kommunens Tarv og Beste.

Om Kommunens Kasse-, Regnskabs- og Revisionsvæsen se Stk. 51 og 52.

Naar nogen, enten paa det offentliges Vegne eller for privat Vedkommende, har noget at afhandle

med Kommunen (eller nogen af dens Afdelinger), eller ønsker Samtykke eller Beslutning angaaende nogen Gjenstand, som vedrører sammes Økonomi, Pengevæsen, Rettigheder eller offentlige Indretninger, skal han derom henvende sig til Formandskabet, som desangaaende enten paa Kommunens (eller vedkommende Afdelings) Vegne bestemmer og meddeler det fornødne, eller, forsaavidt denne Lov paabyder saadant, og naar det ellers ansees fornødent, afhandler Sagen med Repræsentanterne eller andre vedkommende og derefter meddeler, hvad disse om Sagen har udtalt eller besluttet.

Formændene skal samles til visse, efter indbyrdes Overenskomst, fastsatte Tider og ellers, naar Ordføreren finder det fornødent. Om lovligt Møde se Stk. 27.

Beslutningerne fattes ved Stemmeflerhed. I Tilfælde af, at Stemmerne er lige delte, gjør Ordførerens Stemme Udslaget.

Forhandlingsprotokollen underskrives ved ethvert Mødes Slutning af de tilstedeværende Formænd.

Ved Behandling af Sag, der udelukkende angaar et *enkelt Sogn* eller *enkelte Sogne,* skal kun de Formænd eller Repræsentanter, som dertil hører, deltage i Stemmegivningen; men Sagen foredrages af det hele Herreds Ordfører, om denne end ikke har Ret til at stemme. Er i sistnævnte Tilfælde Stemmerne lige delte, gjør dens Stemme Udslaget, som i Forveien af Forsamlingen er valgt til Opmand.

Naar Øvrigheden forlanger noget Formandskabs Formening eller Erklæring, er det forpligtet til at afgive samme *paa Landet* inden 6 Uger — *i By* inden 3 Uger — regnet fra den Dag, Ordføreren har modtaget Øvrighedens Begjæring. Opholdes der-

med længere uden saadan Grund, som Amtmanden finder antagelig, erlægges for hver Uge en Mulkt *paa Landet* stor 2 Kr. — *i By* stor 4 Kr., som udredes af den eller dem, paa hvem Skylden maatte befindes at hvile.

Formandskabet er iøvrigt forpligtet til, saa ofte det dertil kaldes, inden Byen eller Distriktet at sammentræde med Amtmanden eller Magistraten (Fogden) for med dem at overveie de Anliggender, der vedkommer Kommunen eller dens Afdelinger.

Om *Fogdens* Stilling til Landkommunerne se Stk. 28.

Angaar den Sag, hvori æskes Erklæring, Samtykke eller Beslutning, for Kommunens (eller et ell. flere Sognes) Vedkommende, Bevilgning af Lønninger, nye Foretagender, Afhændelse eller Kjøb af Eiendomme, eller Afstaaelse af nogen Stedet (Distriktet) tilhørende Rettighed, skal Formandskabet indhente Repræsentanternes Beslutning. Jfr. Stk. 30 og 31.

Det er derhos Formandskabet uforment i alle *andre Tilfælde,* med Hensyn til hvis Vigtighed det maatte anse det nødvendigt eller gavnligt, ligeledes at indhente Repræsentanternes Bestemmelse. Hertil er Formandskabet ogsaa ellers *forpligtet, naar Øvrigheden maatte forlange det.*

Udviklingen har saavel i By som paa Landet ført med sig, at de fleste Sager af nogen Betydning forelægges og afgjøres af det samlede Kommunestyre; ja paa Landet er det mangesteds blevet til, at man næsten aldrig holder egne Formandskabsmøder, uden hvor Loven særskilt paabyder Formandskabets Behandling af paagjældende Sag, som ved Herredsbudgettets forberedende Behandling, ved Gjennemgaaelsen sammen med Lensmanden af Mandtallet over Kommunens stemmeberettigede (jfr. Stk. 11) og Istandbringelse af Mandtal over Retsvidner, Skjønsmænd og Meddomsmænd i civile Sager, se Lov 28de August 1854 § 5

sammenholdt med Ændringslov 29de Marts 1890 og Straffeproceslov 1ste Juli 1887 §§ 45 og 46. Jfr. „Hvad enhver bør vide“ III, 3 Stk. 646.

Ethvert Formandskab skal have følgende af Amtmanden autoriserede og med Register forsynede Protokoller, for hvis Førelse Ordføreren har at sørge, nemlig: a) En Dagbog, hvori alle indkomne Sager extraktvis anføres. b) En Protokol, hvori indføres Forhandlingerne ved Møder, som Formændene afholder imellem sig indbyrdes, med Repræsentanterne eller med Amtmanden, Magistraten (Fogden) og øvrige Autoriteter. c) En Kopibog for Breve m. v., som afgaar fra Formandskabet.

Om *Kommunebudgettets Istandbringelse* se ffg. Stk. Merk iøvrigt vel Stk. 24 om *Forholdet mellem Magistraten og Formandskabet* i Byerne.

30. Herredsbudgetter i den fuldstændige Form, som man nu er temmelig vel indforlivet med overalt, var ikke omhandlede i Formandskabsloven af 1837, ja var neppe engang helt mulige før den kommunale Skattelov af 15de April 1882.

For Byerne, hvis Forhold trods de forholdsvis større aarlige Udgifter vel kan siges at være mere oversigtlige end ialfald de mere vidtstrakte Landkommuners, havde man i Loven af 1837 § 29 Forskrifter om en Budgetbehandling i Nutidens Forstand.

Den nævnte Lov af 15de April 1882 foreskriver i §§ 10 ffg., at Herredets Formandskab inden Udgangen af hvert Aars September Maaned skal forfatte Overslag over Herredets Udgifter og Indtægter i det følgende Aar, regnet fra 1ste Januar, indeholdende Forslag til Beslutning om Paalæg af Herredsskat. I dette Overslag optages *samtlige* kommunale Indtægter og Udgifter, derunder indbefattet Værdien af Lægdshold og Naturalydelser til Fattigvæsenet samt Naturalarbeide paa de offentlige Veie,

forsaavidt Herredsstyrelsen har bestemt, at det siste skal medregnes.[1])

Skole- og Fattigstyrerne ligesom de særskilte Bestyrelser af kommunale Indretninger iøvrigt skal afgive sine Overslag over næste Aars Behov inden den Tid, Herredsstyrelsen bestemmer.

Af Formandskabets Overslag skal en Afskrift udlægges til Eftersyn paa et bekvemt Sted i Distriktet, hvorom Ordføreren udfærdiger en Bekjendtgjørelse, som kundgjøres paa sedvanlig Maade (vistnok de fleste Steder ved Lysning fra Kirkebakken) minst 2 Uger, førend Sagen foretages til endelig Afgjørelse af Herredsstyrelsen.

Muliggjør Gudstjenesternes Ordning ikke Kundgjørelse med saadan Frist i *alle* Herredets Sogne, bliver dog ikke derfor Udsættelse med Behandlingen nødvendig.

Herredsstyrelsen skal i Almindelighed inden Udgangen af Oktober Maaned have afgivet Beslutning om Bevilgninger til Kommunens Behov og om Paalæg af Herredsskat for næste Aar.

Det samlede Beløb, som saaledes skal tilveiebringes ved Udskrivning af Skat, kan udskrives dels som Eiendomsskat, dels som Skat paa Formue og Indtægt. Hvorvidt nogen, og i saa Fald hvilken, Andel af Skatten, skal udredes som Eiendomsskat, og hvad der skal udlignes paa Formue og Indtægt, bestemmes af Herredsstyrelsen. Dog maa Eiendomsskatten i intet Tilfælde ansættes til mere end Halvdelen af det hele til Udligning bevilgede

---

[1]) Merk i denne Forbindelse samme Lov af 15de April 1882 § 45, der er saalydende: «Fattigkommissionen fordeler baade Lægdshold og Naturalydelser til Fattigvæsenet. Efter de af Herredsstyrelsen satte Taxter godskrives enhver Yder Værdien saavel af disse Udredsler som af Naturalarbeide, og tilkommer der ham Godtgjørelse, forsaavidt den overstiger Beløbet af den ham iligmede Skat.» Jfr. Veilov 12te Okt. 1857 § 1.

Beløb og inden denne Grænse ikke høiere (eller lavere) end 1 Krone for hver Skyldmark over (eller under) Gjennemsnitsbeløbet af Eiendomsskatten til Herredet i de nærmest foregaaende 5 Aar. Herunder skal *iberegnes Værdien af Naturalarbeide* paa offentlige Veie, naer dette er optaget i Herredsbudgettet.

Med Bifald af Amtsudvalget *kan* dog et større eller mindre Beløb *for et enkelt Aar* besluttes ilignet som Eiendomsskat. *Saadan* Afvigelse kommer dog ikke i Betragtning ved Gjennemsnitsberegningen for det følgende Aer.

Om *Særbudget* og *Særskatter* for *enkelte Dele af et Herred* et der Forskrifter i Landsskattelovens § 46[1]), der i saa Hens. indeholder, at naar Sogne eller enkelte Dele af et Herred med behørig Hjemmel danner egne Afdelinger med Hensyn til offentlige eller kommunale Indretninger, saasom Kirke- og Skole- eller Fattigvæsen, bliver de saadanne Indretninger vedkommende Udgifter særskilt at fordele paa de skattepligtige i hver Afdeling efter de ved den almindelige Ligning for Herredet stedfundne Ansættelser af Formue og Indtægt. Paa lige Maade fordeles den Part af et Herreds Fællesudgifter, som falder paa Verk, Brug eller Fabrik, der er fritaget for Bidrag til Herredets almindelige Skole- eller Fattigvæsen.[2]) Bestaar et Herred af flere Sogne, kan den samlede Herredsstyrelse indgaa Forening om Fordeling af de fælles Herredsudgifter paa hvert

[1]) Den geistlige Lønningslov 14de Juli 1897 §§ 14, 21, 24 giver iøvrigt Anvisning paa Udligning paa Sognets Indvaanere baade i By og Bygd.

[2]) Fattiglov 19de Mai 1900 har ophævet Særbestemmelserne i den tidligere Lovgivning om, at Verker og Brug skal have sit eget Fattigvæsen. Egentlige Særbidrag *kan* dog endnu forekomme efter Fattiglovens § 36.

af Sognene. En saadan Forening, der kan besluttes for indtil 5 Aar ad Gangen, maa være bifaldt af hvert enkelt Sogns Repræsentation. Amtsudvalgets Samtykke udfordres til Beslutningens Gyldighed.

Fornøden Bestemmelse om de Ændringer, hvormed de ovenomhandlede Regler i den kommunale Skattelov bliver at anvende ved Bevilgning og Udligning af Udgifter ved Indretninger, der er fælles for flere Kommuner, afgives af Kongen.

31. Bybudgetterne er ogsaa nærmere omhandlet i den til den i forrige Stk. nævnte Lov svarende Skattelov for Kjøbstæderne af 15de April 1882, der i §§ 1 ffg. paabyder, at Magistraten inden Udgangen af September Maaned hvert Aar skal forfatte og til Formandskabet afgive et Overslag over Bykommunens Udgifter og Indtægter i det følgende Aar, regnet fra 1ste Januar, indeholdende Forslag til Beslutning om Paalæg af Byskat. I dette Overslag optages ogsaa Fattigvæsenets Udgifter og Indtægter.

Gjældende Lovbestemmelser, ifølge hvilke visse Arter af Udgifter fordeles alene paa faste Eiendomme (t. Ex. Reskript 27de Juni 1734 § 4) skal ikke være til Hinder for, at deslige Udgifter optages i det almindelige Aarsoverslag og udlignes under ét med Kommunens øvrige Udgifter.

Fattig- og Skolestyrer ligesom de særskilte Bestyrelser af kommunale Indretninger iøvrigt skal til Magistraten afgive sine Overslag over næste Aars Behov inden den Tid, Formandskabet bestemmer.

Det af Magistraten afgivne Overslag skal gjennemgaaes af Formandskabet og med de Bemerkninger, som fra dettes Side maatte være gjort, udlægges til almindeligt Eftersyn i minst 8 Dage, førend det foretages til endelig Afgjørelse af Kommunebestyrel-

sen. Denne skal *i Almindelighed* inden December Maaneds Udgang afgive Beslutning om Bevilgninger til Kommunens Behov og om Paalæg af Byskat for næste Aar.

Af det samlede Beløb, der udskrives som Skat, skal i Almindelighed *en Del* udredes som *Eiendomsskat* af Bygninger og Grundeiendomme, hvad enten disse maatte bestaa af bebyggede eller ubebyggede Grunde, Vandfald, Løkker, Lastetomter, Brygger, Verfter eller deslige. *Det øvrige* udlignes paa *Formue og Indtægt.* Kommunestyret bestemmer, hvorvidt og hvilken Andel af Skatten, der skal udredes som Eiendomsskat, og hvad der skal udlignes paa Formue og Indtægt. *Dog maa Eiendomsskatten i intet Tilfælde ansættes til mere end $^1/_3$ af det hele til Udligning bevilgede Beløb.* Hvor saadan Skat er indført, maa den *ikke* igjen *ophæves eller nedsættes under* $^1/_{10}$ af det nævnte Beløb. Fremdeles maa Eiendomsskatten inden disse Grænser ikke sættes enten høiere (eller lavere) end 1 Kr. for hvert 1000 Kr.s Taxtsum over (eller under Gjennemsnitsbeløbet af Stedets kommunale Eiendomsskatter i de nærmest foregaaende 5 Aar. Med kongelig Approbation *kan* dog et *større* eller *mindre* Beløb under særegne Omstændigheder *for enkelte Aar* besluttes udlignet som Eiendomsskat, men saadan yderligere Afvigelse kommer ikke i Betragtning ved Beregning af Gjennemsnitsbeløbet for følgende Aar.

Gjennem Vedtægter, som stadfæstes af Kongen, kan Kommunestyret forminske Skattebyrden for Bygninger og Grunde inden visse Dele af Byen. Bygninger og Grunde, som hører til Fæstningsverker og andre militære Etablissementer eller til Strafanstalter eller Fængsler, fritages for Eiendomsskat. Ligeledes fritages Bygninger og Grunde, som tilhører Statens

Medicinalvæsen, Postvæsenet, Fyrvæsenet, Havnevæsenet, Kanalvæsenet, det offentlige Veivæsen eller Jernbaner, som er til almindelig Benyttelse, samt Kirker.

Danner Sogne eller Dele af en By med behørig Hjemmel egne Afdelinger med Hensyn til offentlige eller kommunale Indretninger, saasom Kirke- og Skole- eller Fattigvæsen, bliver de saadanne Indretninger vedkommende Udgifter særskilt at fordele paa de skattepligtige i hver Afdeling efter de ved den almindelige Ligning for Byen stedfundne Ansættelser af Formue og Indtægt (jfr. Note 1 til foreg. Stk.).

☛ Paa lign. Maade fordeles den Part af en Bys Fællesudgifter, der falder paa Verk, Brug eller Fabrik, som er fritaget for Bidrag til Byens almindelige Skole- eller Fattigvæsen (jfr. Note 2 til foreg. Stk.). Fornødne Bestemmelser om de Ændringer, hvormed denne Lov maa anvendes ved Bevilgning og Udligning af Udgifter ved Indretninger, der er fælles for flere Kommuner eller Dele af saadanne, afgives af Kongen.

32. Repræsentantskabsmøder afholdes paa det Sted i Distriktet, som Formandskabet maatte anse beleiligst for Repræsentanterne. Samling afholdes for aabne Døre, medmindre det modsatte ved Stemmeflerhed besluttes. I Møderne tilkommer Formændene Stemmeret. Til Stemmegivning foredrages Sagerne af Ordføreren.

Om *hvilke Sager, der skal eller kan forelægges det samlede Kommunestyre,* se Stk. 28 og 29.

En Kjøbstads Magistrat eller ethvert af dens Medlemmer, hvor den bestaar af flere Personer, har Ret til at deltage i Forhandlingerne, dog uden Stemmeret.

Hvor Lov 21de Juli 1894 endnu ikke er sat i Kraft (jfr. Stk. 28), har paa *Landet* Distriktets Foged Ret til at deltage i Forhandlingerne, dog uden

Stemmeret. For Repræsentantskabsmøder haves *ikke* i Loven (for første Gangs Behandling) nogen lignende Regel som for Formandskabsmøder, at Ordførerens Stemme gjør Udslaget, om Stemmerne er lige delte.

Med Hensyn til Mødernes *Indkaldelse* og *Beslutningsdygtighed* se Stk. 27 og 28. Om Ansvar for Udeblivelse og Forfalds Paakjendelse af Forsamlingen se Stk. 25.

Af den fattede Beslutning og det angaaende Sagen ved Mødet forhandlede skal en Afskrift gjennem Magistraten i By og paa Landet, hvor Fogedembederne endnu ikke er nedlagte, gjennem Fogden indsendes til Amtmanden.

33. Kommunestyrebeslutnings Approbation er, som nedenfor vil sees, delvis nødvendig. Saafremt $^2/_3$ af de i Kommunestyremødet tilstedeværende stemmeberettigede har været enige i Beslutningen, og Amtmanden ikke finder noget mod samme at erindre, tilkjendegiver han Formandskabet dette, hvorved Beslutningen erholder Gyldighed.

Saafremt derimod denne er fattet med *færre Stemmer end $^2/_3$ af de tilstedeværende stemmeberettigede,* eller Amtmanden modsætter sig samme, skal Sagen efter ny Indkaldelse atter foretages i et Møde af Repræsentanterne og Formændene. Forinden dettes Afholdelse skal Afskrift af, hvad der i det tidligere Møde er forhandlet og besluttet angaaende Sagen, samt af Amtmandens Skrivelse, af Formandskabets Ordfører efter sedvanlig Bekjendtgjørelse foranstaltes udlagt *i By* i 8 Dage — *paa Landet* i 14 Dage til almindeligt Eftersyn.

Byloven foreskriver ogsaa efter Omstændighederne Kundgjørelse i Trykken.

Ved Mødet skal alt oplæses for Forsamlingen, inden Votering foregaar, hvorefter Beslutning i Sagen atter fattes. *Debat* før denne kan ikke negtes. Denne Beslutning er da strax gyldig, saafremt $^{2}/_{3}$ af de tilstedeværende stemmeberettigede er enige i samme. Erholdes derimod ikke saa mange Stemmer for samme, er Minoriteten, naar Flerheden inden denne er enig deri, berettiget til at paastaa Beslutningen *undergivet Regjeringens Approbation,* og dens Gyldighed beror da paa, om saadan erholdes; men fremsættes ikke Krav herpaa, efter Opfordring, som tilføres Protokollen, er Beslutningen strax gyldig.

Er i noget af de anførte Tilfælde Stemmerne lige delte, gjør Formandskabets Ordførers Stemme Udslaget. Hører i Tilfælde, naar den ommeldte Stemmegivning af Minoriteten skal foretages, Ordføreren ikke til denne, maa, forinden Voteringen foregaar, en af de til de stemmegivende hørende af disse udnævnes til Opmand.

Amtmanden bliver i ethvert af de anførte Tilfælde at underrette om Sagens Udfald. Om Kommunestyret, uden at oppebie Amtmandens Udtalelse angaaende den første Beslutning, gjentager samme i nyt Møde, kan den iøvrigt ansees gyldig uden Amtmandens Mening om Sagen.

Om *Udsættelsesforslag* kan altid fattes Beslutning med simpel Stemmeflerhed, ligesaa Herredsstyrebeslutning om *Kredsinddeling*. Saadan Beslutning trænger heller ikke Amtsapprobation for at være gyldig.

Den ved *anden* Behandling fattede Beslutning er endelig, naar derfor er $^{2}/_{3}$ Stemmeflerhed, eller naar den, uden dette, ikke er indanket for Regjeringen, hvadenten den stemmer med den oprindelige Be-

slutning eller ei; saaledes om en Bevilgning først er negtet, men derpaa efter gjentagen Forelæggelse af Sagen besluttet om end med simpel Stemmeflerhed, kan Mindretallet ikke forlange Sagen undergivet Regjeringens Approbation.

Det *suspensive Veto,* som Loven saaledes tillægger Amtmanden, bliver i den senere Tid yderst sjelden brugt. Mer Betydning har Forskriften om, at en *Kommunestyrebeslutning maa stadfæstes af Kongen, naar Sagen angaar Udgifter, der skal udredes af Kommunen i et længere Tidsrum end de næstpaafølgende 5 Aar, eller det gjælder Afhændelse af Jorder og Grunde* paa saadan Maade, at den Indtægt, Kommunen hidtil har havt, fremtidig ophører eller forminskes.

Det siger sig selv, at et af de Hensyn, som herved fortrinsvis maa komme i Betragtning, bliver til vedkommende Kommunes økonomiske Stilling; derom skal der gives al fornøden Oplysning ved Approbationsandragendet. Bevilgningsnegtelse trænger i Almindelighed ingen Approbation for at være gyldig.

Gjælder den foreliggende Beslutning kun indtil videre, antages Approbation ufornøden, hvadenten det er Lønninger eller andre Slags Udtællinger, som kommer igjen Aar efter Aar. Salg af Kommuneeiendom, som ingen Indtægt giver, gaar ikke ind under Forskriften om Approbation.

34. Ordinære Amtstingsmøder skal, efter § 40 i Formandskabsloven, paa Landet træde sammen en Gang hvert Aar i Juni eller Juli Maaneder.

For de fleste Amters Vedkommende er ved forskjellige kgl. Resol. i Henhold til den tidligere § 60 i samme Lov Samlingstiden ændret. Denne § er ophævet ved Lov 27de Juli 1896, men paatænkes gjen-

indført i Loven, idet der for Stortinget 1902/03 er fremsat kgl. Proposition i den omhandlede Retning.

Hvor Forsamlingen skal afholdes (efter Loven paa et for alle dens Medlemmer saavidt muligt beleiligt liggende Sted i Amtsdistriktet), saavelsom Begyndelsesdagen, bestemmes hver Gang for det tilkommende Aar af Forsamlingen ved Stemmeflerhed, i hvilken Stemmegivning Amtmanden og Fogderne (om de er med) deltager. I Tilfælde af lige Stemmer gjør Amtmandens Stemme her Udslaget.

Adgang til at deltage i *Forhandlingerne,* men *uden Stemmeret,* har Fogderne, hvor Lov af 21de Juli 1894 endnu ikke er sat i Kraft, samt efter Landsskolelov af 26de Juni 1889 Skoledirektøren. Medlemmer af Amtsudvalget, der ikke tillige er Medlemmer af Amtstinget, har ogsaa paa samme Maade Adgang til at deltage i dettes Forhandlinger.

Ogsaa iøvrigt ser man, at udenforstaaende Personer gives Adgang foruden de lovbestemte.

Ved den regelmæssige aarlige Samling skal Amtmanden fremlægge: a) specificerede Beregninger fra Fogderne (Amtskassererne, hvor saadanne er traadt i Stedet) over de af Foged(Amts-)kasserne forskudte i forrige Budget ikke særskilt bevilgede Udgifter, der forlanges refunderede ved Repartition paa Amtet eller enkelte Dele deraf, bilagte med fornødne Legitimationer for de anførte Summer; b) specificeret Opgave eller Overslag (for kommende Aar) over de øvrige Summer, der til Amtskommunens Udgifter begjæres reparterede, bilagt med de fornødne Oplysninger til Bedømmelsen af sammes Nødvendighed; c) Udkast til Repartitions-Plakaten.

Beregningerne, Opgaven og Repartitions-Plakaten skal være saaledes affattede, at de giver en fuldstæn-

dig og tydelig Oversigt over hvert Slags Udgifter, som de indeholder.

Som Regel forelægges nu alle Sager med tilhørende Dokumenter Amtstinget i trykt Stand.

Med Hensyn til *Sagernes foreløbige Forberedelse* er iøvrigt foreskrevet i Landsskatteloven af 15de April 1882 § 6, at Amtmandens aarlige Overslag over Amtskommunens Udgifter og Indtægter samt det dertil knyttede Forslag til Beslutning om Paalæg af Amtsskat skal gjennemgaaes af Amtsudvalget, og med de Bemerkninger, som fra dettes Side maatte fremkomme, trykkes og saavidt muligt omsendes til Ordførerne i Herredet betimeligen, forinden det forelægges Amtstinget til Behandling.

Forsamlingens Aarsmøde maa ikke vare i længere Tid end 10 Dage, medmindre saadant enstemmigen besluttes af samtlige stemmeberettigede Medlemmer og med Amtmandens eller den i hans lovlige Forfald som Ordfører fungerende Fogeds Samtykke. Dersom Forsamlingen (uden at saadan Beslutning foreligger) ikke i de 10 Dage skulde have tilendebragt sine lovbestemte Forretninger (Amtsbudgettet og Revisionen af de Amtskommunen vedkommende Regnskaber), forinden hvilke Sagers Tilendebringelse ingen andre maa foretages, kan Tinget, naar $^2/_3$ af de stemmeberettigede deri er enige, forblive samlet saa lang Tid, som behøves for at afgjøre disse Sager, hvorefter Forhandlingerne sluttes. Erholdes ikke $^2/_3$ af de stemmeberettigedes Enighed om en saadan Forlængelse af den lovbestemte Samlingstid, bliver Udskrift af Protokollen med de tilhørende Bilag at indsende til Regjeringen, som bestemmer, hvorvidt Ligning eller Godtgjørelse af de uafgjorte Poster ved Aarets Amtsrepartition skal finde Sted eller ikke.

35. Extraordinært Amtsting kan afholdes, naar derom af det ordinære Ting fattes enstemmig Beslutning med Amtmandens Approbation eller naar, enten efter speciel erhvervet Tilladelse af Regjeringen, eller udstedt Befaling fra denne, Amtmanden indkalder til saadant Møde til Behandling af en for Amtskommunen vigtig Sag, hvorom næste Aars Mødes Beslutning ikke kan oppebies.

I den senere Tid bliver ikke saa sjelden extraordinære Amtsting sammenkaldt. Man ser ogsaa, at to eller flere Amters Ordførere af og til træder sammen til et Slags Fællesting, noget, som Indredepartementet i Skrivelse af 23de Oktober 1890 har erklæret for tilladeligt. Saadanne Samlinger ligger iøvrigt udenfor Lovens Ordning, og den nysnævnte Skrivelse fremholder da ogsaa, at bindende Beslutning for hvert Amtsdistrikt alene kan fattes paa lovlig Maade af dettes Amtsting.

36. Amtstingsforhandlingerne holdes „for aabne Døre". Ved Amtstingsmøderne er det vanligt, at Forsamlingen fordeler sig i Komiteer, som i særskilte Møder gjennemgaar og udarbeider Forslag til Beslutninger i de forskjellige Sager, før disse kommer til Behandling i samlet Møde. I Forsamlingen er Amtmanden, eller, i hans lovlige Forfald, den ældste af Fogderne (om disse nu er med) Ordfører. Amtmanden (som Fogderne) deltager i Forhandlingerne, men ikke i Stemmegivningen, ang. de til Afgjørelse foreliggende Sager. Ingen Beslutning kan tages, medmindre $^2/_3$ af Forsamlingens stemmeberettigede Medlemmer er tilstede. Forsamlingen udnævner i Forveien en af Formændene, hvis Stemme i Tilfælde af Stemmelighed gjør Udslaget.

Protokollen, der mellem Møderne opbevares af Amtmanden, føres af den yngste af Fogderne (forsaavidt der endnu er saadanne i Amtet). *Ellers* antager Tinget

i eller udenfor sin Midte en dertil skikket Mand til at føre Protokollen. Hans Godtgjørelse udredes i Tilfælde af Amtskassen. I Protokollen bør indføres en kort, men tydelig Extrakt af det i Mødet forhandlede, og enhver tagen Beslutning ordlydende. Ved hvert Mødes Slutning underskrives Protokollen af samtlige mødende.

Beregningerne over de af Amtmanden i det forløbne Aar *uden særskilt Bevilgning* beordrede Udtællinger skal gjennemgaaes af Forsamlingen, som, naar den intet væsentligt finder at erindre, meddeler sit Samtykke til sammes Repartition, dog *under Forbehold af nærmere Revision.* Finder Forsamlingen nogen saadan Udgift saa uhjemlet, at den ikke engang under Forbehold som nys nævnt bør reparteres, meddeles kun Samtykke til Repartition af den øvrige Del af Beregningssummen. Ligeledes gjennemgaar Forsamlingen Overslaget over de Summer, som begjæres reparterede paa kommende Budgetaar.

Om *Afgjørelse af Indsigelser* mod af Amtmanden paa Budgetforslaget opførte Udgifter som pligtmæssig paahvilende Amtskommunen — altsaa uden Hensyn til Amtstingets Villighed til at bevilge se Stk. 38.

Om Revision og Decision af Amtsregnskaber se Stk. 52.

Af Repartitionsplakaten, som Amtmanden udfærdiger, naar de samme vedkommende Poster er endelig afgjorte, skal et tilstrækkeligt Antal Exemplarer trykkes og sendes til samtlige Formandskaber samt opslaaes paa Tingstederne.

Naar den paabudte Revisions- og Budgetforhandling er afsluttet, kan Forslag sigtende til Amtskommunens Tarv, fremsættes saavel af Amtmanden (og Fogderne) som enhver af Forsamlingens øvrige Medlemmer (selv om de ikke har Stemmeret). *Udenforstaaende Personers Forslag* kan fremsættes til

Vedtagelse af et Medlem. Enhver Beslutning, som derom tages, skal, for at erholde Gyldighed, approberes af Amtmanden.

Finder Amtmanden sig ikke foranlediget til at approbere Beslutningen, skal han strax tilføre Protokollen sine Grunde derfor, og Forsamlingen kan da bestemme, enten at Sagen skal udsættes til det derpaa følgende (ordinære eller extraordinære) Møde, eller fordre den forelagt Regjeringen, og kan derhos tilføre Protokollen de Grunde, som taler for, at Beslutningen bør approberes.

Udskrift af Protokollen med de til den i Beslutningen omhandlede Sag henhørende Bilag indsendes i dette Tilfælde af Amtmanden med hans Betænkning til Regjeringen, som da afgjør, om Beslutningen skal approberes eller ikke.

Ved Spørsmaal om *Udgifter, der skal udredes af Amtskommunen eller nogen Del af samme i et længere Tidsrum end de næstpaafølgende 5 Aar, skal i ethvert Tilfælde Kongens Approbation erhverves, inden Beslutningen vinder Gyldighed.*

Er en Sag, i Overensstemmelse med det herom anførte, bleven udsat til Afgjørelse i det paafølgende Møde, skal enhver af Forsamlingens Medlemmer indhente Udtalelse derom fra det Distrikts Formandskab, hvortil han hører. Dog er vedk. Ordfører ikke forpligtet til i Amtsmødet at rette sig efter sit Formandskabs Mening.

37. Stemmeflerheden ved Amtsting skal ved vigtigere Beslutninger være „kvalificeret“. Loven foreskriver saaledes, at naar en Sag angaar Bevilgning af Lønninger eller andre aarlige Udgiftsposter, nye Foretagender, Afhændelse eller Kjøb af Eiendomme eller Afstaaelse af nogen vedkommende Kommune tilliggende Rettighed, maa endelig Beslutning

derom ikke tages ved samme Møde, hvori Forslaget er fremsat, medmindre $^2/_3$ af Forsamlingens stemmeberettigede Medlemmer er enige i Beslutningen; men Afgjørelsen skal da udsættes til det derpaa følgende Møde (ordinært eller extraordinært). Om Sagens Forelæggelse isaafald for de enkelte Herreders Formandskaber se foreg. Stk. i Slutn.

Saavel ved den fornyede Behandling, der ovenfor, som den, der i foreg. Stk. er omhandlet, bliver de forskjellige Formandskabers Forhandlinger om Sagen at fremlægge i Amtstinget og der at oplæse, forinden Votering i Sagen begynder.

Den Beslutning, som derefter Amtstinget ved saadan ny Behandling fatter, er strax gyldig, ifald $^2/_3$ af dets stemmeberettigede Medlemmer er enige i samme. Saafremt dette derimod ikke er Tilfældet, er Minoriteten, naar de fleste inden denne deri er enige, berettiget til at paastaa den nye Beslutning undergivet Regjeringens Approbation; og dens Gyldighed beror da paa, om samme erholdes; men Beslutningen er strax gyldig, om saadan Paastand ikke efter Opfordring, som tilføres Protokollen, bliver fremsat.

Skal Stemmegivning i den Anledning inden Minoriteten foretages, maa, for det Tilfælde, at Stemmerne kan blive lige, en af de stemmegivende Ordførere, forinden Voteringen foregaar, opnævnes til Opmand.

Med Hensyn til de her paagjældende Lovbestemmelsers Fortolkning kan iøvrigt merkes, at Indredepartementet har anseet for gyldig en med mindre end $^2/_3$ Stemmeflerhed fattet Beslutning om Udbetaling af 500 Kr. af et Amts tilveiebragte „Jernbanefond“, uagtet derimod fremsat Indsigelse fra Mindretallet.

Amtstinget ansees berettiget til paa Forhaand at vedtage, at alle Beslutninger, hvortil udkræves $^2/_3$ Flertal, skal betragtes som foreløbige, og saafremt de ikke opnaar dette Stemmetal, tilslut underkaste dem ny Behandling.

38. Tvist mellem Amtmand og Amtsting om en af ham anvist eller paa hans Overslag opført Udgiftspost, som Amtstinget ikke vil erkjende som Amtskommunen rettelig paahvilende, var der tidligere ubetinget tillagt Regjeringen Adgang til at afgjøre. Ved Lov af 11te Febr. 1860 er denne Afgjørelsesmaade bortfaldt.

Gjør Amtsting nu *Indsigelse mod Repartition af nogen Udgiftspost, som er opført paa Amtmandens Budgetoverslag, fordi Tinget bestrider* Amtmandens Paastand om, *at den Udgift, hvorom der handles, paahviler Amtet ifølge Lov,* lovmedholdig afgiven Bestemmelse eller gyldig privat Disposition, og Amtmanden fastholder sin Opfatning, tilfører han Forhandlingsprotokollen de Grunde, som efter hans Formening taler for, at den omtvistede Sum bør reparteres, og opfordrer Forsamlingen til ligeledes at tilføre Protokollen Grundene for dens Indsigelse. Finder Amtmanden denne fremdeles ubeføiet, anviser Loven af 1860 ham at opfordre Forsamlingen til at erklære, om den undergiver Sagen Regjeringens (altsaa voldgiftsmæssige) Afgjørelse, eller til i modsat Fald at udvælge to Mænd af Forsamlingens Midte til at optræde som Sagvoldere paa dens Vegne for det Tilfælde, at Sag mod Amtskommunen maatte blive anlagt.

Udskrift af Protokollen med de til den omhandlede Post hørende Bilag indsendes derefter til Regjeringen, som i Tilfælde af, at Amtstinget har un-

dergivet Sagen dens Afgjørelse, bestemmer, om *Sag af Amtmanden mod Amtskommunen* bør anlægges.

Naar saadan Sag af Amtmanden bliver at anlægge, indvarsles paa Amtstingets Vegne de to Mænd, det dertil har udvalgt. I alt, hvad Sagen angaar, betragtes disse som dets Fuldmægtige. Er saadant *Valg* paa to Mænd *ikke foregaaet,* eller om nogen af dem dør eller fraflytter Amtet, træder istedetfor dem som Amtstingets Fuldmægtige i Sagen de Mænd, der er valgte til Revisorer.

Sagen, i hvilken Forligsmægling bortfalder, anlægges der, hvor Amtmanden har sin Bopæl, hvad enten dette er i eller udenfor Amtskommunen. Paaankes Underrettens Dom, sker det umiddelbart til Høiesteret, saafremt den efter sin Gjenstand der kan indbringes. Se „Hvad enhver bør vide“ III, 3. Stk. 651, sammenholdt med Stk. 647.

Indtil Resolution er faldt, eller i Tilfælde Spørsmaalet ved Dom afgjort, bliver den omtvistede Sum ikke at optage i Repartitionsplakaten.

Ved Tvist om *Amtskommunens Forpligtelse med Hensyn til allerede anvist Udgiftspost* kommer den almindelige Revisionsbehandling til Anvendelse. Bliver derefter noget Beløb *decideret Amtmanden til Ansvar* og Søgsmaal mod ham i den Anledning reist, bliver saadant paa Amtskommunens Vegne at anlægge af Amtsformandskabet eller i dets Sted af den eller de Mænd, som det dertil udvælger.

C. Kommunernes Indkomster og sammes Tilveiebringelse.

39. Den i Stk. 1 omtalte Adgang for Kommunerne til at drive almindelig Erhvervsvirksomhed

er hidtil ikke i synderlig Udstrækning bleven benyttet, og hvor det er skeet, har endnu sjeldnere Hensynet til *Udbyttet* (ɔ: Udsigten til et forretningsmæssigt Overskud) spillet nogen afgjørende Rolle.

Amtskommunerne og de større Kommuner er i Forholdenes Medfør bleven nødte til væsentlig gjennem Laan at skaffe sig en større Driftskapital. Skatterne kommer jo almindeligvis først ind i Løbet af den samme Tid, da de skal anvendes.

De kommunale Driftsfond søges selvfølgelig gjort frugtbringende, indtil de tages i Brug, dels ved Indsættelse i Banker og dels ved Anbringelse i let omsættelige Værdipapirer.

Hvor Kommunernes Tjenestemænd har Pligt til Pensionsindskud, og der foregaar Opsamling af kommunale Pensionsfond, som ogsaa hvor Kommunen har Eiendomme af nogen Betydning, kan der blive en noksaa omfattende kommunal Finansvirksomhed. Afkastningen af de kommunale Fond og Eiendomme vil imidlertid, forsaavidt den ikke er helt bunden til Anvendelse i et vist Øiemed, sjelden komme til at give mer end et Bidrag til Dækkelse af Amortisationsudgifter ved de Laan, ved hvis Hjælp de er tilveiebragte eller til Bestyrelsesudgifter. Nogen virkelig Indtægtskilde vil de kun rent undtagelsesvis være.

Hvad Kommunerne hovedsagelig har at „flyde“ paa, er de kommunale Skatter, som i det følgende skal omhandles.

Ved Siden af disse maa dog nævnes de mangesteds ikke ubetydelige *Særafgifter af Næringsdrivende,* som efter Lovgivningen skal have Øvrighedstilladelse eller Bevilling til at drive sit Erhverv eller Handels- eller Næringsbrev, se saaledes Stk. 91.

Bøder for adskillige Overtrædelser væsentlig af Nærings- og Politilovgivningen er nu tillagt Kommunernes Kasser. Denne iøvrigt ikke synderlig betydningsfulde Indtægtskilde vil afskjæres ved den nye Straffelovs Ikrafttræden, da alle virkelige Straffebøder fremtidig skal tilfalde Statskassen. Som Straffebøder i den Forstand er dog ikke at betragte Tvangsmulkter, som af vedkommende Forsamling dikteres for Udeblivelse fra kommunale Møder uden gyldigt Forfald, jfr. Stk. 25 foran.

Merk derhos foruden de i Stk. 50 omhandlede Afgifter den $^1/_4$ $^0/_0$ Afgift til Fattigkassen, der ifg. Kanc. Prom. af 19de Marts 1805 er paalagt ved Salg af faste Eiendomme og Skibe og ved Auktionssalg af Varer og Løsøre.

40. Kommunal Skattepligt har, med de af Loven opstillede Begrænsninger, *enhver, som bor eller har Eiendom* eller *Næringsdrift i nogen Kommune* i Riget; af Formue og Indtægt svares efter Regelen Skat til *den Kommune, i hvis Distrikt den skattepligtige bor.*

Personer, som ikke har noget fast Opholdssted, lignes i Skat i det Distrikt, hvor de efter sine øvrige Forhold maa antages at have sit Hjem.

Dødsboer lignes i Skat af Formue og Indtægt, men *Konkursboer* kun af Indtægten af den Virksomhed, som drives for deres Regning.

Uden Hensyn til Indehaverens Bostedsforhold beskattes Formue i og Indtægt af *fast Eiendom eller Anlæg* samt Formue i og Indtægt af *Næringsdrift, som hnytter sig til saadan Eiendom eller Anlæg,* — i det Distrikt, hvori Eiendommen eller Anlægget er beliggende.

Til Eiendomme og Virksomheder, der saaledes beskattes, henføres navnlig: a) *Jordbrug* og Skog samt

Hus og *Grund*; b) *Lænser, Damhold, Losse-* og *Lastepladse* samt Skibsverfter; c) *Fiskevær* og *Salterier;* d) *Verker, Gruber,* Sagbrug, Møllebrug, *Fabriker* og andre *industrielle Anlæg* samt *Verksteder* for Haandverksdrift; e) *Anlæg for Handel og Omsætning,* hvad enten Næringen drives med særlig Hjemmel, saasom Borgerskab eller Næringsbrev, eller i Medhold af den paa Stedet almindelige Handelsfrihed; f) Kontor for privat Bedrift, som pleier at holdes aabent væsentlig i samme Tid som for vedkommende Art af Forretninger sedvanligt, dog kun af den Formue og Indtægt, som ikke falder ind under nogen af de *øvrige* her nævnte Virksomhedsarter; g) Gjestgiversteder og Anlæg for Bevertning.

Udskibningsvirksomhed, som drives af Handelsborger som saadan, saavelsom *enhver anden Virksomhed, der betinges af Handelsborgerskab,* beskattes paa det Sted, hvor den Handlende har Borgerskab eller har ladet sig indskrive som udskibningsberettiget. Udskibningsvirksomhed, som drives af Producent, beskattes underét med Tilvirkningsbedriften, undtagen forsaavidt Udskibningen sker i et andet Distrikt end der, hvor Tilvirkningen foregaar. Isaafald skatlægges nemlig af den samlede Indtægt $^2/_3$ i det Distrikt, hvor Varen tilvirkes, og $^1/_3$ der, hvor den udskibes. Hvad her er bestemt angaaende Udskibning, gjælder ogsaa om *anden Omsætning, der knytter sig til fast Anlæg.*

Udskibning, som foregaar fra en Bys nuværende Havneterritorium, betragtes som foregaaet fra Byen, forsaavidt ikke Tilvirkningen har fundet Sted i det samme Distrikt, som Udførselen senere sker fra.

Aktieselskaber og andre *uansvarlige („unavngivne“) Interessentskaber og Indretninger, der driver nogen Virksomhed, som kaster Indtægt af sig,* betragtes som skattepligtige Personer. Forsaavidt de ikke beskattes efter Reglerne om de til

et bestemt Sted knyttede Bedrifter, lignes de i Skat paa det Sted, hvor Bestyrelsen har sit Sæde.

Under særskilt Bestyrelse staaende Afdeling af saadant Interessentskab eller Indretning, som nys omhandlet, skatlægges paa det Sted, hvor Afdelingens Bestyrelse har sit Sæde, af Indtægten af den Virksomhed, som der drives.

For unavngivne Interessentskaber, der driver *Skibsrederi,* kommer disse Bestemmelser, forsaavidt deres Skibsrederi angaar, kun til Anvendelse paa den Del af Interessentskabskapitalen, som tilhører Kommunens Indvaanere eller Udlændinger.

Opstaar der *Tvist* om, hvorvidt Formue i eller Indtægt af Eiendom, Anlæg eller Virksomhed i Henhold til disse Undtagelsesregler er at beskatte i andet Distrikt end det, hvor Eieren (Driftslederen) bor, eller hvor Hovedbestyrelsen har sit Sæde,—og er Parterne enige om at *voldgive Sagen* til Finansdepartementet, afgjøres Tvisten endelig af dette. I Mangel af Enighed herom bliver saadan Skattetvist som andre Gjenstand for Domstolenes Afgjørelse. jfr. Stk. 41.

Udlænding eller udenlandsk Selskab, som her i Riget driver *Bankforretning* eller *Forsikringsvirkhed,* beskattes af Formuen i og Indtægten af den *her* drevne Virksomhed paa det Sted, hvor denne foregaar.

Fuldmægtig for Udlænding eller udenlandsk Selskab, der i nogen Kommune her i Landet driver nogen Virksomhed, som er Gjenstand for Beskatning, er personlig ansvarlig for de Udlændingen iligned e Skatter.

Forpligtelsen til at betale Skat til en Kommune bestemmes efter det Forhold, hvori nogen staar til Kommunens Distrikt den 30te September i det Aar, som gaar foran det, for hvilket Skatten lignes.

Den, som er paa Flytning den 30te September fra en Kommune til en anden, ansees som skattepligtig i sin nye Bostedskommune.

Den, som i Løbet af de siste 12 Maaneder før 30te September i kortere eller længere Tid har været Handelsborger i en By, deltager i Udredelsen af Byens Skatter for næste Aar, om hans Stilling som Handelsborger end maatte være ophørt inden den nævnte Dag, medmindre Borgerskabet er bortfaldt formedelst Dødsfald, eller han har opgivet sit Bo.

Indvaanere af et Distrikt, som *til enkelte Aarstider* tager *midlertidigt Ophold* i et andet, bliver ikke skattepligtige til dette.

Formues- og Indtægtsskat kan ikke paalægges *Staten* eller *Kommunen* for de samme tilhørende Eiendomme og Indretninger, Norges Bank og Hypothekbanken; heller ikke offentlige Skoler og Kirker, som eies af Menighederne, ligesaalidt som „milde Stiftelser" (undtagen for de samme tilhørende faste Eiendomme) eller Selskaber og Indretninger, som ikke har Erhverv til Formaal, saasom Videnskabsselskaber, Kunstforeninger, Musæer og selskabelige Klubber. Det offentlige Veivæsen og Jernbaner, som er til offentlig Afbenyttelse, Kanaler, Vandledninger, som tilhører Kommuner, er ogsaa undtagne — samt endelig *fremmede Magters Gesandter* og *Konsuler* eller *hos disse ansatte Tjenestemænd,* uden forsaavidt de her i Riget har nogen, deres Stilling som saadanne uvedkommende Virksomhed, Næring eller Indtægt.

Ang. *Dissenteres* betingede Skattefrihed se Stk. 83. Merk derhos Slutningsbestemmelsen i den sammesteds omhandlede § 4 i Lov 27de Juni 1891 gaaende ud paa, at Kommunestyret helt eller delvis kan fritage Dissentere for personlige og de paa deres faste Eiendomme faldende kommunale Ydelser til Folkeskolen, — helt dog kun, naar de har en til Folkeskolen svarende fuldstændig Skole, som af Skolestyret findes tilfredsstillende og derhos ikke for sine Børn benytter Folkeskolen. Andragende om

saadan Fritagelse maa indgives inden 30te September i det forud for Skatteaaret liggende Aar.

Med Hensyn til Spørsmaalet om Skattepligt kan ogsaa nævnes Lov af 11te Juni 1857, der giver Kommunebestyrelsen i *Byerne* Adgang til at bestemme, at der skal erlægges *Hundeafgift.* For *Landets* Vedkommende har Herredsstyret ved Lov af 17de April 1880 erholdt samme Ret, hvorhos Herredsstyret med Amtmandens Approbation kan fastsætte de nærmere Forholdsregler, der maatte være at iagttage for at paase Overholdelsen af Lovens Bestemmelser angaaende Anmeldelse af Hunde.
Om *Brændevins-* og *Ølafgift* se Stk. 39 og 91.

41. Tvist om Skattepligt eller om sammes Omfang sees ofte forelagt Ligningskommissionerne eller de overordnede Ligningsmyndigheder (se Stk. 45 ffg). Forsaavidt det gjælder *Retsspørgsmaal,* er der Adgang til at gaa til Domstolene. Sagens Indbringelse for disse sker gjerne i Form af *Paaanke til vedk. overordnede Ret* af den afholdte Udpantning for det paagjældende Skattebeløb, — ialfald, naar Tvisten alene staar mellem Skatteyderen og en enkelt Kommune.[1])

For Tilfælde af *Dobbeltbeskatning* helt eller delvis giver en Tillægslov af 20de Juli 1895 Anvisning paa følgende Fremgangsmaade:

Er nogen ilignet *Skat til flere end én Kommune* af *samme Formue eller Indtægt,* kan han undgaa, at der herfor sker Inddrivelse hos ham ved at *deponere* et til den høieste ham ilignede Skat svarende Beløb hos Kommunekassereren i den Kommune, til hvilken han anser sig skattepligtig. Adgang til saadan Deposition har ogsaa den *Skatyder, der allerede har erlagt Skat til en Kommune, uvidende*

[1]) Se herom »Hvad enhver bør vide» III, 3, Stk. 703, jfr. Stk. 650, 651 og 666.

om, at han i en anden Kommune er ilignet Skat af samme Formue eller Indtægt, idet han i saa Fald er berettiget til at forlange det indbetalte Beløb betragtet som deponeret.

Om Depositionen har vedk. Kommunekasserer i ethvert Tilf. snarest muligt at underrette Kommunekassereren i den anden Kommune eller de andre Kommuner, hvor Ligning er foregaaet. Saafremt nogen saadan Kommune derefter gjør Krav paa det hele eller nogen Del af det deponerede Beløb, maa Søgsmaal være reist mod den Kommune, inden hvilken Depositionen har fundet Sted, senest *inden 6 Maaneder* efter Forfaldsdagen for Skattens siste Termin, da Kravet ellers bliver at anse som frafaldt.

42. Hvor stort Skattebeløb der i det hele trænges i paagjældende Kommune, afgjøres, som før nævnt, af Kommunestyret ved Budgetbehandlingen; ved denne fastsættes ogsaa Forholdet mellem de tilladte Beskatningsgjenstande, jfr. Stk. 30 og 31.

Ved Beskatning af *fast Eiendom* giver paa Landet den offentlige *Matrikul* den almindelige Maalestok (se *„Hvad enhver bør vide“* Bind III, 1, Stk. 164—165). I Byerne er der *kommunale Skattetaxter,* optagne samtidig for alle Eiendomme.

Den Del af Skatten, som skal lignes paa Formue og Indtægt, fordeles paa de skattepligtige af en *Ligningskommission* (se flg. Stk.) — under Iagttagelse af de i Loven og af Kommunestyret fastsatte Ligningsregler (se Stk. 44). Kommissionen ansætter skjønsmæssig Størrelsen af Skatteydernes Indtægt og Formue, hvorefter *Skattens* Beløb udregnes — efter det i Kommunebudgettet opsatte „Skatteøre“.

Et vist Beløb af enhver Indtægt skal være skattefrit. Størrelsen af dette Beløb skal afhænge af, hvor stor Familie Skatteyderen foruden sig selv

og Egtefælle har at forsørge, og tillige af Størrelsen af hans Indtægt. Paa *Landet kan* dog, med Amtsudvalgets Samtykke, af Herredsstyret bestemmes, at *alle behandles ens* uden Hensyn til Indtægtens Størrelse. Til Bestemmelse af det skattefrie Beløbs Størrelse for hver enkelt inddeles de skattepligtige i Klasser. 1ste Klasse omfatter dem, der ikke har nogen at forsørge. 2den til 8de Klasse omfatter der har 1, 2 3 osv. opover at forsørge. Loven har opstillet en *Tabel for Beregning af den skattefrie* Indtægt — med visse tilladte Afvigelser i Henhold til de i ethvert Skattedistrikt gyldig vedtagne Ligningsregler.

Udlænding, der ifølge Stk. 40 er skattepligtig, gives *intet skattefrit Fradrag.*

Udenbygdsboende Indlænding gives heller intet skattefrit Fradrag. Dog har en saadan Ret til, naar han derom fremsætter Forlangende, at erholde skattefrit Fradrag i én Kommune (Sogn) udenfor Bostedskommunen, men isaafald gives ham intet skattefrit Fradrag inden sistnævnte Kommune.

Den, der paa denne Maade ønsker skattefrit Fradrag givet i nogen anden Kommune (Sogn) end i Bostedskommunen, har efter 30te September, men inden 15de Oktober i det Aar, der gaar forud for Skatteaaret, at indsende til Ligningskommissionen i Bostedskommunen Forlangende herom med Opgave over, hvor stor Familie han foruden sig selv og Egtefælle havde at forsørge den 30te September, samt om det Forhold, hvori de forsørgede stod til ham. Bostedskommunens Ligningskommission har derefter snarest muligt at oversende Forlangendet til Ligningskommissionen i den Kommune (Sogn), hvor Fradraget ønskes.

Unavngivne Interessentskaber og deslige Indretninger henføres til den Klasse, som Kommunestyret bestemmer.

For Handelsfirmaer og andre *navngivne (ansvarlige) næringsdrivende Selskaber* er det hele Tal, som udkommer, naar Antallet af de Personer, som alle Deltagere har at forsørge, deles med Deltagernes Antal, bestemmende med Hensyn til den Klasse, til hvilken Firmaet (Selskabet) skal henføres.

Handelsfirmaer og andre næringsdrivende Selskaber, som bestaar af navngivne Personer, *lignes* nemlig efter Loven *under ét,* medmindre Medlemmerne forlanger at lignes særskilt og derhos giver de til saadan særskilt Ligning fornødne Oplysninger om deres indbyrdes Forhold til Interessentskabet.

Om Ilæggelse af en *vis Skat* for *alle* uanseet Ligningsreglerne med minst 400 Kroners Indtægt i By — 300 Kr. paa Landet se Stk. 9.

43. Skatteligningen — den for Beregning af Formues- og Indtægtsskat saavel til Stat som Kommune nødvendige Ansættelse af de skattepligtiges Indtægt og Formue sker ved den for enhver Kommune anordnede *Ligningskommission.* Denne *bestaar af saa mange af Kommunestyret i eller udenfor dets Midte valgte Medlemmer* (og Suppleanter), *som det selv bestemmer,* hvorhos merkes, at de valgte i Byerne forretter i 3, paa Landet i 2 Aar ad Gangen, Suppleanterne dog kun i ét Aar. I *Byerne* kan Kommunebestyrelsen bestemme, at et vist Antal af Ligningskommissionens Medlemmer skal henhøre til visse Samfundsklasser. For *Landets* Vedkommende merkes Bestemmelsen i Landslovens § 46, hvorom se Stk. 30 i Slutn. Er der indgaaet saadan Forening, som der omhandlet, eller bestaar et Herred af flere Sogne, der har særskilt Kirke-, Skole- eller Fattigvæsen, og det alene er Sognets Særudgifter, som skal udlignes paa Formue og Indtægt, *kan* der for hvert Sogn vælges en *særskilt* Ligningskommission. Jfr. saaledes Stk. 68.

Ligningskommissionen har Ret til Godtgjørelse for den fornødne *lønnede* Medhjælp.

For *Kristiania* gjælder efter Lov af 28de Juni 1897 særskilte Regler om Ligningskommissionens Sammensætning. Byen kan nemlig (som senere ogsaa er skeet) ved kommunal Vedtægt deles i Distrikter, og for hvert af disse vælges et vist Antal Ligningsmænd (med Varamænd) for 4 (2) Aar istedetfor 3 (1) Aar som almindeligt. De forskjellige Ligningsnævnd, der regelmæssig forhandler hver for sig med egne Formænd og Næstformænd, danner tilsammen Ligningskommissionen, der *samlet* væsentlig skal have Befatning med Opstilling af de almindelige Ligningsregler og Behandling af Klager (jfr. Stk. 44 og 45).

Fornøden Bestemmelse om de Ændringer, hvormed Skattelovens Regler bliver at anvende ved Bevilgning og Udligning af Udgifter ved Indretninger, der er fælles for flere Kommuner, afgives af Kongen.

Ligningsforretningen skal *i Almindelighed* være tilendebragt — *paa Landet* inden Aarets Udgang, *i Byerne* inden Udgangen af Februar, altsaa 2 Maaneder senere. En Afskrift af Ligningsforretningen udlægges til Eftersyn paa et bekvemt Sted, hvilket bekjendtgjøres paa sedvanlig Maade.

44. Ligningsregler — tildels meget i Enkelthederne gaaende — har Skattelovene opstillet til Fremme af en, saavidt muligt, ensartet og retfærdig Skattefordeling.

Formuen ansættes til det Beløb, som den 30te September næstfør Ligningens Foretagelse efter gjængse Priser antages at have været den virkelige Værdi af den skattepligtiges rørlige og urørlige Eiendom samt udestaaende Fordringer efter *Fradrag af* den ham *paahvilende Gjæld.*

Til Formue henregnes ikke Kapitalværdi af Indtægter, der ophører med den berettigedes Død, saasom Livrente, Føderaad og Pension.

Indtægten ansættes til det Beløb, som den skattepligtige i det sistforløbne Aar, regnet til 30te September, antages i Virkeligheden at have indvundet i Penge eller Penges Værdi, *uden Hensyn til vedkommendes Indtægt i det Aar, for hvilket Skatten lignes.*

Til Indtægt regnes ikke tilfældige Formuesforøgelser, saasom ved Arv eller Gave.

Derimod regnes *Rente af Formue, Livrente, Føderaad* og Pension samt *enhver Fordel, som er vunden af Eiendom* eller ved *Arbeide eller Virksomhed,* hvad enten det vundne maatte bestaa i Underhold, Klæder og Husly eller i andet, som er anvendt til egen eller Families Nytte eller Behagelighed eller til Udvidelse af Næring eller Drift eller til Formuesforøgelse. For Gaardsbrug, Skovdrift, Handel, Haandverk eller anden *Næring, hvis aarlige Afkastning er foranderlig,* ansættes Indtægten til det Beløb, som Næringen Aar om andet kan antages at give. Herved *kan* Indtægt af *personligt Arbeide* regnes særskilt.

I det antagne Bruttobeløb af Indtægten fradrages, foruden Renter af Skatteyderens Gjæld, alle Udgifter, der skjønnes at være paadragne til Indtægtens Erhvervelse.

Til Afdrag kommer saaledes forskjellige i Lovene nærmere opregnede Udgifter.

Saavel disse Exempler som *de forskjellige Kommuners Ligningsvedtægter* vil det føre for vidt her at komme ind paa.

Dog bør med Hensyn til Istandbringelse af saadanne ensartede „Ligningsregler“ merkes, at *paa Landet* skal Forslag udarbeides af Formandskabet og derefter forelægges Herredsstyrelsen. Amtmanden kan imidlertid, saafremt han finder de vedtagne Ligningsregler stridende mod Lov, og Herredsstyret ikke er villigt til at forandre dem, forelægge

Sagen for Amtsudvalget (jfr. Stk. 23). Dette udfærdiger da de fornødne Regler, dog saaledes, at Herredsstyret ved Rettergang kan faa afgjort, hvorvidt de af samme vedtagne Regler som stemmende med Lov er gyldige; indtil dette Spørgsmaal er afgjort, gjælder de af Amtsudvalget udfærdigede Regler. *Forandringer* i de engang vedtagne og gyldig foreskrevne Ligningsregler kan ikke iverksættes uden med Bifald af Amtsudvalget.

I Byerne maa de af Kommunestyret besluttede Ligningsregler indsendes til Godkjendelse af vedkommende Regjeringsdepartement, der i denne Henseende har samme Myndighed som Amtmanden og Amtsudvalget for Landets Vedkommende.

Ligningskommissionen kan ikke selv gjøre nogen Afvigelse fra Lovens Bestemmelser eller de fastsatte Ligningsregler, — hverken til Forhøielse eller Nedsættelse af den Formue eller Indtægt, som opføres; men Kommissionen kan, naar Udredelsen af den fulde Skat under særegne Omstændigheder antages at ville blive særlig trykkende for nogen Skatteyder, herom gjøre Forestilling til Kommunestyret. Saavel i dette Tilfælde, som naar saadanne Omstændigheder maatte indtræde, efterat Ligningskommissionens Forretning er tilende, eller af denne ikke har været taget i Betragtning, *kan* Kommunestyret bestemme, at hele den vedkommende paahvilende Skat eller en Del deraf skal bortfalde.

I Byerne kan Kommunestyret beslutte, at denne Myndighed til at gjøre Nedslag i Skatten skal overdrages til Formandskabet.

Kommunebestyrelsen bestemmer selv *Betalingsterminerne,* dog kan den paa Formue og Næring udlignede Skat ikke fordres førend en Maaned *i By* — *paa Landet* 3 Maaneder, efterat Ligningsforret-

ningens Udlæggelse er bekjendtgjort. *Kommunebestyrelsen kan bestemme, at der skal svares Renter indtil 5 pCt. af Skattebeløb, som ikke betales til Forfaldstid.*

45. Klage over Ligning maa indgives *skriftlig* til Ligningskommissionens Formand inden 2 (4) Uger, efterat Ligningsforretningens Udlæggelse er bekjendtgjort.

Klage kan gaa ud paa *enten:* a) at *Klageren* urettelig er skatskrevet, — el. er skatskrevet efter en for høi eller for lav Ansættelse af Formue eller Indtægt — eller henført til en for høit eller for lavt beskattet Klasse; *eller:* b) at nogen *anden skattepligtig* er skatskrevet efter en for lav Ansættelse — eller henført til en for lavt beskattet Klasse eller urettelig forbigaaet.

Klage af sistnævnte Art maa for at komme i Betragtning være fremført af en eller flere, hvis ilignede Skat udgjør idetminste 200 Kr. eller 5 pCt. af, hvad der i det hele er udlignet.

Enhver Klage skal indeholde bestemte Paastande, støttede til Forklaringer om de efter Klagerens Formening sande Forhold.

Ligningskommissionen har at tage Klagerne under Overveielse, efter Omstændighederne at anstille yderligere Undersøgelser og ved Kjendelse, som i Korthed skal begrundes, at afgjøre enhver Klage især; dog kan ingen forhøiet eller ny Ansættelse ske i Anledning af saadan Klage, som omhandlet under *b*, førend der har været givet vedkommende skattepligtige Anledning til at udtale sig.

Forsaavidt Klagen ikke imødekommes, sendes den *paa Landet* af Ligningskommissionen til *Overligningskommissionen,* medens *i Byerne* den, der er misfornøiet med Ligningskommissionens Kjendelse i Anledning af indgiven Klage — inden 2 Uger efter Udlæggelsen selv maa indgive Klage til *Overlignings-*

kommissionen. Denne bestaar saavel i By som paa Land af saamange af Kommunestyret i eller udenfor dets Midte valgte Mænd, som det selv bestemmer (med Suppleanter). Dette Valg foregaar samtidig med Ligningskommissærvalget.

Anke til Overligningskommissionen kan ogsaa ske ved et Medlem af Ligningskommissionen, naar dette er overstemt ved Afgjørelsen af en Skatansættelse og i vedkommende Møde har ført til Protokollen sin Begjæring om saadan Anke.

I Lignings- som Overligningskommission maa $^3/_4$ af Medlemmerne være tilstede, for at gyldigt Møde skal kunne holdes. For Udeblivelse gjælder lignende Mulktregler som for Kommunestyremedlemmer (se Stk. 25).

Om Indbringelse til Retten af Skattespørsmaal se Stk. 41.

46. Overskattekommission er en særskilt for et enkelt Ligningsspørsmaal nedsat Kommission.

Udenbys- eller *udenbygdsboende,* som er lignet i Skat i Henhold til Forskrifterne om Skattepligt for Næringsdrift, der knytter sig til Eiendom eller Anlæg, jfr. Stk. 40), — samt *Udlændinger* og *udenlandske Selskaber,* der er skattepligtige af sin her i Landet drevne Bank- eller Forsikringsvirksomhed, kan forlange sine Klager over Ligningen paakjendte — istedetfor af den almindelige Overligningskommission — af en Overskattekommission. Denne skal bestaa af et Medlem af Overligningskommissionen i den Kommune, over hvis Skatteligning der klages, og af to af Amtmanden opnævnte Mænd fra Nabokommunerne (eller fra andre Byer). Anken anhængiggjøres inden den fastsatte Klagefrist for Amtmanden, der foranstalter det fornødne til Overskattekommissionens Sammensætning og derefter oversender Sagen til endelig Afgjørelse af denne.

Paa Landet kan Forlangendet stilles i Klagen til Ligningskommissionen, som da indsender Sagen til Amtmanden.

I *Byerne* kan derhos *indenbys* Skatteydere med *Amtmandens Samtykke* og paa Landet *indenbygds* Skatteydere med *Amtsudvalgets Samtykke* forlange sine Klager paakjendte af en Overskattekommission istedetfor af den almindelige Overligningskommission. Der *maa imidlertid foreligge særlige Hensyn,* saasom den ilignede Skats Størrelse i sig selv, eller at der er Spørsmaal om Forholdet mellem forskjellige Næringer.

Indvilger Amtmanden (Amtsudvalget) ikke i Klagens Behandling ved en Overskattekommission, sendes den til Paakjendelse af den ordinære Overligningskommission, medmindre Klageren for *dette Tilfælde* udtrykkelig har tilkjendegivet, at han ikke ønsker Klagen videre fremmet.

Indbefatter Amtsdistriktet alene en Bykommune, eller finder Amtmanden det ellers nødvendigt eller hensigtsmæssigt, at der tilforordnes Overskattekommissionen Medlemmer fra et andet Amtsdistrikt, kan han efter Byskatteloven henvende sig til en anden Amtmand med Begjæring om Opnævnelse.

Stedets Amtmand bestemmer, hvem der skal forrette som Formand.

Enhver ombudspligtig, som ikke har over 45 Kilometer at reise til Forretningsstedet (vedk. Herreds Grænse), eller som er bosat i en anden Bykommune inden samme Amt eller i den vedkommende By nærmestliggende Bykommune udenfor Amtet, er pligtig at overtage saadant Hverv. I Tilfælde af Reiser tilkommer der Medlemmer saadan Godtgjørelse som for Amtsformandskabsmedlemmer bestemt, se Stk. 22. Denne Godtgjørelse udredes af Kommunen.

Findes Klagen ubeføiet, kan Overskattekommissionen paalægge Klageren at erstatte Udgifterne med indtil 100 Kroner. Beløbet forfalder samtidig med Skatten og inddrives paa samme Maade som denne.

Overskattekommissionens Forhandlinger føres i den almindelige Ligningskommissions Protokol.

47. Amtsskattekommissioner er anordnet væsentlig til Forebyggelse af ujevn Skattefordeling ved den *alle Landets Skatteydere* (over et vist Indtægtsmaal) paahvilende paalagte Indtægts- og Formuesskat til Staten paa Grundlag af den kommunale Ligning.

For ethvert Amt er der en Amtsskattekommission, der i Kristiania og Bergen bestaar af Stiftamtmanden som Formand og 4 af Kommunestyret paa 2 Aar valgte Medlemmer; i de øvrige Amter forretter Amtsudvalget som Amtsskattekommission (se Stk. 23). Er der i Amtet nogen *Kjøbstad* eller noget *Ladested* med særskilt Formandskab, vælges derhos et Medlem af vedkommende Kjøbstads eller Ladesteds Kommunestyre ogsaa paa 2 Aar. Er der flere Kjøbstæder og Ladesteder i Amtet, træder samtlige disses Ordførere og Viceordførere sammen til Valg af *et* Medlem. Endvidere vælges der af hvert Skattedistrikts Kommunestyre et Medlem, der tiltræder Amtsskattekommissionen, *forsaavidt* der bliver Spørsmaal om Forandring i vedkommende Skattedistrikts Ligning. De fra Bykommunerne valgte Medlemmer har Suppleanter med Ombudstid ogsaa paa 2 Aar (undtagen de fra Kristiania og Bergen med 1 Aar).

Klager til Amtsskattekommissionen maa være motiverede og indeholde bestemte Paastande. De kan gaa ud paa, at den *hele Ligning* er urigtig, eller at enkelte *Klasser af Skatteydere* er for høit eller for lavt beskattede. Klager kan indgives af Kommunestyret i et fremmed, under *samme* Amtsskattekommission hørende Skattedistrikt eller af minst 5 skattelagte Personer inden *et* Distrikt, — eller af vedkommende Regjeringsdepartement. Derhos kan en

enkelt Skatteyder, der er lignet i *flere* Skattedistrikter, indgive Klage til Amtskattekommissionen, forinden dens Arbeide er afsluttet, over en trufen Afgjørelse af Ligningskommissionen angaaende til samme indsendt Klage.

Om alle Klageafgjørelser skal Lignings- eller Overligningskommission som ogsaa Overskattekommission underrette Amtsskattekommissionens Formand.

Amtsskattekommissionerne gjennemgaar ogsaa de ikke paaklagede Ligningsforretninger i den Udstrækning, som findes paakrævet, ligesom der i det hele efter Loven er tillagt dem en ledende Stilling til Skatteligningsvæsenet inden Amtet.

48. Rigsskattekommissionen er en ogsaa ved Statsskatteloven af 1894 oprettet Udjevningsmyndighed med det hele Land som Forretningsomraade. Rigsskattekommissionen bestaar af to af Kongen udnævnte Medlemmer, hvoraf det ene er Formand, og tre paa tre Aar af Stortinget valgte Medlemmer. To Suppleanter udnævnes af Kongen og tre vælges af Stortinget.

Inden 6 Uger, efterat Amtsskattekommissionen har afsluttet sit Arbeide, kan Finansdepartementet indanke den hele Skatteligning for Distrikter, hvor Departementet mener, at Statskassens eller en eller flere Klasser af Næringsdrivendes Tarv ikke er tilstrækkelig varetaget.

Derhos kan inden 6 Uger efter Bekjendtgjørelsen vedkommende Kommunestyre eller Formandskabet efter Kommunestyrets Bemyndigelse til Rigsskattekommissionen indanke Amtsskattekommissionens Kjendelse, hvorved Skatteansættelse er forhøiet for en eller flere *Klasser* af Næringsdrivende eller for en *Flerhed af Skatteydere* inden Skattedistriktet.

Rigsskattekommissionen *kan* paalægge vedkommende Ligningskommission at udføre ny Ligning

under Befølgelse af de Regler og af den Maalestok, som Rigsskattekommissionen foreskriver.

Den nye Ligning gjennemgaaes af Kommissionen efterpaa og udlægges paa vanlig Maade, men er *ikke* Gjenstand for yderligere Lignings-, Overlignings- eller Overskattekommissionsbehandling som foreskrevet for den oprindelige Ligningsforretning.

49. **Amtsskat** kalder Loven de enkelte Herreders Bidrag til de Amtsudgifter, der ikke dækkes ved paa anden Maade tilveiebragte Indtægter. *Amtsskatten udlignes paa Amtsdistriktets Matrikulskyld.* Dog *kan* Amtsformandskabet bestemme, at et Beløb, som ikke maa overstige den halve Del af, hvad der i det hele skal udskrives, fordeles paa Herrederne. Fordelingen sker for en Halvpart efter Matrikulskylden, for en Fjerdepart efter Folkemængden og for en Fjerdepart efter Amtsformandskabets Skjøn (under Hensyntagen til Bæreevne m. v.)

Den Amtsskat, som er lignet paa et Herred, opføres paa dettes Udgiftsoverslag for det følgende Aar og udskrives underét med Bidragene til Herredets øvrige Udgifter, jfr. Stk. 43 ffg. Den forfalder til Betaling det følgende Aars 30te September, fra hvilken Tid Amtskommunen i Tilfælde af Udeblivelse kan fordre Renter.

Forsaavidt Amtsskat lægges paa Matrikulskylden, bliver den med andre Skatter at fordele og at indfordre af Fogden (Amtskassereren), der, naar det af Amtstinget forlanges, tillige oppebærer Herredernes Bidrag.

50. **Særafgifter i de nordligste** Amter, Nordland, Tromsø og Finmarken, bestemte til Dækkelse af Udgifter, som andetsteds dels falder Amtskommunerne, dels de enkelte Kommuner til Last, er „*Medicinalafgiften*“ og Afgiften af indført eller tilvirket *Brænde-*

vin i Finmarken. Disse Afgifters Indtægter danner de saakaldte „*Medicinalfond*" — et for hvert af de tre Amter — og „*Finmarkens Amts Brændevinsafgiftskasse*".

Lovene om disse Afgifters Paalæg, Love af 14de April og af 18de Mai 1860 henholdsvis om Finmarkens Brændevinsafgiftskasse og om Medicinalafgift i Finmarkens og Lov af 12te Mai 1866 om Medicinalafgift i Nordlands og Tromsø Amter (merk ogsaa Tillægslove til Medicinalafgiftslovene af 4de Juli 1884) henlægger Forvaltningen af de ved de nævnte Afgifter dannede Fond til vedkommende Amtsformandskaber (Amtsting) i Henhold til de Regler, som gjælder om Forvaltningen af Amtskommunens Midler.

Den, som ønsker nærmere Underretning om Afgiftspligten og sammes Omfang, henvises til de ovennævnte Love. Se iøvrigt ogsaa Stk. 91.

D. Kommunernes Kasse- og Regnskabsvæsen.

51. Kommunekasserer som en egen Tjenestemand synes Formandskabsloven for Landet ikke oprindelig at have tænkt sig.

Den endnu uophævede § 23 foreskriver Formandskabets Antagelse af en dertil skikket vederheftig Mand, som, efter Omstændighederne, kan tilstaaes en aarlig Løn for sit Arbeide, til Kasserer og Regnskabsfører ved Skole- og Fattigvæsenet.

Egne særskilt lønnede Herredskasserere er vistnok efterhaanden bleven omtrent undtagelsesfri Regel overalt, og det er alene Slutstenen paa Udviklingen, naar den kommunale Skattelov for Landet af 15de April 1882 § 61 anordner, at Herredsskatter, saavel personlige som Eiendomsskatter, forsaavidt de siste ikke opkræves af Fogden (eller Amtskassereren, jfr. Stk. 24 og 34), betales til Kommunens Kasserer eller til særskilt antagne Opkrævningsmænd. De inddrives ved Udpantning i Mangel af Betaling.

Paa Andragende af Herredsstyret kan Amtmanden bemyndige Kommunens Kasserer til at afholde Udpantning for Skatter af hvilkensomhelst Art, der skal svares til Kommunen eller nogen af dens Kasser.

Med Hensyn til Kommunekassererens Ansvar m. v. kan ialfald for de i Landsformandskabslovens § 23 omhandlede Forretningsgrene samme Paragrafs Forskrifter iøvrigt faa Anvendelse, nemlig at Regnskaberne af ham skal aflægges til Formandskabet og Antegnelserne til samme besvares til de Tider, som nu er fastsatte, samt under det Ansvar og de Tvangsmidler, som for offentlige Regnskabsførere er bestemt.

Det bemerkes iøvrigt, at udfærdigede Instruxer, *tilstrækkelig Sikkerhedsstillelse* og et virksomt og stadigt Eftersyn altid vil være det væsentlige.

Bykommunerne har fra gammel Tid af havt sine egne Kasserere („Kæmnere“, som de gjerne kaldes) — *oprindelig medborgerlige Ombud* (ↄ: de valgte kunde ikke undslaa sig).

Byskattelov 15de April 1882 foreskriver paa lignende Maade som Landsloven, at Byskatter, saavel personlige som Eiendomsskatter, skal betales til Kommunens Kæmner eller Kasserer eller til særskilt antagne Opkrævningsmænd. De inddrives ved Udpantning i Mangel af Betaling.

Iøvrigt indeholdes tilsvarende Regler til dem i § 61 i Landsskatteloven om Bemyndigelse til at afholde Udpantninger.

I større Bykommuner, ja undtagelsesvis vel ogsaa i enkelte Landkommuner har Forholdnne udviklet sig derhen, at Kæmneren (Kommunekassereren) alene er Hovedkasserer med forskjellige særskilte Kasserere for Fattigvæsen, for de enkelte offentlige Arbeidsgrene m. v.

Amtskommunens Kasseforretninger var oprindelig tillagt Fogderne (til hvilke nu svarer „Amtskassererne“, jfr. Stk. 24). Som i Stk. 49 nævnt, har de endnu med *Indfordring af Amtsskatterne.*

Undtagelsesvis har Amtskommune (som Hedemarken) holdt egen Kasserer.

Fogden (Amtskassereren) bliver foruden Skatteindkræver nærmest Hovedkasserer, idet de enkelte Bevilgninger for største Delen kasse- og regnskabsføres af den, der har at gjøre med de forskjellige Indretninger og Arbeider m. v.

52. Den kommunale Revision har ligesom Kassevæsenet ogsaa udviklet sig efterhaanden.

Formandskabslovene af 1837 henholdsvis § 17 og § 21 paalægger Formandskabet at paase, at Regnskaberne for de Kommunen (eller dens Afdelinger) tilhørende Kasser eller Indretninger i rette Tid aflægges, at foranstalte dem reviderede af 2 Mænd, som det *samlede Kommunestyre* dertil udnævner, samt at forelægge Regnskaberne med Antegnelser for Kommunestyret til Decision. De til Ansvar deciderede Poster foranstalter Formandskabet snarest muligt berigtigede.

Kommunerevisorstillingen er, vel at merke, ikke noget pligtmæssigt Ombud.

Decision af Regnskaber alene vedkommende det ene af et Herreds Sogne sker kun ved dettes egne Formænd og Repræsentanter og ikke ved det samlede Herredsstyre.

Det paalægges endvidere i Loven Formandskabet at sørge for, at en fuldstændig og tydelig Extrakt af ethvert kommunalt Regnskab, saasnart det er aflagt, efter foregaaende sedvansmæssig Bekjendtgjørelse bliver udlagt paa et bekvemt Sted til almindeligt Eftersyn, *i By* i 2 Uger idetminste — *paa Landet* i minst 1 Maaned, samt at en bekræftet Gjenpart af densamme Extrakt gjennem Øvrigheden bliver indsendt til vedkommende Regjeringsdepartement (ɔ: nu Justitsdepartementet).

Istedetfor Indsendelsen af disse Extrakter, der vel væsentlig er paabudte af statistiske Hensyn, er nu vistnok traadt Afgivelse af Regnskabsextrakter til det statistiske Centralbureau i Kristiania.

Byloven foreskriver Regnskabsextraktens Trykning, ligesom den giver Skolestyrets og Fattigstyrets Formænd Adgang til at deltage i Forhandlinger i Kommunestyret angaaende henholdsvis Skole- og Fattigregnskaberne, dog uden Stemmeret.

Iøvrigt vil det være overladt ethvert Kommunestyre at udfærdige nærmere Instruxer for sine Regnskabsførere som Revisorer.

Amtstinget vælger af eller udenfor sin egen Midte 2 Mænd til at revidere de aflagte Regnskaber samt 2 Suppleanter.

Med den oprindelige Ordlyd, som det her paagjældende Lovbud indtil 1879 havde, var det antaget, at Amtsrevisorerne, der oprindelig *skulde* tages af Forsamlingens egne Medlemmer, ingen Godtgjørelse tilkom. Efter den foretagne Lovændring maa dette nu stille sig anderledes.

De valgte Amtsrevisorer skal nøiagtig gjennemgaa Regnskaberne og, forsaavidt de finder noget at indvende imod samme — enten i Anledning af de anførte Udgifter, disses Repartition paa Amtet eller vedkommende Del af dette, eller i andre Henseender — gjøre skriftlige Udsættelser eller Bemerkninger, hvilke inden 4 Maaneder efter Revisorernes Opnævnelse skal tilstilles Amtmanden tilligemed Regnskaberne og samtlige Bilag.

Enhver vedkommende skal derpaa inden 4 Maaneder derefter afgive de efter Antegnelserne fornødne Besvarelser og Oplysninger, hvormed Sagen paany tilstilles Revisorerne. Disse har da inden de paafølgende 2 Maaneders Udløb at gjøre Vedtegninger dertil og at tilbagesende Sagen til Amt-

manden. I det første derefter indtræffende sedvanlige Aarsmøde skal da Amtmanden foredrage alle de Poster, med Hensyn til hvilke Udsættelser har fundet Sted, hvorpaa Forsamlingen deciderer, om og hvorvidt noget i denne Anledning bør tilsvares eller godtgjøres Kommunen. Falder Decisionen saaledes ud, at nogen Godtgjørelse bør udredes, og og vedkommende ikke vil underkaste sig samme, kan Sagen, naar begge Parter deri er enige, afgjøres af Regjeringen, men i modsat Fald indtales Godtgjørelsen ved Domstolene.

Merk iøvrigt med Hensyn til Amtmandens Forhold Stk. 38 foran.

E. Den offentlige Fattighjælp og anden Understøttelse i Trangstilfælde.

53. Enhver, som savner Midler til Livsophold eller til Kur og Pleie i Sygdomstilfælde, og som er ude af Stand til at erhverve det nødtørftige og heller ikke har nogen forsørgelsespligtig, der evner at understøtte ham, skal, forsaavidt Trangen ikke ad anden Vei afhjælpes, i den Udstrækning og paa den Maade, Fattigstyret finder hensigtsmæssig, tilstaaes fornøden Bistand af det offentlige Fattigvæsen.

Den Understøttelse, nogen saaledes har oppebaaret for sig selv efter det 15de Aar, for Egtefælle eller Barn, kan Fattigvæsenet af ham fordre erstattet og inden 3 Aar faa inddrevet ved Udpantning. Om Erstatning af Staten eller andre Kommuner se Stk. 60 ffg.

Trængende skal efter den nugjældende Fattiglov af 19de Mai 1900 § 43 forsørges enten i Pleie- eller

Arbeidshjem, ved Udsættelse hos Privatfolk, ved Indlæggelse i Sygehus eller ved Understøttelse i Hjemmet efter Fattigstyrets Valg. Fattiges Bortsættelse ved „Licitation“ forbydes kort og godt i Loven.

Saavel ved Understøttelse til arbeidsføre Folk som ved Anbringelse af Børn lægger Loven Vegt paa Udvikling af Sansen for og af Evnen til *Selvhjælp*.

Bliver nogen trængende til Fattighjælp, har han at henvende sig til Fattigstyret i den Fattigkommune, hvor han *opholder* sig. Dette har da, om Trang erkjendes at foreligge, baade Ret og Pligt til at hjælpe, i Tilfælde mod Erstatning, om saadan hjemles i Loven (merk Stk. 60).

Kommunernes Forsorg for trængende er gjennemført som Lovgivningens Regel, dog med noksaa væsentlige Lempninger; *dels* har nemlig *nærpaarørende* og *Arbeidsgivere,* som dertil har Evne, efter Loven i første Række *Forsørgelsespligten* — og dels har Staten traadt til.

Saaledes har denne overtaget $^4/_{10}$ af Kommunernes Udgifter til Forpleining af *fattige sindssyge,* hvis Tilstand kræver en særegen Behandling og Pleie forskjellig fra fattiges Forsørgelse i Almindelighed (i eller udenfor andre Sygdomstilfælde).

Udgifterne ved *ubemidlede tuberkuløses* Indlæggelse paa Sygehus og Forpleining udenfor Hjemmet er ogsaa for $^4/_{10}$ overtaget af Staten. Fattige *spedalske* faar helt fri Behandling i Statens Pleie- og Helbredelsesanstalter for saadanne.

Endvidere bør merkes *Statens Overtagelse af Udgifter for hjemstavnsløse Personer* samt Forskriften om, at ikke *stadig tjenstgjørende Militære* og tillige deres Hustruer og Børn i Trangstilfælde forsørges af vedkommende Militærafdeling, naar

Trangen indtræder under selve Tjenestetiden eller ved dennes Ophør.

Endelig kan her nævnes, at der ved *Afgifter* paa *Vaarsild,* som udføres til Udlandet, ligesom i Almindelighed paa *Fiskevarer,* der udføres til Udlandet fra *Nordlands, Tromsø* eller *Finmarkens Amter* eller til indenrigsk Sted udenfor de nævnte Amter er tilveiebragt Midler, der kan anvendes til Hjælp for trængende Fiskere og iøvrigt til Medicinalvæsenets Fremme i de nys nævnte tre Amter. Se herom Medicinalafgiftslove 18de Mai 1860 og 12te Mai 1866 med Tillægslove 4de af Juli 1884 samt Vaarsildafgiftslov 10de Juni 1887. Jfr. Stk. 50 foran.

54. **Privat Forsørgelsespligt** har saavel *Mand* som *Hustru* overfor hinanden, saalænge Egteskabet ikke er endelig opløst. *Forældre* og *Børn* har ogsaa saadan *gjensidig Pligt.* Børn, hvis Forældre ikke har indgaaet Egteskab med hinanden, har dog alene Forsørgelsespligt ligeoverfor Moderen (og omvendt). Med Hensyn til saadanne Børns Fædres Forsørgelsespligt forholdes efter den derom til enhver Tid gjældende Lovgivning. Herom indeholdes Forskrifter i Lov af 6te Juli 1892, jfr. „*Hvad enhver bør vide*“ III, 1, Stk. 89 ffg.

Merk iøvrigt om Lov af 19de Mai 1900 § 15 (nedenfor Stk. 60).

Tjenestefolk forsørges i Sygdomstilfælde af Husbonden, indtil de efter Opsigelse eller af anden lovlig Aarsag træder ud af Tjenesteforholdet. Denne *Husbondens Forpligtelse bortfalder,* ifg. Lov af 19de Mai 1900 § 4, *hvis vedkommende er syg ved Tiltrædelse* af Tjenesten, saavelsom naar Sygdommen er *venerisk;* og *Pligten omfatter ikke Omkostninger ved Sygehusbehandling,* naar saadan paa Grund af Sygdommens Art af vedkommende offentlige Læge erklæres fornøden, og *heller ikke Lægehjælp og*

Medicin. Forpligtelsen ophører, naar Sygdommen varer længere end fire Uger. — Om Tjenestefolks Retsstilling se iøvrigt „*Hvad enhver bør vide*“ III, 2, Stk. 389. Reglerne i samme Bind Stk. 394 er noget ændrede ved den ovenanførte nye Lovforskrift.

I det ved dette Arks Trykning endnu ikke slutbehandlede Forslag til *ny Lov* om Retsforholdet mellem Husbond og Tjener (Ot. Prp. Nr. 19 1902/03) er Fattiglovens § 4 foreslaaet ophævet, men afløses dog af væsentlig enslydende Forskrifter i nævnte Forslag.

For *Haandverkslærling* gjælder det samme som for Tyende, og om modsat Aftale eller Sedvane paa Stedet ikke derfor er til Hinder, ligeledes for *faste Haandverkssvende.* Opsigelsestiden er nu iøvrigt gjennemgaaende 14 Dage for saadanne.

Bergverksarbeidere (jfr. „*Hvad enhver bør vide*“ III, 2, Stk. 396) vil, efterat Forskrifterne om særskilt Fattigvæsen for Bergverker nu er faldt bort (se Stk. 56 nedenfor) staa nogenlunde i samme Stilling som almindelige faste Haandverksfolk til sine Arbeidsgivere; dog er Bergverkslovens Forskrifter om Opsigelsestid fremdeles gjældende.

Om *Skippers* og *Søfolks* Ret til Forsørgelse i Sygdomstilfælde se „*Hvad enhver bør vide*“ III, 2, Stk. 361 og 385. — Se ogsaa samme Bind Stk. 413 og 414 ang. *Arbeideres tvungne Forsikring mod Ulykkesfælde.*

Opfylder ikke den forsørgelsespligtige den ham paahvilende Forsørgelsespligt, eller behandles den forsørgede uforsvarlig, overtager Fattigvæsenet Omsorgen for den trængende mod Erstatning hos den forsørgelsespligtige, forsaavidt Fattigstyret paa dennes Hjemsted finder, at han har Evne til at udrede Erstatningen uden selv at komme til at mangle det fornødne til Underhold eller til ikke at kunne opfylde sin Forsørgelsespligt iøvrigt. Saadan Skjønsafgjørelse kan indbringes for Kirkedepartementet til Prøvelse.

Den, som er forpligtet til at forsørge trængende Slegtninge, er, naar intet modsat for Tilfældet i Lovgivningen er bestemt, som ved Forskrifter om spedalskes, epidemisk syges og tuberkuløses betryggende Afsondring, eller naar Fattigstyret paa Grund af særegne Forholde ikke finder det utilraadeligt, berettiget til at tage vedk. i sit Hus og underholde dem som Medlemmer af sin Familie, saalænge han behandler dem forsvarlig.

Er den, man pligter at forsørge, gift, uden at saadan Pligt paahviler Forsørgeren med Hensyn til den anden Egtefælle, skal Understøttelsen ydes udenfor Huset, saafremt vedk. ikke foretrækker at tage *begge* til sig. Fattigstyret *kan* derimod vælge en Forsørgelsesmaade, som medfører Egtefolks Adskillelse, jfr. Kirkedept.s Skr. af 1ste Novbr. 1902.

55. Fattigdistrikt danner efter Lovens Regel enhver Kommune. Enhver saadan (Herred, Kjøbstad eller Ladested med eget Kommunestyre) har nemlig sit særskilte Fattigvæsen.

Enhver Fattigkommune kan inddeles i saa mange Kredse, som Herredsstyret bestemmer.

Hvorledes der skal forholdes med Udøvelse af Fattigforsørgelse og Tilsyn inden Kredsene, bestemmes i en af By- eller Herredsstyret vedtaget og af vedkommende Regjeringsdepartement godkjendt Plan.

Denne Plan skal indeholde Bestemmelser om: a) Antallet af Fattigkommunens Kredse og deres Udstrækning; — b) Ordningen af Tilsynet inden hver Kreds, derunder Udstrækningen af den Myndighed, Fattigstyret har overdraget Tilsynet, og i det hele dettes Forhold til Fattigstyret; — c) Fattigstyrets og de i sammes eller Tilsynets Tjeneste virkende Mænds og Kvinders Pligter ligeoverfor trængende og understøttede; — og d) Ordningen af Pleie- eller Arbeidshjem, hvor saadanne findes.

Forøvrigt optages i Planen de Bestemmelser, som By- eller Herredsstyret maatte vedtage med Hensyn til Fattigvæsenets Ordning og Virkemaade.

Deles en Kommune i flere, eller omreguleres dens Grænser, fortsættes enhver paabegyndt Hjemstavnshævd (se Stk. 58) i den Fattigkommune, hvor vedk. ved Delingen havde og er vedbleven at have *fast Ophold.* Ved Verksfattigvæsens Indlemmelse i vedk. Kommunes Fattigvæsen gjælder en tilsvarende Regel.

De Bestemmelser, som ifølge Lov af 19de Mai 1900 gjælder for Fattigkommunen, er ogsaa gjældende for de ved Lovens Ikrafttræden, 1ste Januar 1901, bestaaende Fattigdistrikter. Disse bliver uforandrede, indtil Kommunestyret med Kongens Samtykke anderledes bestemmer.

At et Herred for nærværende er delt i flere Fattigdistrikter, har ingen Indflydelse paa Hjemstavnsforholdene ligeoverfor andre Kommuner eller Fattigdistrikter, som i ethvert Tilfælde holder sig til Herredet.

Fattige, som har Hjemstavn i et Herred, men ikke i noget enkelt af dets Fattigdistrikter, forsørges af hele Herredet.

Udgifter ved Forsørgelse af fattige sindssyge, hvis Tilstand kræver en fra sedvanlige fattiges Forsørgelse særegen Behandling eller Forpleining, ved døve, blinde og aandssvage fattiges Oplærelse samt ved Sygehusbehandling udover fjorten Dage bæres, selv om vedkommende understøttede har Hjemstavn i et af de ved et Herreds Deling fremkomne Fattigdistrikter, af det hele Herred. Jfr. bl. a. Stk. 79.

I denne Forbindelse kan nævnes Lovens Regel, at den Kommune, *hvorfra* nogen indlægges i Sindssygeasyl eller anden Pleie- eller Helbredelsesanstalt, skal, saalænge Opholdet der varer, betragtes som vedk.s Opholdssted.

Er et Herred delt i flere Fattigdistrikter, overtages de Herredsstyret ved denne Lov tillagte Forretninger af vedkommende Herreds Formænd og Repræsentanter (jfr. Stk. 28 og 30 i Slutn.).

De *tidligere* gjældende Lovbestemmelser om, at *Bergverker* og andre Brug af større Omfang skal have sit *eget Fattigvæsen,* er ophævede ved Loven af 1900. Om Verkers og andre Brugs Forhold til vedk. Fattigkommune se iøvrigt flg. Stk.

Ved Verkets Nedlæggelse, eller naar den i Lovens § 38 omhandlede Forsørgelsespligt for Udlændinger er ophørt, gaar de Midler, som da maatte tilhøre Verkets Fattigvæsen, over til den Kommune, inden hvilken Verket ligger.

Den særskilte Forsørgelsespligt for Udlændinger ved Bergverker efter den før Fattigloven af 1900 gjældende. Lovgivning beror paa, at der fra 1886 til 1900 var noget afvigende Regler for Erhvervelse af Hjemstavnsret i sin Almindelighed og ved Bergverker.

Oprindelig havde Fattiglovene af 6te Juni 1863 henholdsvis § 17 i Byloven og § 18 i Landsloven paa den ene Side og Landslovens § 30 om Hjemstavnserhvervelse ved Bergverker væsentlig samme Betingelser (2 Aars Ophold med Lighed for Indlændinger som for Udlændinger).

Ved Lov af 17de Juni 1886 *forlængedes* Hjemstavnshævdstiden for *Udlændinger* til 5 Aar efter § 17 (§ 18) i alm. Fattigdistrikter, uden at nogen tilsvarende Ændring foretoges i § 30 i Landsloven. Ved Ændringslov af 27de Juli 1896 udvidedes Kløften yderligere, idet da Adgangen til Erhvervelse af Hjemstavnsret efter § 17 (§ 18) i Fattigloven af 1863 udelukkedes for dem, der ikke havde Indfødsret eller norsk Statsborgerret; heller ikke da foretoges nogen tilsvarende Ændring i § 30 i Landsfattigloven. Den nye Lov af 1900 har igjen opstillet en *fælles* Regel for al Hjemstavnserhvervelse.

56. Verks og Brugs Fattigvæsen som *særskilt bestaaende* uden Forbindelse med den (eller de) Kommune(r), inden hvilke(n) de Verket tilhørende Folk boede — og med deraf følgende Frihed for Del-

tagelse i vedk. Kommunes Fattigbyrder er efter Loven af 1900 bleven et *Undtagelsesforhold,* hvorimod det tidligere var *Regelen.*

Paa Andragende fra Eier af *Fabrik* eller *Brug,* som *har* særskilt Fattigvæsen, eller fra vedkommende Kommunestyre *kan* Kongen *tillade* saadanne Anlæg at beholde sit særskilte Fattigvæsen i Overensstemmelse med de i den hidtil gjældende Lovgivning fastsatte Regler. Det samme gjælder de *Bergverker* med særskilt Fattigvæsen, der fuldstændig har ophørt med Bergverksdriften og er gaaet over til udelukkende at beskjæftige sig med Forædling af Metaller eller med anden industriel Virksomhed.

Bergverker, hvor Ertser endnu 1ste Januar 1901 uddreves (ɔ: ved den nye Fattiglovs Ikrafttræden), gaar, som det vil sees, *ikke* ind under denne Adgang til at vedblive med eget Fattigvæsen.

Har ved Fabrik eller Brug, som havde særskilt Fattigvæsen den 1ste Januar 1901, Forholdene udviklet sig paa en uregelmæssig Maade, kan Kongen, efterat der er givet alle vedkommende Anledning til at erklære sig, give de Bestemmelser, som for Tilfældet findes hensigtsmæssige, og navnlig, hvor flere Brug ligger i hverandres Nærhed og for nogen Del har Fattigvæsen fælles, bestemme, hvorvidt deres Fattigvæsen ganske eller delvis skal sammensmeltes, eller om de i det hele eller for nogen Del skal gaa ind under den almindelige Fattigkommune, inden hvilken de er beliggende.

Kongsbergs offentlige Fattigvæsen vedbliver at bestaa og ligeledes Fattigvæsenet paa Røros og ved Statens „militære Etablissementer“, dog saa, at Forholdet til Kommunerne og deres Fattigvæsen bedømmes efter den almindelige Fattiglov af 1900.

57. Fattigstyre skal der efter Loven være i enhver Fattigkommune — bestaaende af:

a) Sognepresten eller, om der inden Fattigkommunen er flere Prester i selvstændigt Embede, én af disse efter Biskopens Valg;

b) i Byerne et Medlem af Magistraten eller i dennes Sted Politimesteren eller en anden af Politiets Embedsmænd, naar Kongen saa bestemmer;

c) saa mange af By- eller Herredsstyret for tre Aar valgte Medlemmer, Mænd eller Kvinder, som dette selv bestemmer. Ved de to første Valg efter denne Lovs Kundgjørelse udtræder en Tredjedel, eller, om Tallet ikke er deleligt med tre, én mere end Tredjedelen af Fattigstyrets Medlemmer blandt dem, der har forrettet længst, saavidt fornødent elter Lodtrækning. Senere udtræder hvert Aar de, som har forrettet længst. Med Hensyn til disse Medlemmer gjælder forøvrigt de i Formandskabslovgivningen angaaende Formænds Ombudstid og Gjenvalg foreskrevne Regler (se Stk. 12).

Fattigstyrets Medlemmer vælger sig imellem Formand og Næstformand, hver Gang for ét Aar. Efter tre Aars Funktion som Formand kan kommunevalgte Medlemmer og Prest undslaa sig for at modtage Gjenvalg.

Ingen *gyldig Beslutning* i Fattigstyret kan tages, medmindre over det halve Antal af Medlemmerne er tilstede. Beslutningen fattes med Stemmeflerhed. Er Stemmerne lige, gjør Formandens Stemme Udslaget.

For Forsømmelse af Møde kan udeblivende Medlem af Styret mulkteres med 5 Kr. for hver Gang.

Fattigstyret har at forestaa det kommunale Fattigvæsen og øve Raadigheden over den givne Bevilgning af Kommunestyret, at tilstaa Understøttelser samt at forvalte de Fattigvæsenet tilhørende Kapitaler og Eiendomme.

Fattigstyrets Dag- og Kopibøger samt Forhandlingsbøger tilligemed den paabudte Fortegnelse over understøttede trængende indrettes og føres paa den Maade, som Kirkedepartementet bestemmer.

Fattigstyret har hvert Aar inden den af Formandskabet bestemte Tld at indsende, paa Landet til Formandskabet og i Byerne til Magistraten, Overslag over de Midler, som for det følgende Aar antages fornødne til Bestridelse af Fattigvæsenets Udgifter.

Forsaavidt Kommunestyret finder det hensigtsmæssigt og dertil har bevilget det fornødne, kan Kommunens Fattigvæsen under Fattigstyrets Overtilsyn ledes af en ansat Tjenestemand med Forretningsomraade som af Kommunestyret med Kirkedepartementets Approbation bestemt.

Ansættelsesmyndigheden tilkommer *paa Landet* Herredsstyret, *i By* Magistrat og Formandskab.

Forsaavidt dertil er bevilget Midler, antager Fattigstyret en eller flere *lønnede Fattigforstandere* samt den til Udførelse af Fattigvæsenets Forretninger fornødne Kontorhjælp.

Forøvrigt er enhver i Fattigkommunen bosat Mand og Kvinde under 60 Aar pligtig til uden Godtgjørelse at overtage de Hverv i Fattigvæsenets Tjeneste, som Loven eller Fattigkommunens Plan (se Stk. 55) omhandler.

Det paaligger Embeds-, Ombuds- og Bestillingsmænd og navnlig Politiet at yde Fattigstyret Bistand i dets Virksomhed, uden at der bliver at erlægge Betaling for de Oplysninger, Attester osv., som meddeles, eller for de Forretninger og Bekjendtgjørelser, som iøvrigt udføres. Jfr. Stk. 24.

14 Dage før den omforenede Tiltrædelsesdag ikke komme i Betragtning, hvorimod Opholdet regnes, som om det havde varet fra og til de omforenede Dage.

Som i foreg. Stk. nævnt *har Hustruen Mandens Hjemstavn*. Efter *Mandens Død* eller Egteskabets Opløsning, eller *naar Samlivet ophører* ved Separation, Udvandring, ved at Manden forsætlig forlader Hustruen eller indsættes i Strafanstalt, vinder hun selvstændig Hjemstavn paa sedvanlig Maade, hvorved dog medregnes det Tidsrum, hun i Samliv med Manden har tilbragt i paagjældende Fattigkommune. *Gjenoptages Samlivet,* faar Hustruen paany Mandens Hjemstavn.

Har hun imidlertid under *Mandens Fravær* enten vundet ny Hjemstavn eller for sig selv fortsat eller paabegyndt Hjemstavnshævd, faar Manden Hustruens Hjemstavn eller fortsætter den af hende paabegyndte eller fortsatte Hjemstavnshævd, *saafremt* Mandens statsborgerlige Forhold tillader ham at vinde norsk Hjemstavn, og han ikke imidlertid har hævdet saadan i en anden norsk Fattigkommune.

Modtages Fattighjælp i Hævdstidens Løb, afbrydes denne, og nye to Aar fra Hjælpens Modtagelse maa da hengaa, for at Hjemstavn skal vindes i paagjældende Kommune.

Hævdsafbrydende virker efter Loven dog *ikke: Anvisning af lønnet Arbeide* under midlertidig Nød ved Fattigvæsenets Mellemkomst — og heller ikke *Skolebørns Forsyning med de fornødne Læremidler,* ydet *Læge-* og *Fødselshjælp* samt *Medicin,* ligesaalidt som *Sygebehandling, foranstaltet af det offentlige* for *epidemisk* eller *smitsom* Sygdom, eller *Begravelsesomkostninger*.

De, som i Medfør af Livsstilling eller af andre Grunde er *midlertidig fraværende,* har sin *Hjem-*

stavnshævd løbende i den Fattigkommune, hvor de sist havde fast Ophold, eller hvortil deres Hjem midlertidig er flyttet. Midlertidig fraværende ansees de for at være, som for sin Uddannelse opholder sig udenfor sit Hjemsted — uden derfor at yde tilstrækkeligt Vederlag ved Arbeide eller paa anden Maade.

Til Hjemstavnshævd medregnes ikke den Tid, nogen for at afhjælpe Sygdom eller anden legemlig eller aandelig Mangel eller Svaghed *for andres Regning* forpleies i Opdragelses- og Redningsanstalt, i Asyl, Sygehus, Pleiehjem eller hos private, der ikke er forsørgelsespligtige. Det samme gjælder Ophold i Varetægtsarrest, Straf- eller Tvangsarbeidsanstalt — og endelig regnes heller ikke den Tid, hvori nogen som hjemstavnsløs nyder Understøttelse af Statskassen.

60. Opholdskommunens Hjælpepligt er i Loven af 1900 temmelig gjennemført.

Af Omkostninger, forvoldt en Fattigkommune ved Understøttelse af trængende, som ikke har Hjemstavn i samme, skal de, som ikke virker hævdsafbrydende (se foreg. Stk.), efter Lovens § 15 bæres helt af Opholdsstedets Fattigvæsen. Af de øvrige Omkostninger kan $^2/_3$ fordres erstattet af Hjemstavnskommunen, men altsaa ikke alt. Om Refusion af *Staten* se nedenfor.

Maa Barn, hvis Forældre ikke har indgaaet Egteskab med hinanden, forsørges af Fattigvæsenet, og Forældrene har Hjemstavn i forskjellige Fattigkommuner, skal dog disse to Kommuner dele ligt de af Barnets Hjemstavnskommune indtil dets fyldte 15de Aar udredede Udgifter. Kan kun den enes Hjemstavnskommune paavises, bæres Omkostningerne i deres Helhed af denne.

Ydes Fattighjælp til nogen Fattigkommunen ikke tilhørende Person, og Refusion ønskes, har Fattigstyret snarest muligt at affordre den understøttede Forklaring om hans (hendes) Forhold efter udfærdiget Schema. Forsømmelse medfører Tab af Refusionsret for den forløbne Tid, indtil Forklaringen indhentes. Se iøvrigt den i „Norsk Lovtidende“ 2den Afd. og i andre Lovsamlinger indtagne Rundskrivelse af 7de Juli 1900.

Under ellers følgende Tab af Refusionsret for Tiden indtil Oversendelsen — skal der senest inden fjorten Dage efter Forklaringens Afgivelse tilstilles Fattigstyret i den Kommune, hvor den trængende efter de foreliggende Oplysninger antages hjemmehørende, Meddelelse om Understøttelsen, ledsaget af den optagne Forklaring og de øvrige indhentede Oplysninger. Regning over Udlæg sendes *snarest;* om det gjælder vedvarende Understøttelse, halvaarlig. Regning ældre end 1 Aar efter vedkommende Halvaars Udgang kan ikke kræves godtgjort, medmindre Hjemstavnstvist har hindret Fremsendelsen.

De her opstillede Regler om Undersøgelser, Oversendelse af Oplysninger og Regning er gjælder ogsaa, hvor Refusion søges af Staten eller Amtskommune, jfr. Stk. 53 og 63.

61. Hjemstavnstvistigheder mellem Kommuner saavelsom *andre Tvistemaal* mellem saadanne indbyrdes som mellem Staten og Kommuner ang. trængendes Understøttelse *skal* efter Lov 19de Mai 1900 § 45 afgjøres uden Domstolenes Mellemkomst.

Forsaavidt de stridende Parter ikke enes om at lade Sagen afgjøre af en eller flere af dem selv opnævnte Voldgiftsdommere, skal den undergives Afgjørelse af vedkommende Departement (Kirkede-

partementet). Ønsker dette yderligere Oplysninger, kan fornødne Forklaringer begjæres tilveiebragt ved direkte Henvendelse til vedkommende Underret, hvorom Departementet underretter de tvistende Parter.

Ved sin Afgjørelse, som kortelig skal begrundes, kan Departementet lade det offentlige bære Omkostningerne ved forberedende Undersøgelser — eller ogsaa helt eller delvis paalægge de tvistende Parter eller en af dem alene de nævnte Omkostninger.

Er Departementet paa det offentliges Vegne interesseret i Tvistens Afgjørelse, og vedkommende Kommune eller Kommuner ikke er villig til at overgive Sagen til Departementets Kjendelse, skal Sagen afgjøres af dertil opnævnte Mænd, hvoraf vedkommende Kommuner vælger hver en og Departementet indtil et tilsvarende Antal. Mændene vælger indenfor eller udenfor sin Midte en Opmand.

Med Hensyn til disse gjælder de samme Regler, som ovenfor er foreskrevet om Tilveiebringelse af Oplysninger, Begrundelse af Kjendelsen og Fordeling af Omkostningerne.

62. **Hjemsende** kan Opholdsstedets Fattigstyre af samme understøttede, men andetsteds hjemmehørende Personer, naar Understøttelsen skjønnes at ville blive vedvarende, og Hjemsendelsen kan ske uden Skade for vedkommendes Helbred, — og forsaavidt de er hjemmehørende her i Landet, uden at deres Evne til at ernære sig derved forringes.

Om Hjemsendelsen, til hvis Iverksættelse Politiets Bistand, om fornødiges, kan kræves, bliver Hjemstedets Fattigstyre betimelig at underrette. *De med Hjemsendelsen forbundne Omkostninger udredes i sin Helhed af Hjemstedets Fattigvæsen.* (For trængende *Udlændingers* Hjemsendelse, er, vel at merke, den mellemfolkelige Regel den, at Hjemsen-

delsen foregaar for det Lands Regning, hvor de er komne i Trang.)

Ligesaavel som Hjemstavnsstedets Fattigstyre maa finde sig i Hjemsendelse af andetsteds understøttede, det vedkommende Personer, har dette ogsaa selv Ret til at kræve saadanne trængende hjemsendt eller til selv at besørge dem hjemhentet.

63. **Statshjælp til fattige** er som oven nævnt (Stk. 53) Regel ved Udgifter til sindssyge, tuberkuløse og spedalske.

Endvidere har Fattigloven af 1900 anordnet, at Omkostninger ved Understøttelse af trængende, hvis Hjemstavn ikke kan oplyses (uden at dette er begrundet i nogen Forsømmelse fra Fattigstyrets Side), erstattes med $^2/_3$ af Statskassen, forsaavidt de paagjældende Udlæg efter sin Art overhovedet er Gjenstand for Refusion (Stk. 59). Omkostninger for saadanne *hjemstavnsløse Personer kan* ogsaa for en større Del eller i sin Helhed overtages af Statskassen, naar Billighedshensyn kræver det, forsaavidt de dertil fornødne Midler af Stortinget er bevilget.

Omkostninger ved Understøttelse af dem, der som *faste Arbeidere* eller *Betjente* ved *offentlige Vei-, Jernbaneanlæg og lignende* alene for saadant Arbeides Skyld har opholdt sig i fremmed Fattigkommune i den til Hjemstavnshævd fornødne Tid og iøvrigt har opfyldt Betingelserne for Hjemstavnshævd og senere ikke har vundet Hjemstavn, godtgjøres af Statskassen efter Regninger, som godkjendes af vedkommende Departement, dog kun for et Tidsrum af 5 Aar fra den Dag, den understøttede vandt Hjemstavn i paagjældende Kommune. Under særegne Forhold *kan* dog med Storthingets Samtykke

saadanne Regninger udbetales af Statskassen ogsaa udover de 5 Aar.

Omkostninger ved Understøttelse af trængende, som ikke har norsk Statsborgerret eller norsk Indfødsret, godtgjøres af Statskassen, naar de af Kirkedepartementet foreskrevne Regler iagttages (jfr. iøvrigt Stk. 60) og de for Tilfælde i mellemfolkelige Overenskomster fastsatte Forskrifter befølges.

64. Verksfattigfond paabydes i Loven af 19de Mai 1900 § 28 dannet — til Sikkerhed for Dækkelse af de forøgede Fattigudgifter, som vil paaføres den Fattigkommune, inden hvilken et Bergverk af en vis Betydenhed ligger, ved Verkets mulige Nedlæggelse.

Saadant Fonds Dannelse (hvorom iøvrigt havdes tildels tilsvarende Regler i den nu ophævede Lov af 14de Juni 1884 § 1) er foreskrevet ved ethvert Bergverk, der er eller kommer i Drift, og som i minst et Aar gjennemsnitlig har beskjæftiget tredive Arbeidere eller derover, eller som ved Lovens Ikrafttræden havde særskilt Fattigvæsen — selv om Antallet af Arbeidere ved Verket synker under 30.

Fondets Størrelse saavelsom Verkets, og i Tilfælde dets Betjentes og Arbeideres — aarlige Bidrag til samme bestemmes af Kongen.

Verket har at stille Sikkerhed for disse Bidrag.

Forslag om Fondet og Bidragene afgives af et Udvalg med Amtmanden som Formand i Forbindelse med en af Verket og en af Kommunestyret opnævnt Person. Er Amtmanden som Medeier i Verket eller af andre Grunde „inhabil", beskikker Kongen en anden Formand.

Hvert 3die Aar skal Udvalget til vedkommende Regjeringsdepartement afgive Betænkning om mulig Forandring af Fondet eller de aarlige Bidrag dertil.

Naar Fondet med Tillæg af Renter har naaet den fastsatte Størrelse, afgjøres det af Kongen, om

Opsamlingen skal fortsættes og i Tilfælde med hvor meget aarlig.

Er Fondet ved Verkets Nedlæggelse ikke fyldt, skal Verkseieren eller Verkseierne tilskyde det manglende.

Som i Stk. 54 nævnt afskaffer den nye Fattiglov de særskilte Fattigvæsener for Bergverker.

Viser der sig under og som Følge af Verkets Drift *vedblivende* at være paaført en Kommune væsentlig større aarlig Fattigbyrde end det Beløb, der gjennemsnitlig i de sist forløbne fem Aar er udredet til Verkets eller til Kommunens Fattigvæsen af Verket, dets Betjente og Arbeidere, bliver Misforholdet i Mangel af mindelig Overenskomst efter Andragende fra Kommunestyret, og efterat saavel Verket som Fattigstyret og Amtmanden er hørt, at udjevne ved et af Kongen for et eller flere af de følgende fem Aar skjønsmæssig bestemt Særbidrag, der udredes med $^3/_4$ af Verket og $^1/_4$ af Kommunen.

Kongen kan dog bestemme, at Særbidraget helt eller delvis saavel for Kommunens som for Verkets Vedkommende udredes af Statskassen, saafremt Stortinget bevilger de fornødne Midler.

Fondets Styre bestaar af Fattigstyrets Formand (der er Formand i Fondets Styre) og to andre Medlemmer, af hvilke det ene skal repræsentere Verket og det andet Kommunestyret. De nærmere Bestemmelser om Fondets Opsamling, Forvaltning og Bestyrelse gives af Kongen.

Ved Verkets Nedlæggelse bliver Fondet Fattigkommunens Eiendom; dets Midler skal dog alene kunne anvendes til Dækkelse af Kommunens Fattigudgifter.

Fondets Bestyrelse og Forvaltning ordnes fra samme Tid af Kommunestyret med vedkommende

Departements Godkjendelse, dog saaledes, at Kongens Samtykke udkræves til Brug af Kapitalen. Fondet skal til enhver Tid være undergivet den for offentlige Stiftelsers Midler bestemte Kontrol.

Hvis et større Antal Verksarbeidere ved Nedlæggelsen har vundet Hjemstavn i andre Kommuner end den, hvori Verket ligger, kan Kongen, efterat det ovennævnte Udvalg og andre vedkommende er hørt, fastsætte en vis Fordeling af Fondet mellem de paagjældende Kommuner.

Sluttelig maa merkes, at Kongen paa Andragende fra vedkommende Kommunestyre kan gjøre Lovens Bestemmelser om Bergverker gjældende ogsaa for de Anlæg, der ved Grubedrift under Dagen udvinder andre Mineraler end Ertser eller Malme.

F. Kommunernes Forhold til Undervisningsvæsenet.

65. Den nugjældende Lovgivning har gjort det til almindelig Pligt (og Ret) for enhver som Barn at lære at læse, skrive og regne og til i det hele at tilegne sig et vist Kundskabsmaal. *Pligten* til at søge den *dertil* sigtende Undervisning kan overfor Børnenes Forældre og foresatte fremtvinges gjennem Strafansvar for forsømt Skolepligt, ligesom Børnene kan fratages Forældre og andre, der skal sørge for dem, og undergives offentlig Forsorg.

I Skrivelse af 16de Juli 1901 gjør Kirkedepartementet gjældende, at den ikke udtrykkelig ophævede § 55 i Byskoleloven af 1889 (Landsskolelovens § 62) er at anse som afløst af Forskrifterne i Lov om forsømte Børns Behandling 6te Juni 1896 § 1 b og c. Departementet mener saaledes, at Skolestyrets Beslutning om Anbringelse af Børn vil indskrænke sig til overensstemmende med nysnævnte Lovs § 5 at beslutte Indsættelse i Tvangsskole. Om Følger af videregaaende Forsømmelse af Omsorgen for Børn se *„Hvad enhver bør vide“* III, 3, Stk. 508 og 509.

„Skolepligten“ medfører *Ret* til at benytte de de kommunale Folkeskoler, men ikke Pligt dertil, hvis vedk. paa anden Maade skaffer sine Børn en efter det stedlige Skolestyres Skjøn tilstrækkelig Undervisning.

Den pligtmæssige Undervisning, som alle og enhver har Ret til at *kræve*, meddeles *offentlig* nu kun i Folkeskolerne, medens den videregaaende *frivillige* Uddannelse gives dels i de saakaldte høiere Almenskoler (ordnede ved Lov af 27de Juli 1896), dels ved Universitetet samt Krigsskoler, Handelsskoler, Landbrugsskoler, Amtsskoler, Sømandsskoler og en Mængde andre Slags tekniske Fagskoler.

Folkeskoleundervisningen er gjort til en fuldstændig kommunal Sag, dog under Statens Overtilsyn og med et forholdsmæssigt Bidrag af Statskassen til Folkeskolens Lærerlønninger. Derimod har *de høiere Almenskoler,* Universitetet og de vigtigste *Fagskoler* ialfald oprindelig været Statsanstalter. Udviklingen har imidlertid ført med sig, at Kommunestyrene, særlig i Byerne, har taget den høiere Almenundervisning og en stor Del Fagskolers Oprettelse og Drift i sin Haand, dog for det meste med noget Statsbidrag. Forholdet er paa den anden Side ogsaa med de fleste Statsskoler for den høiere Undervisning bleven ordnet saa, at Staten har krævet et vist Bidrag af den Kommune, hvor Skolen ligger.

De mangeartede og noksaa indviklede Forhold, hvori de forskjellige Kommuner staar til de inden samme liggende Fagskoler og høiere Almenskoler, er der liden Opfordring til her nærmere at gaa ind paa, hvad enten det er rent kommunale Indretninger, eller der kun er givet Kommunebidrag. Dog skal bemerkes, at vedkommende Kommune i første Tilfælde gjerne beskikker det hele Styre for Skolen (med eller uden høiere Approbation), i sistnævnte Tilfælde blot visse Medlemmer deraf eller særskilte Tilsynsmænd.

Skolelovene forlanger under Bødestraf, at enhver, som vil drive *privat Skole* inden Kommunen, skal anmelde dette og meddele alle af Skolestyret forlangte Opgaver angaaende de paa vedk. Skole værende Børn under 15 Aar. Og det kommunale Skolestyre kan forbyde Personer, hvis moralske Forhold skjønnes at gjøre det uforsvarligt, at modtage Elever under 15 Aar.

Endelig bør merkes, at der for enhver høiere Almenskole er foreskrevet et Forstanderskab, hvori skal være tre af Kommunestyret valgte Medlemmer valgte for 3 Aar med Adgang til at frasige sig Gjenvalg for de følgende 3 Aar. Forstanderskabet har Tilsyn med Skolens Drift og dens økonomiske Forhold og indstiller om Rektor- og Lærerposters Besættelse.

Loven om de høiere Almenskoler af 27de Juli 1896 § 55 har den strenge Regel, at om nogen Skole lider noget Tab ved Forsømmelse fra Forstanderskabets Side, staar de deri delagtige Medlemmer en for alle og alle for en til Ansvar.

Hvad der falder indenfor denne Oversigts Ramme, er egentlig kun den kommunale Ordning af Folkeskolerne og Kommunernes Forhold til Skolerne for de „abnorme Børn".

66. Skolepligtige er *i Byer* Børn mellem fyldte 7 og fyldte 15 Aar — *paa Landet* mellem 8 og 15 Aar, *forsaavidt de ikke* efter Loven (jfr. her nedenfor) er udelukkede fra Optagelse; dog er der Adgang for Skolestyret til efter Omstændighederne enten at fritage for Undervisning i Løbet af det 15de Aar eller paa den anden Side at holde paa et Barn det Skoleaar ud, i hvilket det har fyldt 15 Aar.

Skolepligten giver Kommunens Skolestyre Adgang til at henvise vedk. Barn til Folkeskolen, for-

saavidt og saalænge det ikke er sikret anden Undervisning, som skjønnes inden det 15de Aar at kunne bringe det frem til Folkeskolens Undervisningsmaal. *Skoleberettigelsen* gaar lidt videre end Skolepligten. Begge Dele knytter sig til *Barnets, ikke Forældrenes Bostedsforhold.*

Byskolelovens § 9 (Landsskolelovens § 10) indeholder, at ethvert i Byen (eller i Herredet) boende Barn er, *uden* at derfor erlægges *Godtgjørelse, berettiget til at erholde Undervisning i Folkeskolen* fra den Optagelsestermin, som følger nærmest *i By* efter fyldte $6^1/_2$ *Aar, paa Landet* 7 *Aar,* og indtil det har naaet Skolens Maal, dog ikke længere end til den Afgangstermin, der falder nærmest efter Barnets fyldte 15de Aar.

Loven *undtager* imidlertid Børn, der

a) formedelst aandelig eller legemlig Mangel ikke kan følge med i Undervisningen;

b. lider af smitsom Sygdom eller andet legemligt Onde, der kan befrygtes at ville udøve skadelig Virkning paa de øvrige Skolebørn, — eller

c. viser saa slet Opførsel, at de øvrige Skolebørn derved udsættes for skadelig Paavirkning.

Med Kommunestyrets Samtykke *kan* det i Skoleplan for By bestemmes, at Børn kan optages allerede fra det fyldte 6te Aar, naar Forældre eller foresatte fremsætter Forlangende derom.

Hvad der saaledes overlades til Forældre m. v. selv at bestemme, er, hvorvidt Barnet skal begynde i By mellem 6 og 7 Aars Alder, paa Landet mellem 7 og 8, ligesom ogsaa Undervisningens Fortsættelse efter fyldte 15 Aar *i Almindelighed* er frivillig.

For Børn, som af Skolestyret ikke findes hensigtsmæssig at kunne deltage i den almindelige Skole, skal der, naar Kommunestyret dertil har givet sit Samtykke, anordnes *særskilt* Undervisning. De Ud-

gifter, som hertil medgaar, kan efter Kommunestyrets Bestemmelse fordres helt eller delvis godtgjorte af vedkommende Forsørgere.

Benyttelsen af de i mange Landkommuner anordnede *Fortsættelsesskoler* er frivillig, ligeledes Søgningen af den i Byernes Folkeskoler meddelte Undervisning udover Folkeskolens anordningsmæssige Maal.

Uden at være hindret ved Sygdom eller ved andet gyldigt Forfald, eller uden dertil at have faaet Skolens Tilladelse, maa intet Folkeskolebarn være fraværende.

Forsømmer nogen Elev gjentagende den frivillige eller den nysomhandlede særskilte Undervisning uden gyldigt Forfald eller uden Tilladelse, kan Eleven fremtidig negtes Adgang til denne Undervisning.

Fabrikeier eller anden Arbeidsgiver maa, inden han tager i Arbeide noget Barn mellem 7 (i By $6^1/_2$) og 15 Aar, undersøge, om det er Elev af Folkeskolen, og i saa Fald afkræve Barnet en Bevidnelse, der udviser dets Undervisningstid. Lignende Bevidnelse skal ogsaa senere afkræves Barnet ved hvert Skoleaars Begyndelse. Skolestyret sørger for, at denne Bevidnelse paa Forlangende bliver vedk. meddelt.

Lader Arbeidsgiver et Barn i den nysnævnte Alder beskjæftige saa, at det hindres i at faa Undervisning i de bestemte Timer eller i at forberede sig dertil, bliver han at ilægge en Bod af indtil 100 Kroner.

Hvis vedkommende Forældre eller Forsørgere ikke forsyner et Barn, som er Elev af Folkeskolen, med de Lære- og Skrivebøger samt andre Undervisningsmidler, som det er paalagt Skolens Elever at skaffe, kan det manglende, efterat Ad-

varsel forgjæves er anvendt, skaffes for deres Regning ved Skolestyret.

Oplyses det, at vedkommende Forsørgeres Trang eller mislige Forhold hindrer nogen Elev i ordentlig at søge og udnytte Folkeskolen, kan Skolestyret søge Fattigvæsenets Bistand eller endog tage Barnet fra dets Hjem og anbringe det hos andre — i Tilfælde mod Refusion af Udgifterne.

Naar Elever fra enligt liggende Bosteder *paa Landet* for at kunne søge Skolen maa opholde sig udenfor Hjemmet, og deres Forsørgere skjønnes ikke uden stor Ulempe at kunne bære de dermed forbundne Udgifter, skal de sættes istand dertil ved Bidrag af Herredskassen efter Herredsstyrets Bevilgning.

67. Folkeskolernes Indretning og *Ordning* er kun i store Træk lovbestemt. Lands- som Byskolelovens § 1 indskrænker sig til at paabyde, at der i Byen — henholdsvis Herredet — skal være det fornødne Antal Folkeskoler med syvaarig Undervisning.

Ladesteder med eget Kommunestyre (jfr. Stk. 4) følger samme Regler som Kjøbstæder og er i Almindelighed at anse som indbefattet under Betegnelsen „Byer“.

For Landdistrikter, der ikke har eget Formandskab, og som i Skolevæsenets Anliggender er forenede med et Kirkesogn i en Kjøbstad, har Kirkedepartementet at afgjøre, om og hvorvidt Bestemmelserne i Loven for Landet skal komme til Anvendelse.

Saadan Forening vedbliver, indtil Kongen efter Andragende fra nogen vedkommende anderledes bestemmer.

Naar nogen Del af et Herred paa Grund af sin Bebyggelse og Beboernes Næringsvilkaar er at ligestille med en Kjøbstad, kan det paa Andragende fra Herredsstyrelsen af Kongen bestemmes, at Folkeskolen for en saadan Del af Herredet bliver at ordne helt eller delvis efter de om Folkeskolen i Kjøbstæderne

gjældende Bestemmelser. Den omvendte Regel gjælder ogsaa for mere paa Landsvis bebyggede Dele af By.

Enhver *Byfolkeskole* skal have tre Afdelinger nemlig:

1ste (nederste) Afdeling, beregnet paa Børn fra 7—10 Aar.

2den Afdeling, beregnet paa Børn fra 10—12 Aar.

3die Afdeling, beregnet paa Børn fra 12—14 Aar.

I de to første Afdelinger skal Undervisningen meddeles daglig i tilsammen 24 Timer ugentlig. Dog *kan* Antallet af de ugentlige Timer i første Afdeling efter Forslag af Kommunestyret nedsættes indtil 18 Timer. For 3die Afdeling er Antallet af de ugentlige Undervisningstimer overladt Kommunestyrets Bestemmelse. Det maa dog ikke være over 24 eller under 18.[1])

Klassernes Elevantal skal i Byerne ikke være over 40, undtagen midlertidig og af tvingende økonomiske Hensyn, og under ingen Omstændighed over 50. Elever tilhørende de forskjellige Afdelinger *kan* undervises sammen, hvor økonomiske Hensyn gjør det nødvendigt.

Enhver Folkeskole *paa Landet* skal bestaa af to Afdelinger, nemlig 1ste Afdeling, „Smaaskolen", beregnet paa Børn fra 7—10 Aars Alder, og 2den Afdeling (som man ofte ser kaldt „Storskolen") for Børn fra 10—14 Aar.

Ved et Herreds Inddeling i Skolekredse skal det efter Loven haves for Øie at tilveiebringe en hensigtsmæssig Klasseinddeling.

Naar det ikke er forbundet med for store Vanskeligheder, henlægges (om fornødent) til samme Kreds alle de Bosteder, fra hvilke de til Folkeskolens anden Afdeling hørende Børn kan samles til et Skolested.

[1]) I den ved nærv. Arks Trykning endnu ikke slutbehandlede Ot. Prp. No. 7 for 1902/03 er foreslaaet, at det ugentlige Timetal i 2den og 3die Afdeling ikke for nogen Klasse maa være under 24 og ikke over 30. (Det nævnte Lovforslag er besluttet ikke taget under Behandling af Stortinget 1902/03.)

For Smaaskolens Vedkommende kan en Skolekreds deles i to eller flere Smaakredse (man har antaget, at der ved saadan Smaaskoleregulering *kan* gaaes udenfor Folkeskolekredsens Grænser).

Enligt beliggende Bosteder, der paa Grund af ringe Barnetal ikke findes hensigtsmæssig at kunne danne egen Skolekreds, kan henlægges til den af Herredets Kredse, der ligger bekvemmest for Skolesøgningen. Merk iøvrigt herved foreg. Stk. i Slutn.

Forslag til Herredets Kredsinddeling udarbeides af Skolestyret og bliver af dette, efterat vedkommende hidtil bestaaende Skolekredse og Overtilsynet har havt Anledning til derom at udtale sig, at forelægge Herredsstyrelsen. Herredsstyrelsens Beslutning meddeles Overtilsynet og Amtsskolestyret. Finder Overtilsynet eller Amtsskolestyret Beslutningen uantagelig, kan enhver af dem, efterat have indhentet den andens Erklæring, senest 6 Uger efter Sagens Modtagelse forelægge den til Afgjørelse af Kirkedepartementet.

Folkeskolens to Afdelinger skal i Regelen undervises hver for sig i særskilte Klasser.

Ingen Klasse i nogen af de to Afdelinger maa have mere end 35 Elever undtagen midlertidig eller af tvingende økonomiske Hensyn og aldrig mere end 45. Hvor det er nødvendigt for en hensigtsmæssig Klasseinddeling, kan ældste Aarskuld af 1ste Afdeling henføres til 2den Afdeling. Naar en Folkeskoles samlede Elevantal er 35 eller derunder, *kan* begge Afdelinger undervises sammen.

I hver Klasse af *Landsfolkeskolen* skal der meddeles Undervisning i 12 Uger aarlig.

Denne Undervisningstid *kan* for en eller flere Kredse eller Klasser af *Herredsstyret forøges* indtil 15 Uger efter Forslag fra Skolestyret, vedtaget af Kredsen eller Kredsene med 2/3 Flertal.[1])

---

[1]) Ot. Prp. No. 6 for 1902/03, der endnu ikke er slutbehandlet ved dette Arks Trykning, foreslaar Adgang til Forhøielse af Skoleugernes Antal aarlig til *21* (vedk. Komite, Indst. O. XIV A sætter *18*) Uger. (Komiteindstillingen er besluttet ikke taget under Behandling paa Stortinget 1902/03.)

En Skoleuge beregnes for Folkeskolens 2den Afdeling til 36 Undervisningstimer og for Smaaskolen til 30 Undervisningstimer.

Naar en Folkeskole har 35 Elever eller derunder, *kan* dens to Afdelinger undervises sammen i 6 Uger og hver Afdeling særskilt i 6 Uger; eller Skoletiden kan, naar Afdelingerne undervises hver for sig, nedsættes til 10 Uger for hver Afdeling. Naar Elevantallet er 20 eller derunder, kan begge Afdelinger undervises sammen i hele den lovbestemte Undervisningstid. Naar en Folkeskoles Elevantal er 12 eller derunder, *kan* Undervisningstiden nedsættes til 9 Uger aarlig. Det samme gjælder Smaaskoleklasse, hvis Elevantal er 15 eller derunder, naar Skolekredsen er delt i Smaaskolekredse.

68. Egne Skolelokaler har Loven ikke fundet det fornødent at *foreskrive,* at Bykommunerne skal skaffe sig. Landsskolelovens § 13 paabyder, at der for enhver Folkeskole *i Regelen* skal opføres eller leies særskilt Lokale. Dog *kan* Skolen i Smaakredse og i Folkeskolekredse, hvis samlede Elevantal ikke overstiger 20, *holdes paa Omgang* hos Kredsens Indvaanere, forsaavidt brugelige Rum dertil kan tilveiebringes.

Saavel for Land som By gjælder den Regel, at at inden nogen Plan for Opførelse af *ny* Skolebygning bliver vedtagen, skal Sundhedskommissionen og Overtilsynet have havt Anledning til at udtale sig om den. Ligeledes skal der gives Sundhedskommissionen Anledning til at udtale sig om de øvrige Rum, der agtes benyttede til Skolen. Til Skole maa intet Hus eller Rum henyttes, mod hvis Brug i dette Øiemed Sundhedskommissionen har nedlagt Forbud.

Enhver Skole skal være forsynet med fornødent Indbo samt med de Læremidler, som tiltrænges til

fælles Brug ved Undervisningen. Byskoleloven føier hertil ogsaa Kravet paa Legeplads.

Landslovens § 79 giver Adgang til at expropriere Tomt, Legeplads og Veigrund til Folkeskole.[1])

I denne Forbindelse kan iøvrigt nævnes, at Landsskolelovens § 24 paabyder, at der i det minste for en af Herredets Lærere i fuldstændig Post skal skaffes Familiebolig med tilliggende Jordvei af saadan Størrelse, at derpaa kan fødes minst 2 Kjør og en Have anlægges.

Er Skolelærerpost forbundet med en Kirkesangerstilling, kan Paabudet dog ansees opfyldt ved den Klokkergaard, som enten haves eller udlægges. Kan Læreren ikke paa denne Maade erholde Jordvei, afgives hertil en passende Del af bygselledigt beneficeret eller Statens Gods, hvis Kjøbesum bestemmes paa samme Maade som ved deslige Eiendommes Salg underhaanden til Leilændinger. (Jfr. „Hvad enhver bør vide“ III, 2, Stk. 340.) Ljøbesummen og de Lærerjorden paaheftede jorddrotlige Rettigheder udredes af vedkommende Herredskasse. Skulde den forønskede Jord ikke kunne anskaffes paa ovenanførte Maade, tilveiebringes samme ved Kjøb af andet Jordegods eller i fornødent Fald ved Leie, i hvilket Tilfælde den aarlige Leiesum udredes af Herredskassen.

De for Skolejorden fornødne Udhuse og Gjerder skaffes af Herredet. Vedligeholdelsen af Gjerder og Udhuse kan paabindes Læreren.

Dersom ovennævnte Bestemmelser i noget Herred findes at medføre uforholdsmæssige Bekostninger, kan der efter Andragende fra Herredsstyret af Kongen bestemmes, at der fra samme gjøres Undtagelse, mod at der tillægges en af de fuldstændige Lærerposter en tilsvarende Afsavnsgodtgjørelse af Herredet. Saadan kan dog ikke gives en Lærer et Aar og en anden Lærer et andet Aar skiftevis.

Ønsker et Herred at skaffe flere Lærere Jordvei, skal det efter Loven have Adgang til at faa afgivet

[1]) Den ved nærv. Arks Trykning endnu ikke slutbehandlede Ot. Prp. No. 7 for 1902/03 foreslaar, at den til et Folkeskoleanlæg fornødne Tomt i Tilfælde skal kunne exproprieres ogsaa i Byerne.

Prestegaardsjord eller til at faa kjøbt bygselledigt, beneficeret Statens Gods dertil.

Ingen Nedsættelse maa finde Sted i den en Lærerpost tillagte Løn i Anledning af, at der er eller bliver skaffet Jordvei eller Bolig eller begge Dele til Brug for Postens Indehaver; dog antages der at kunne paabindes Bruger af *frivillig* anskaffet Lærerjord en Aarsafgift. [1])

Herredsstyret kan, saafremt vedkommende Skolekreds deri er enig, bestemme, at Udgifterne ved Skolehuses Opførelse, Vedligeholdelse og Leie helt eller for en Del skal bæres af Kredsen. Overtilsynets Betænkning om Sagen bør forinden være indhentet.

Udgifterne ved Skoles Opvarmning, Oplysning og Renhold, ved Skoleindbos Flytning fra et Sted til et andet samt ved Lærernes Reise, hvor saadan paakræves, udredes af Kredsen, forsaavidt ikke anderledes af Herredsstyret bestemmes, derimod ikke Lærerlønninger, hvilke Herredet ikke engang kan overføre paa Kredsene, om de samtykker deri.

De Udredsler, som ifølge Landsskoleloven paalægges en Skolekreds, udlignes paa Kredsens skattepligtige efter de inden Herredet gjældende Ligningsregler, jfr. Stk. 30 i Slutn. samt 43 og 44. Jfr. ogsaa Stk. 70.

Hvis der opstaar ulige Fordeling af Byrderne mellem et Herreds Kredse, skal Herredsstyret saavidt muligt udjevne Misforholdet ved Skatteligningen eller ved Bidrag af Herredskassen.

Hvor Omgangsskole holdes, er de, paa hvis Gaarde der findes Rum tjenlige for Skolens Brug, pligtige til efter Skolestyrets Fordeling at modtage Skolen, hver indtil tre Uger aarlig,

---

[1]) I Ot. Prp. No. 6 for 1902/03 er foreslaaet lovfæstet den nysnævnte Adgang til at sætte Afgift for Brug af frivillig Lærerjord, dog paa Betingelse af Kirkedepartementets Godkjendelse deraf for før Lovændringen anskaffet — og af Amtstingets Godkjendelse for senere anskaffet Lærerjord. (Som tidl. nævnt er Lovforslaget ikke taget under Behandling af Stortinget 1902/03.)

minst en Uge ad Gangen, mod derfor at erholde den for Leie af Skolerum inden Herredet sedvanlige eller af Herredsstyret fastsatte Godtgjørelse.

Finder nogen sig forurettet ved denne Skolestyrets Fordeling, kan han indanke Sagen for Herredsstyrelsen til Afgjørelse. Dersom nogen uden gyldig Grund vægrer sig for i sin Tur at overtage Skoleholdet, skal han hver Gang bøde Kr. 8,00 og Skolerum uopholdelig leies paa Herredskassens Bekostning mod Tilbagebetaling af den skoleholdspligtige.

Om *Dele af Herreder* udgjørende *egne Skolekommuner* se Stk. 70.

69. Egne Brugs- og Verksskoler er i Landsskolelovens § 42 ordnede væsentlig i Lighed med den før 1889 gjældende Lovgivnings Regler.

Ved ethvert Verk, Brug, Fabrik eller andet saadant Anlæg, som almindeligvis holder 30 Arbeidere eller derover i stadig Virksomhed ved Anlægget selv, ligesom ogsaa ved enhver Samling af mindre Verker eller Brug, som tilsammen har det nævnte Antal Arbeidere, skal Folkeskolen for Arbeidernes (egne og fremmede, hos dem i Pleie værende) Børn, hvis saa af Herredsstyrelsen med Eierens eller Eiernes Samtykke bestemmes, bekostes af vedkommende Anlægs Eier eller Eiere i Forhold til Antallet af de ved dem beskjæftigede Arbeidere. Hvor saadan Bestemmelse er truffen, vedbliver Forholdet saalænge Arbeideres Antal, ikke er under 20. Bekostes Skolen af saadant Anlæg er dets Eiere og Arbeidere fritagne for den Del af Herredsskatten, der vedkommer Udgifterne til Folkeskolen.

Naar Børn af Forældre, der ikke henhører til Anlægget, hensigtsmæssig kan søge dettes Skole, skal de, saafremt dette uden Hinder for Undervisningen kan ske, dertil være berettigede, mod at der til Verks- eller Brugsskolen af Herredskassen ydes

et aarligt Bidrag for hvert af vedkommende Skolebørn, svarende til de gjennemsnitlige Undervisningsudgifter for hver Elev af Anlæggets Folkeskole. At Forældrene tidligere har hørt Bruget til, stiller ikke deres Børn anderledes end andre udenforstaaende.

Brugs- og Verksskoler staar med Hensyn til Ret til Bidrag af Stat og Amt lige med andre af Herredets Skolekredse, der ikke danner egne Skolekommuner. Om Forholdet til Skolestyret se Stk. 72.

Har en Brugs- eller Verksskole i *et* Aar været ude af Virksomhed, gaar den med sine Midler ind under Herredets almindelige Skolevæsen.

Til saadan Skoles „Midler“ har Kirkedepartementet kun undtagelsesvis villet henregne den til Skolelokale og Lærerbolig anvendte Bygning.

Bergverkers Forpligtelse med Hensyn til Skolehold vedvarer i hele 5 Aar efter Nedlæggelsen. Andre Brug pligter kun i 1 Aar at holde Skolen i Gang efter Nedlæggelsen.

Paa Andragende enten fra Eier af Verk eller Brug, der holder særskilt Skole, eller af vedk. Herredsstyre kan Kongen fastsætte Brugsskoles Indlemmelse i Herredets Folkeskole.

70. Egne Skolekommuner fremkommer *inden et Herred* derved, at det i Henhold til Landsskolelovens § 80 med kongelig Stadfæstelse deles i flere saadanne (vil gjerne være de forskjellige Sogne, af hvilke Herredet bestaar).

Isaafald kommer de nye Afdelingers særskilte Formænd og Repræsentanter (jfr. Stk. 7) til at træde i Herredsstyrets Sted i Afdelingernes Skolesager, og de Herredet paahvilende Forpligtelser og Udgifter til Folkeskolen efter Loven overtages af Skolekommunen som saadan. Denne faar sit *eget* Skolestyre.

Hvor et Herred den 1ste Januar 1890, da Loven af 1889 traadte i Kraft, indbefattede flere Skolekommuner eller en Skolekommune flere Herreder, vedbliver saadan Ordning, indtil med Kongens Samtykke anderledes bestemmes, i første Tilfælde af vedkommende Afdelinger af Herredsstyrelsen, i siste Tilfælde af vedkommende Herredsstyrelser.

Omfatter en Skolekommune flere Prestegjeld, er det overladt til Kongen at give saadanne særskilte Forskrifter, som han paa Grund deraf finder tjenlige med Hensyn til de geistlige Embedsmænds Deltagelse i de Skolevæsenet vedkommende Forretninger; og ved Resol. af 9de Septbr. 1889 er det overladt til Biskopen for 2 Aar ad Gangen at vælge en Prest i selvstændigt Embede fra hvert Prestegjeld til at være Skolestyremedlem. Det *regelmæssige Tilsyn* med Undervisningen fører enhver saadan Geistlig kun for sit eget Preste gjæld.

En eiendommelig Mellemstilling indtager (efter Landslovens § 43) Skolekreds, der ifg. Lov 14de Juli 1827 § 4[1]) danner fra det øvrige Herred adskilt Distrikt. De Udgifter, der ellers paahviler Herredet, udredes nemlig af Kredsen, som fritages for den Del af Herredsskatten, der vedkommer Udgifterne til Folkeskolen.

Med Hensyn til Forholdet til Herredets Skolestyre, Adgangen til Amts- og Statsbidrag og iøvrigt i enhver Henseende staar saadant Distrikt lige med Herredets øvrige Skolekredse. Efter Andragende fra Distriktet selv eller vedkommende Herredsstyre kan Kongen bestemme Indlemmelse i Herredets Folkeskole.

---

1) Denne Lovs § 4 er saalydende: „Gives der iøvrigt i noget Prestegjæld Anledning til at oprette fast Skole (foruden den, som af Kirkesangeren ved Hovedkirken skal holdes), og det af Skolekommissionen skjønnes, at den Del af Almuen, for hvis Distrikt Skolen skulde finde Sted, har Evne til at bekoste og vedligeholde den samt lønne dens Lærer, skal samme Kommission, efterat have givet den vedkommende Del af Almuen Leilighed til at erklære sig, til Stiftsdirektionen indgive Forslag om, hvorledes en saadan Skole paa bedste Maade kan indrettes, hvilket Forslag derefter af Stiftsdirektionen og forsynet med dens Betænkning indsendes til Regjeringens Afgjørelse og Foranstaltning. Den Del af Almuen, der saaledes bekoster og vedligeholder en ifølge denne § oprettet fast Skole, fritages derimod for al Deltagelse i Udgifter til Bygdens øvrige Skolevæsen."

Merk i denne Forbindelse Lov af 27de Juni 1891 om kristne Dissentere, § 4, hvorefter Kommunebestyrelsen kan fritage Dissentere helt eller delvis for personlige og paa deres faste Eiendomme falfaldende kommunale Ydelser til Folkeskolen, saafremt de har en til Folkeskolen i det væsentlige svarende fuldstændig Skole, som af Skolestyret findes tilfredsstillende og derhos ikke for sine Børn benytter Folkeskolen.

71. Skolestyret i By bestaar af:

a. En Prest i selvstændigt Embede for hvert Sognekald, dog ikke over 3. De i Tilfælde fornødne Valg foretages af Biskopen, hver Gang for 2 Aar.

b. Et Medlem af Formandskabet, som dette vælger ved hvert Aars Begyndelse (uanseet om et eller flere af dets Medlemmer er valgt efter Bogstav *d*).

c. I Kjøbstæder, hvor Antallet af de fuldstændige Lærerposter ved Folkeskolen er 30 eller derover, en Lærer *og* en Lærerinde i fuldstændig Post; i Kjøbstæder, hvor Antallet af de fuldstændige Lærerposter er under 30, men minst 5, en Lærer *eller* en Lærerinde i fuldstændig Post.

Hvor der skal vælges en Lærer og en Lærerinde, foregaar Valget i særskilte Møder af Folkeskolens Lærere og Lærerinder, i de øvrige Kjøbstæder i samlet Møde. Valget gjælder for 2 Aar. Møderne ledes af Skolestyrets Formand.

d. Saamange af (den nyvalgte) Kommunebestyrelse udkaarede Medlemmer, som denne selv bestemmer, af hvilke minst Fjerdedelen vælges blandt Forældre, der ved Valgtiden har Børn i Folkesholen. Med Hensyn til disse Medlemmer gjæl-

der de angaaende Formænds Ombudstid, Udtræden og Gjenvalg foreskrevne Regler (jfr. Stk. 12). Formænd, der ikke er valgte efter Bogstav *b*, kan undslaa sig for Valg. [1])

Skolestyrets Medlemmer vælger sig imellem Formand og Næstformand, hver Gang for et Aar. Formanden har Krav paa Godtgjørelse for Udlæg til Protokoller, Skrivesager m. v. Næstformanden rykker op, hvis Formanden flytter fra Byen.

Et Medlem af Magistraten og Skoleraadets Formand deltager i Skolestyrets Forhandlinger, dog uden Stemme.

Hvis noget Medlem af Skolestyret ikke tilhører Statskirken, har han ikke Adgang til at deltage i Behandlingen af nogen Sag, der vedkommer Undervisningen i Kristendomskundskab[2]) (saaledes ikke ved Besættelse af Lærerpost, hvis Indehaver har saadan Undervisning).

72. **Skolestyret i Herred** eller *andet Landdistrikt* med særskilt Skolestyre (jfr. Stk. 70) bestaar af:

a. Sognepresten eller den residerende Kapellan efter Bestemmelse af Biskopen.

b. Formandskabets Ordfører.

---

[1]) I Ot. Prp. No. 7 for 1902/03 (som dog ikke er bleven taget under endelig Behandling af Stortinget 1902/03) foresloges endel nærmere Regler om Fornyelsesvalg hvert Aar af Tredieparten af de valgte Medlemmer (Bogstav *d*).

I samme Prp. foresloges derhos, at en Lærer eller Lærerinde i fuldstændig Post valgt for 2 Aar af Byens *høiere Almenskolers* Lærere og Lærerinder (i Møde ledet af Skolestyrets Formand) skal tiltræde Kjøbstadens Skolestyre, hvor Forholdet er det, at Skolestyret har overtaget Bestyrelsen af og Tilsynet med Kjøbstadens høiere Almenskoler, dog kun *forsaavidt* Antallet af *fuldstændige* Lærerposter ved Stedets høiere Almenskoler er tilsammen minst 10. Bestyrere af de høiere Almenskoler, der med Hensyn til Lovens § 41 er underlagt Skolestyret, deltager i dets Forhandlinger, dog uden Stemme, i Sager vedrørende den Skole, som vedk. bestyrer.

[2]) I den endnu ikke slutbehandlede Ot. Prp. No. 7 for 1902/03 (jfr. Note 1) foreslaaes denne Regel om Dissenteres Særstilling sløifet.

c. En Lærer eller Lærerinde i fuldstændig Post, valgt for 2 Aar af Folkeskolens Lærere og Lærerinder i Møde, der ledes af Skolestyrets Formand.

Hjælpelærere, Timelærere og konstituerede ansees for at have Stemmeret, men derimod ikke Vikarer. Har Distriktet blot to Lærere, og hver af dem faar en Stemme, maa Afgjørelse ske ved Lodtrækning.

d. Saa mange af den (nyvalgte) Herredsstyrelse udkaarede Medlemmer, som denne selv bestemmer. Med Hensyn til disse Medlemmer gjælder de angaaende Formændenes Ombudstid, Udtrædelse og Gjenvalg foreskrevne Regler[1]) (jfr. Stk. 12).

Bestaar Herredet af flere Skolekommuner (jfr. Stk. 70), vælges Skolestyremedlemmerne særskilt for enhver af dem af deres egne Formænd og Repræsentanter. Suppleanter vælges ikke, men ved længere Forfald kan vælges et midlertidigt Medlem. Formandskabsmedlemmer *kan* undslaa sig.

e. Eier af Verk eller Brug, der bekoster egen Folkeskole (jfr. Stk. 69), naar der handles om denne Skoles Anliggender. Er der flere Eiere, møder en af disse efter Overenskomst.

Hvis noget Medlem af Skolestyret ikke tilhører Statskirken, skal han ikke have Adgang til at deltage i Behandlingen af Sager, der vedkommer Undervisningen i Kristendomskundskab. [2])

[1]) I den komitebehandlede, men af Stortinget ikke under Behandling tagne Ot. Prp. No. 6 for 1902/03 foresloges med Hensyn til Udtræden og Nyvalg af de under Bogstav *d* omhandlede Medlemmer af Skolestyret tilsvarende Regler som for Kjøbstæderne, jfr. Note 1 til Stk. 71.

I samme Prp. No. 6 foresloges derhos, at hvor Skolestyret har overtaget Bestyrelsen af og Tilsynet med Herredets høiere Almenskoler, skal disses Bestyrere være Medlemmer af Skolestyret.

[2]) I den endnu ikke slutbehandlede Ot. Prp. No. 6 for 1902/03 foreslaaes denne Forskrift om Dissenteres Særstilling i Skolestyret sløifet.

Skolestyrets Medlemmer vælger sig imellem Formand og Næstformand, hver Gang for ét Aar (jfr. foreg. Stk.).

73. Tilsynsudvalg for Folkeskolerne er ogsaa foreskrevne med det Hverv at føre stadigt Tilsyn med Skolen og til Skolestyret at afgive de Udtalelser og Oplysninger, som af dette maatte forlanges, eller hvortil Udvalget selv maatte finde Anledning, hvorhos der til Tilsynsudvalgene *kan* overdrages en vis Myndighed med Hensyn til Skolekassens Midler.

For *Byerne* gjælder angaaende Tilsynsudvalgets Sammensætning, at der af Skolestyret skal „ordnes“ et saadant for hver Folkeskole, eller for de flere Skoler, der holdes i *samme Bygning,* — bestaaende af:

a. Et af Skolestyrets valgte Medlemmer.
b. Efter Skolestyrets Bestemmelse et af dets geistlige Medlemmer eller en af Biskopen for to Aar opnævnt Prest, samt
c. Tre Medlemmer, valgte for et Aar af de skolesøgende Børns Forældre (Fader som Moder indbefattes herunder) personlig i et Møde, der sammenkaldes og ledes af Udvalgets Formand.

Et af de af Skolestyret opnævnte Medlemmer er efter dets Valg Formand i Tilsynsudvalget.

For *Landet* skal ordnes et Tilsynsudvalg og bestaaende af:

a. Et af Skolestyrets valgte Medlemmer (efter dets egen Opnævnelse).
b. Tre Medlemmer valgte i *Kredsmøde* (jfr. flg. Stk.) for 1 Aar.

74. Skoleraad danner i Byerne Samlingen af alle de ved Byens Folkeskoler ansatte Lærere og Lærer-

inder under Forsæde af den af Skolestyret beskikkede Skoleinspektør, om der i Byen er saadan, — ellers med et af Skolestyret opnævnt Medlem som Formand. Udgjør Antallet af Lærere og Lærerinder over 60, kan Skolestyret bestemme, at Skoleraadet dannes af Skolebestyrerne og indtil 60 Medlemmer, valgte forholdsmæssigt af Lærere og Lærerinder for 2 Aar med Fratræden hvert Aar af Halvdelen.

Skolestyret kan ogsaa anordne *Lærerraad* for de enkelte Skoler eller flere, som er sammen i *en* Bygning), bestaaende af Skolens Lærere og Lærerinder med Skoleinspektøren, vedkommende Bestyrer eller et andet dertil beskikket Medlem som Formand.

Skoleraadet skal af Skolestyret høres i enhver Sag, der angaar Folkeskolens almindelige Ordning, almindelige Bestemmelser om Orden og Tugt samt Lærebøger og Undervisningsplan.

Det er forpligtet til paa Skolestyrets Forlangende at ytre sig om enhver Skolesag.

75. Kredsmøder paa Landet har efter Loven af 1889 en temmelig stor Betydning. Udtalelse eller Beslutning i Folkeskolens Anliggender fra en Skolekreds (se Stk. 67, 68, 69 og 73) maa nemlig for at være gyldig afgives i Kredsmøde. Kredsmøde ledes af Tilsynsudvalgets Formand og sammenkaldes af denne, naar han finder det hensigtsmæssigt, eller naar det forlanges af Skolestyret eller af minst 5 af Skolekredsens Husfædre. Indkaldelsen til Mødet sker paa den Maade, som i Skoleplanen bestemmes, og med Opgivende af Forhandlingsemnerne.

I Kredsmøde har foruden Kredsens samtlige skattepligtige Indvaanere, der har fyldt 25 Aar, ogsaa de skolesøgende Børns i Kredsen boende Forældre Ret til at deltage.

Ved Brugsskoler kommer det selvfølgelig an paa, hvem der hører Bruget til, og ikke i hvilket Sogn vedk. bor. Merk iøvrigt, at Børn af Brugsarbeidere *boende i By* hører Byens Folkeskole til.

Ved Afgjørelsen af Sager, der medfører Kredsudgifter, deltager kun de skattepligtige Medlemmer i Stemmegivningen.

Fællesmøde kan sammenkaldes for flere Kredse (inden samme Herred) til Behandling af fælles Anliggender efter Aftale mellem vedkommende Tilsynsudvalgs Formænd. Formanden i Tilsynsudvalget i den Skolekreds, inden hvilket Fællesmødet afholdes, leder dettes Forhandlinger.

Kredsmødets Beslutninger fattes med Stemmeflerhed, forsaavidt ikke anderledes i Loven er fastsat, som i § 5 (jfr. Stk. 67 i Slutn.). Lovens § 74 om Udfærdigelse af Bestemmelser om Orden og Tugt foreskriver, at Kredsmødets Beslutning desangaaende *binder* Skolestyret, *hvis* den er fattet med $^2/_3$ Stemmeflerhed. Kredsmødets Beslutninger indføres i Tilsynsudvalgets Forhandlingsbog. I Tilfælde af Stemmelighed gjør Formandens Stemme Udslaget. En i Kredsmøde fattet Beslutning kan inden 4 Uger af Skolestyret eller minst $^1/_4$ af Kredsens i Sagen stemmeberettigede Indvaanere forlanges forelagt nyt Kredsmøde til endelig Behandling.

Skolestyrets Medlemmer og Menighedens Prester har Adgang til at deltage i ethvert Kredsmødes Forhandlinger, dog uden Stemme; herved forudsættes selvfølgelig, at de ikke tilkommer saadan som Husfædre i Kredsen. Biskopen og Skoledirektøren kan ogsaa være tilstede.

76. Amtsskolestyre skal der ifg. Landsskolelovens § 69 være for hvert Amt — bestaaende af 3 Medlemmer, der vælges af Amtstinget. Valget gjælder for 4 Aar, saaledes at afvexlende 2 og 1 aftræder hvert andet Aar. Ved hvert Valg kaares tillige to Suppleanter. Ingen er pligtig til at mod-

tage nyt Valg førend efter Forløbet af en ligesaa lang Tid som den, i hvilken han har forrettet.

Amtsskolestyret vælger selv sin Formand og Næstformand, hver Gang for et Aar.

Der tilkommer Amtsskolestyrets Medlemmer saadan Skydsgodtgjørelse og Kostpenge som for Amtstingsmedlemmer bestemt (jfr. Stk. 22).

Amtsskolestyret har betimelig inden hvert Amtsting at udarbeide Budgetforslag og ellers at varetage de for Amtet fælles Skoleanliggender, hvoriblandt Ledelsen af de saakaldte „Amtsskoler“, hvortil Oplysningsvæsenets Fond nu bidrager 3 Gange saa meget, som vedkommende Amt bevilger.

Endvidere har Amtstinget at fastsætte *Lavmaal af Lønninger for de fuldstændige Lærerposter* i de forskjellige Herreder ligesom af *Alderstillæggene,* alt dog inden de fastsatte Grænser i Landsskolelovens § 20 (ændret i 1900).

Endvidere yder Amtet Bidrag til Skolehuses Opførelse og Forsyning med Undervisningsmateriel og til Anskaffelse af Lærerjord, til Herredernes „Fortsættelsesskoler“ og Arbeidsskoler samt Bidrag i det hele til Folkeskoler i Herreder med uforholdsmæssig store Udgifter og ringe Bæreevne.

Til Hjælp ved Udførelsen af sit *Tilsyn med Folkeskolen i de enkelte Herreder* har Amtsskolestyret, forsaavidt Midler dertil er bevilget, at ansætte en *Amtsinspektør* og træffe Bestemmelser angaaende dennes Virksomhed.

77. Overtilsynet med Folkeskolerne fører de nu ansatte Skoledirektører hver for sit Distrikt (Stift); og de har at vaage over, at Skolelovens Forskrifter bliver gjennemførte.

Hvorledes der bliver at forholde med Overtilsynet for Folkeskolen efter alle de i 1889 ansatte Skoledirektørers Afgang, bestemmes af Kongen med Stortingets Samtykke. Hidtil har den ældre Ordning været bibe-

holdt med Konstitution i efterhaanden ledigblevne Stillinger.

Biskop og Provst deltager i Overtilsynet med Undervisningen i Kristendomskundskab.

Iøvrigt er at merke, at Amtsskolestyret omhandles under Kapitlet „Om Overtilsynet“ i Landsskoleloven, hvilket tyder paa, at der lægges adskillig Vegt paa Amtsskolestyret som Tilsynsmyndighed.

78. Kommunestyret og Skolestyret staar efter Folkeskolelovene i et Forhold til hinanden, som af og til kan fremkalde Tvil. Gjennem sin Valgmyndighed (jfr. Stk. 71, 72) har Kommunestyret en afgjørende Indflydelse paa Skolestyrets Sammensætning og derigjennem paa de almindelige Meningsretninger og Grundsætninger, som kan være bestemmende for Skolestyrets Beslutninger.

Som den bevilgende Myndighed faar Kommunestyret selvsagt den virkelig afgjørende Stemme i alle Spørsmaal med Hensyn til Skolens Økonomi. Forskjellige administrative Afgjørelser, der hænger sammen med Skolevæsenets økonomiske Ordning, henhører ogsaa under Kommunestyret.

Ifølge Landskoleloven har Herredsstyret saaledes med Overtilsynets (Skoledirektørens) eller i Tilfælde Departementets Approbation efter Forslag fra Skolestyret at fatte Beslutning om Herredets Inddeling i Skolekredse (se Stk. 67), med hvilken Beslutning er nøie forbundet Spørsmaalet om, hvor mange Skolehuse Herredet skal have, hvor mange Klasser den enkelte Skole skal deles i, og dermed tillige, hvor mange Lærere og Lærerinder den skal have. — Som ogsaa i Stk. 67 omhandlet afgjør Kommunestyret Afvigelse fra Lovenes Regler om det ugentlige Timetal for hver Klasse i Byerne eller om Skoleugernes Antal paa Landet — og om Meddelelse af *frivillig* Undervisning i Folkeskolen udover det pligtmæssige Maal samt om Fortsættelsesskolers Oprettelse.

Endvidere fastsætter Kommunestyret Lønnen for Lærere og Lærerinder i fuldstændig Post *(paa Landet*

maa dog følges Amtstingets Beslutning om Lavmaal m. v., se foreg. Stk.), ligesom Kommunestyret bestemmer Lønningsvilkaar for Hjælpelærere, Timelærere og vikarierende Lærere.

Derimod henhører alle helt administrative Spørsmaal, hvis Afgjørelse ikke medfører Bevilgning, under Skolestyret.

Dette *besætter* saaledes *alle Lærerposter* (for de *„fuldstændige“* dog med Overtilsynets Approbation), opsiger de Lærere, som er ansatte paa Opsigelse, udarbeider Skoleplaner, Undervisningsplan og Timefordelingstabel, Regler om Skolens Orden og Tugt, om Examiner og Prøver, om Maalet for Undervisningen i Skolernes enkelte Fag, anordner Tilsynsudvalg for de enkelte Skoler — paa Landet Skolekredse — og fatter delvis Bestemmelser om disses Myndighed (jfr. Stk. 73). Skolestyret fører Opsyn med deres Undervisning, der ikke søger Folkeskolen, giver Indberetning til de overordnede Myndigheder om Skolevæsenets Tilstand og har idethele at tilse og lede alle de Kommunen tilhørende Folkeskolers Virksomhed.

79. **Abnormskoler** ɔ: Opdragelses- og Undervisningsanstalter for døvstumme, blinde og aandssvage Børn skal der — efter Loven af 8de Juni 1881 med Tillægslov af 2den Mai 1896 — ved offentlig Foranstaltning tilveiebringes i det fornødne Antal.

Formaalet for disse Skoler for abnorme Børn skal være saavidt muligt at bibringe Eleverne det for Folkeskolen fastsatte Maal af kristelig og borgerlig Oplysning samt at oplære dem for praktisk Livsvirksomhed — og, om fornødiges, at overtage Konfirmationsforberedelsen for de til Statskirken hørende Elever.

Disse Skoler *kan* være enten Statsskoler eller *private* eller *kommunale Skoler med Statsbidrag, ved hvilke der ikke erlægges Godtgjørelse for Undervisningen.* Det maa iøvrigt merkes, at samtlige igangværende Abnormskoler for Tiden er Statsskoler.

[Statsbidragets Størrelse bestemmes i Tilf. for hver enkelt Skole af Stortinget. De almindelige Betingelser for Opnaaelse af Statsbidrag er bl. a., at Skolen uden særskilt Skolebetaling og — i Tilfælde af Forpleining paa Skolen — mod saadan Godtgjørelse for Tilsyn og Underholdning, som ved Skolens Plan bestemmes, optager de Børn, der i Henhold til Loven af 1881 til samme henvises, forsaavidt ikke det for Skolen fastsatte høieste tilladte Antal af Elever overskrides.]

Berettigede til Optagelse i og Ophold ved de omhandlede Skoler er: *døvstumme Børn* mellem det fyldte 7de og det fyldte 17de Aar, — *blinde Børn* mellem det fyldte 9de og det fyldte 21de Aar, — *aandssvage Børn* mellem det fyldte 8de og det fyldte 21de Aar, og hvert Barn *indtil 8 Skoleaar,* medmindre de enten: *a.* lider af nogen legemlig Svaghed, som ifølge Lægeattest gjør det unyttigt eller utilraadeligt at sende dem i Skole, eller: *b.* har naaet Skolens Maal. — Børn, der ikke inden de foranførte Aldersgrænser har tilbragt det nævnte Antal Aar i Skolen, er, naar Forældrene ønsker det, og Kirkedepartementet billiger det, berettigede til fortsat Ophold ved Skolen i to Aar.

Tilsyn med alle Skoler for abnorme Børn føres af den af Kongen ansatte Direktør for Abnormskolevæsenet. Stiftets Biskop beskikker en Prest til at føre Tilsyn med Kristendomsundervisningen. Overtilsynet med Prestens Virksomhed føres af Biskopen.

Det paaligger ethvert Skolestyre efter anordnet Schema at afgive Indberetning om ethvert inden Kommunen værende abnormt Barn, der befinder sig inden de nysnævnte Aldersgrænser.

Indberetningen skal første Gang et Barn anmeldes, og saafremt det af Kirkedepartementet forlanges, ogsaa senere være ledsaget af vedkommende Embedslæges Erklæring. Indberetningen oversendes gjennem Folkeskolens Overtilsyn (Skoledirektøren) til Departementet.

Dette bestemmer, efterat Erklæring er indhentet fra Direktøren for Abnormskolevæsenet, hvilke af de efter Loven skoleberettigede, men ikke forsvarlig underviste Børn, der hvert Aar bliver at henvise til en Abnormskole, og til hvilken.

Bestemmelsen meddeles gjennem Folkeskolens Overtilsyn Distriktets Skolestyre, som derefter har at besørge Indkaldelse til Skole i Overensstemmelse med Departementets Afgjørelse.

Enhver Bestyrer af en Abnormskole har inden et halvt Aar efter et Barns Henvisning til en saadan Skole og sidenefter minst 1 Gang aarlig at indsende til Kirkedepartementet en Erklæring om, hvorvidt et fortsat Ophold ved denne Skole er fornødent eller vil være til væsentligt Gavn, ledsaget af en Speciallæges Udtalelse.

Finder Abnormskoledirektøren efter eller uden personlig Undersøgelse af Barnet, at det bør hjemsendes eller overflyttes til en anden for dets Abnormitet mere passende Skole, henstiller han Sagen til Kirkedepartementets Afgjørelse.

Forsørgere, der uagtet skeet Henvisning, tilbageholder Børn fra Skolerne, straffes med Bøder. Vedtages Bøderne, kan de inddrives ved Udpantning; i modsat Fald paatales Sagen som Politisag (se „*Hvad enhver bør vide*" III, 3, Stk. 672). *Udgifterne ved* de til abnorme Skoler henviste, *ufor-muende Børns Reise til og fra Skolerne og Underholdning ved samme,* Beklædning derunder indbefattet, *udredes af vedkommende Kjøbstads-, Ladesteds- eller Amtskommune,* dog saaledes, at Amtstinget kan bestemme, at indtil $^1/_3$ af Beløbet skal refunderes af vedkommende Herred.[1])

[1]) I Dok. Nr. 68 St. 1902/03 findes en af Kirkekomiteens Medlem Dr. G. Graarud udarbeidet og af Abnormskoledirektøren gjennemseet Oversigt over Abnormskolevæsenets Udvikling i Norge. Til denne kan henvises de, der ønsker nærmere at sætte sig ind i disse Ting.

G. Kommunernes Forhold til Kirker og Geistlighed.

80. Kirker og Kirkegaarde for Statskirkens Menigheder pligter Distrikterne efter den almindelige Regel at bygge eller anlægge og vedligeholde, dog under Statsmyndighedernes Overtilsyn. Efter Lov af 3die August 1897 § 44 danner Stiftamtmanden og Biskopen („Stiftsdirektionen") Kirkernes *Overtilsyn* for hvert af Rigets Stifter, medens Provsterne inden de enkelte Provstier har at føre Indseende med alt, der vedrører Kirker og Kirkegaarde.

Paa Landet dannes *det engere Tilsyn* i hvert Sogn af Sognepresten eller den residerende Kapellan (efter Biskopens Bestemmelse), en af Sognets Formænd efter Sognestyrets Valg og endelig et tredie Medlem, der vælges af Sognestyret paa 3 Aar.

I Byerne bestaar det stedlige Tilsyn af Sognepresten (hvor der i Byen er *flere* Prester i selvstændigt Embede den af disse, som Biskopen for 2 Aar opnævner) og ved Siden af enten Magistraten eller et Medlem af Formandskabet, eftersom dette bestemmer, samt endelig et tredie, af Kommunestyret paa 3 Aar valgt Medlem.

Hvor *Land og By har fælles Kirke,* dannes Tilsynet af Presten sammen med Byens Magistrat *eller* et Medlem valgt inden og af dens Formandskab, eftersom dette bestemmer, og endelig en af Landsognets Formænd, valgt af dettes Sognestyre.

For Tilsynets *valgte Medlemmer* skal der tillige være *Varamænd.*

Tilsynet *vælger* selv hvert Aar sin *Formand.*

For enhver Sognekirke beskikkes tillige en *Kirkeværge,* der efter Sogne- eller Kommunestyrets Bestemmelse enten ansættes som Bestillingsmand eller vælges for 4 Aar som (tvungen) Ombudsmand; han

ansættes eller vælges af Sognestyret efter Forslag af Kirkens Tilsyn. *Flere* Kirker i *en* By *kan* have fælles Kirkeværge.

Det tilkommer Kirketilsynet at føre Indseende med Kirke og Kirkegaard og hvad dertil hører, og efter nærmere derom givne Regler at træffe Afgjørelse om Kirkens Benyttelse til andet end den almindelige Gudstjeneste og kirkelige Handlinger. Derhos skal det hvert Aar til den Tid, som Kommune- eller Sognestyret bestemmer, indgive til dette Overslag over Udgifterne ved Kirke eller Kirkegaard for det følgende Aar samt ligeledes til samme indgive Forslag til de Foranstaltninger med Hensyn til Nybygninger o. l., som ansees nødvendige eller hensigtsmæssige. — Tilsynet skal sørge for, at de af Kommunestyret bevilgede Midler anvendes efter Bestemmelsen, hvorhos Ansættelse af Kirketjener, Graver og andre underordnede Betjente, til hvilke der er bevilget Løn, er henlagt under Tilsynet.

Enhver Sognekirke skal, forsaavidt ikke anderledes i Loven er bestemt, være Sognemenighedens Eiendom og maa ikke afhændes; Sognekirke, som tilhører private eller en Del af Sognets Indvaanere, skal ved Sognestyrets Foranstaltning erhverves for Menigheden inden 5 Aar fra Lovens Ikrafttræden (1ste Januar 1898).

Dog er *undtagne* fra Paabudet private Kirker, der ikke har, eller som ikke tillægges Indtægter, tilstrækkelige til at dække de Udgifter, der efter Skjøn kræves til Kirkernes forsvarlige Vedligehold og til større Udbedringer m. v., som har paahvilet den private Kirkeeier.

For de *Kirker, der tilhører Staten,* det nordlandske Kirke og Skolefond eller *anden offentlig Stiftelse,* vedbliver ogsaa det nuværende Eiendomsforhold, indtil anderledes bestemmes.

Naar Kirke tilhører Menigheden, maa dens Kapitaler, Indtægter og Rettigheder ikke skilles fra den,

dog saa, at Jordegods, som tilhører en saadan Kirke, kan afhændes efter Beslutning af Sogne- eller Kommunestyret med Samtykke (ifg. Resol. 30te Decbr. 1897) af Kirkedepartementet.

Forøvrigt *skal al Kirken tilhørende Formue henlægges til et Fond for Kirken,* der bestyres og forvaltes paa Landet af Sognestyret og i Byerne af Kommunestyret. Forsaavidt de Indtægter, der tilligger Kirke i Menighedens Eie, ikke dækker dens Udgifter, udlignes det manglende efter Reglerne i de kommunale Skattelove (jfr. Stk. 43).

Efter Resol. af 30te Decbr. 1897 *maa Kirke ikke nedtages eller opføres uden Tilladelse af Kongen og alene paa Tomt og efter Tegninger, der er godkjendte af Kongen;* Kirke maa ikke *ombygges* eller *undergives nogen større Forandring* uden Tilladelse af *Kirkedepartementet.*

Kirkens Kar og Prydelser maa ikke fjernes, ombyttes eller afhændes uden Tilladelse af Overtilsynet.

Med Hensyn til *Kirkegaarde* bestemmer Loven, at hvert Sogn skal have Kirkegaard, samt at Anlæg og Udvidelse samt Nedlæggelse af saadan kun maa finde Sted, efterat Helseraadet har udtalt sig og med Samtykke af Kongen eller den, han dertil bemyndiger. — *Bebyggelse* maa ikke finde Sted nærmere Kirke paa Landet end 60 Meter uden *Tilladelse af Overtilsynet.*

Sogne- eller Kommunestyret kan med Godkjendelse af Overtilsynet vedtægtsmæssig fastsætte Betaling for Gravning, Ringning, Benyttelse af Gravkapel og lignende paa Kirkegaarde, som er i Menighedens Eie.

Nærmere Forskrifter om Brugen af en Menigheds Kirker af fremmede Prester og om den Benyttelse, som *Tilsynet kan tillade* til andet end de vanlige kirkelige Handlinger, indeholdes i Resol. af 30te Decbr. 1897

(indt. i Lovsamlingerne). Det bør merkes, at Resolutionen foreskriver, at *Ansøgninger* til Tilsynet *om Kirkers Overladelse* til saadant Brug, som der er Anledning til at tillade, skal være skriftlig affattede, og ligeledes, at det er paabudt, at Tilsynet skal føre Protokol over sine Forhandlinger om saadanne Ansøgninger og aarlig indsende Indberetning gjennem Biskopen til Kirkedepartementet.

81. **Den faste Lønning** til Statskirkens Prester, eller som Lov af 14de Juli 1897 kalder den, de *„visse Indtægter“*, bestaar nu paa de fleste Steder for en overveiende Del i Kapitalrente eller Erstatning af Lønningsfond eller Lønsbidrag i anden Form af Staten eller offentlige Fond.

Tiende, Offerskjæppe eller anden *fast Udredsel i Varer eller Penge,* paahvilende skyldsat Jord eller sammes Bruger, skal fremtidig afgjøres med Penge. Jorddrotlige Rettigheder, løs Landskyld osv. erlægges som før Loven af 1897. Efter dennes § 12 kan Sognestyret paa Forhandlingsmødet (efter Lovens § 49) med Distriktets Lønningskommissær beslutte, at den et geistligt Embede tilliggende Tiende, Rede, Rettighedsvog, Offerskjæppe og anden dermed ligestillet Ydelse skal bortfalde mod Erstatning af Sognekassen svarende til Gjennemsnitsbeløbet af, hvad disse Ydelser skulde have udgjort i de nærmest foregaaende 10 Aar.

Den Sognepresten i *Landskald* tilliggende faste Indtægt af Menighedslemmer, som ikke eier skyldsat Jord, samt det faste Offer, som tilkommer residerende Kapellaner, skal bortfalde mod Erstatning af Sognekassen.

Sognestyret har Ret til at bestemme, at der til Indtægt for Sognekassen aarlig skal kræves af saadanne Menighedslemmer en Aarsafgift paa 40 Øre af Mænd og 20 Øre af ugifte Kvinder.

I *Bykald* skal fast Offer efter Regulativ af Bergverksarbeidere eller andre Menighedslemmer bortfalde mod fjerdingaarlig Erstatning til Embedsmanden af Bergverket, Kommunen eller Staten. Istedetfor kan den, der betaler Erstatningen, opkræve en lignende Afgift af vedkommende Menighedslemmer som den nys nævnte.

For *Finmarkens Amt* er Reglerne i Lov af 6te Juni 1863 i det væsentlige fremdeles gjældende.

Medens Sognepresten og residerende Kapellan *paa Landet* skal have *Embedsgaard* eller tillægges *Afsavnsgodtgjørelse,* nyder de i *Kjøb-* eller *Bergstæder* ansatte geistlige Embedsmænd *fri Bolig,* som anskaffes og vedligeholdes af Byen eller Verket, eller ogsaa Husleiegodtgjørelse med et Beløb, som bestemmes af vedkommende Kommune- eller Verksstyre med kongelig Stadfæstelse.

Indtægter af ledigt Embede og Overskud af Embedsindtægt over 4000 Kroner i Landskald og over 6000 Kr. i Bykald — deri ikke medregnet Udbytte af Prestegaard, Afsavns- eller Husleiegodtgjørelse — skal forsaavidt Overskuddet ikke bestemmes anvendt til forøget geistlig Betjening for vedkommende Menighed, oplægges til et *Menighedsfond,* hvis Renter kan anvendes til Dækkelse først af den Nedgang i Presternes Indtægter ved mulig fastsat Ophævelse af Betaling for kirkelige Handlinger, og derefter af den Erstatning, som Loven paalægger Sogne- eller Bykommune at udrede, jfr. næste Stk.

Giver Fondet større Overskud, kan dette anvendes til forøget geistlig Betjening eller med Kongens Samtykke til hel eller delvis Afløsning af de paa faste Eiendomme paa Landet heftende Grundbyrder.

Menighedsfondet forvaltes af et Udvalg bestaaende af to af Biskopen dertil beskikkede samt tre paa Landet af Sognestyret og i Byerne af Kommunestyret dertil valgte Menighedslemmer.

Kirkesangeres Tiende, Klokkertold og Offer, der erlægges med et fast aarligt Beløb, samt Afgift af Kirker, der ikke eies af private, omskrives til et samlet og uforanderligt Beløb for Sognet, hvilket Beløb bliver at udrede af vedkommende Sognekasse paa Landet og af Bykassen i Byerne. Paa Landet kan Sognestyret og i Byerne Kommunestyret bestemme, om de ovennævnte Ydelser helt eller delvis skal bortfalde, eller om de skal opkræves til Indtægt for henholdsvis Sogne- eller Bykassen.

Udbyttet af *Klokkergaard* tilfalder Kirkesangeren med de Rettigheder og Forpligtelser, som herfor til enhver Tid maatte være bestemt.

Om *Afløsning* af *Offer* og Betaling for kirkelige Handlinger jfr. flg. Stk.

82. **Uvisse geistlige Indtægter** vil efter Gjennemførelsen af Lov af 14de Juli 1897 nærmest blive Undtagelser.

Medens der for kirkelige Handlinger, der udføres *i Forbindelse med den almindelige Gudstjeneste* eller ogsaa paa *andre* dertil af Kongen *bestemte Dage,* ikke erlægges nogen Betaling, betales der for kirkelige Handlinger, som udføres til *andre Tider,* efter *Vedtægt,* som fastsættes paa Landet af Sognestyret og i Byerne af Kommunestyret med Kirkedepartementets Godkjendelse. Med dettes Samtykke kan imidlertid vedkommende Sogne- elter Kommunestyre bestemme, at der heller ikke for saadanne kirkelige Handlinger skal erlægges Betaling, dog gjælder dette ikke kirkelige Handlinger, som udføres for dem, som *ikke* er *Menighedslemmer,* idet der for saadanne i ethvert Tilfælde skal betales efter Vedtægt.

Sogne- eller Kommunestyret kan endvidere bestemme, at *frivilligt Offer* ved kirkelige Handlinger skal bortfalde, dog saaledes, at den derved foraarsagede Nedgang i Indtægter, beregnede efter de i Loven opstillede Regler, bliver for tre Fjerdedele at erstatte af Sogne(Kommune)kassen. Efter erhvervet Udtalelse fra Menighedsmøde kan derhos bestemmes, at *Høitidsofferet* skal bortfalde mod fuld Erstatning af Sogneeller Bykassen. Ellers vedbliver det frivillige Høitidsoffer som hidtil.

„Tegnepenge“ til Kirkesangere er fuldstændig afskaffede.

Forøvrigt gjælder de foran nævnte Regler med Hensyn til Offer og Betaling for kirkelige Handlinger samt angaaende Høitidsoffer ogsaa for Kirkesangere.

83. **Dissentere** er efter Lov af 27de Juni 1891 § 4 fritagne for personlige Ydelser til Statskirken og dens Betjente. Naar saadanne Ydelser er indbefattede i Beløb, der udlignes til Kommunen som *personlig* Skat, sættes de med et af Kommunebestyrelsen bestemt Beløb ud af Betragtning ved Beregningen af de Skattebidrag, der falder paa dem, der i det forud for Skatteaaret liggende Aar til og med 30te September uafbrudt har været Dis-

sentere og inden 15de Oktober næstefter for Ligningskommissionen er anmeldte som saadanne. Hvorvidt denne Fritagelse ogsaa skal gjælde Eiendomsskat, beror paa Kommunestyret. Det er udtrykkelig fastsat i nysnævnte Lovparagraf, at Dissentere *ikke* er fritagne for Tiende og andre paa fast Eiendom heftende Afgifter eller Byrder.

Dissenterlovens § 24 fastsætter, at Lovens § 4 gjælder alle dem, der ikke tilhører Statskirken — hvadenten de tilhører noget andet kristeligt Trossamfund eller ei.

H. Andre Forhold, paa hvis Ordning Kommunemyndighederne er tillagt Indflydelse.

84. Veivæsenet er *paa Landet* en blandet Stats- og Kommunesag. I *Byerne* er Gade- og Veivæsen hovedsagelig rent kommunalt, saaledes som Forholdene har udviklet sig. Indholdet af Veiloven af 15de September 1851 med Tillægslove af 12te Oktober 1857, 15de Juni 1882, 30te Mai 1891 og 6te Juli 1894, 16de Juni 1893 og 27de Juli 1896 vilde det føre for vidt her at gaa ind paa. Her skal kun gives nogle korte Træk til Oversigt.

Anlæg af *nye Hovedveie* og *Omlægning* eller *Nedlæggelse af ældre Hovedveie* bestemmes af Kongen, efterat Amtsformandskabets Betænkning er indhentet, og forsaavidt Anlægget eller Omlægningen angaar, naar de dertil fornødne Midler af vedkommende er bevilget.

Omkostningerne ved Anlæg af nye Hovedveie for den indenrigske Samfærsel eller disses Omlægning skal udredes af vedkommende Amtskasse, medmindre de bliver for trykkende, i hvilket Tilfælde Sagen kan forelægges Stortinget til Bestemmelse om de fornødne Midlers Udredelse af Statskassen.

Anlæg af nye og *Omlægning af ældre Bygdeveie* foranstaltes af Amtmanden, efterat *Samtykke* dertil er meddelt af *Herredsstyret,* hvis Samtykke ogsaa er nødvendigt til Nedlæggelse af Bygdeveie.

Efter Loven af 15de Juni 1882 kan den enkelte Sognekommune træde i Herredsstyrets Sted med Hensyn til Beslutning om Anlæg af nye eller Omlægning af ældre Bygdeveie.

Omkostningerne ved Anlæg af nye eller Omlægning af ældre Bygdeveie skal udredes af vedkommende Kommune, dog saaledes, at der kan erholdes Amtsbidrag, hvis Udgifterne ellers vilde blive for trykkende for Kommunen.

Nu bevilges der iøvrigt aarligaars ogsaa Statsbidrag til Anlæg af Bygdeveie i forskjellige Distrikter.

Lov af 6te Juli 1892 giver Amtsformandskabet Ret til med Kongens Approbation gjennem Vedtægter at give saadanne nærmere Bestemmelser, som af Hensyn til den offentlige Sikkerhed og andre offentlige og private Interesser maatte paakræves angaaende de offentlige Veies Benyttelse til anden Kjørsel eller Fremdrift end sedvanlig samt Regler til Beskyttelse af Broer i offentlige Veie.

I denne Forbindelse bør ogsaa nævnes Budet i Lov af 6te Juni 1863 om, at vedkommende Amtsformandskabs og Kjøbstads Kommunebestyrelses Erklæring skal indhentes, forinden der af Kongen meddeles Tilladelse til at benytte Lokomotiver uden Anbringelse af Spor paa Veie og Gader, hvor Forholdene maatte tillade det.

Som i Stk. 30 bemerket sker *Veienes Vedligehold* i Almindelighed ved Naturalarbeide af den matrikulerede Jords Brugere inden vedkommende Herredskommune. Imidlertid kan Herredsstyret med Amtmandens Approbation beslutte, at Naturalarbei-

det i det hele eller for en Del skal bortfalde, og Veienes Vedligeholdelse forsaavidt ske ved Pengebidrag. Endvidere maa merkes, at Distrikt eller en enkelt Gaard *kan* fritages for at yde Naturalarbeide, naar samme er saa afsides beliggende, at Vedligeholdsarbeidets Udførelse vilde være forbundet med stort Besvær, i Tilfælde saaledes, at et aarligt Pengebidrag ilignes vedkommende istedetfor.

Vedligeholdelse af *Broer* sker i Regelen paa vedkommende Amts og Herreds Regning for henholdsvis Hoved- og Bygdeveies Vedkommende.

M. H. t. den nærmere Vedligeholdspligt merkes, at ethvert Formandskabsdistrikt efter Veilovens § 6 skal være delt i Roder, af hvilke hver tildeles et eller flere Stykker af de gjennem Distriktet gaaende Veie. De hver Rode tillagte Veistykker fordeles derefter mellem samtlige matrikulerede Brug i Roden, saaledes at hvert Brug har sin afmaalte Del af Rodens Veistykke at vedligeholde.

For *Færgeindretningers* Vedkommende giver Amtmanden efter derom at have indhentet vedkommende Herredsstyres Samtykke de for hvert enkelt Tilfælde fornødne Bestemmelser.

Veibestyrelsen dannes af Amtmanden med Bistand af Veiinspektøren og Lensmændene, hvorhos der for hver Rode ansættes en Rodemester, der udvælges og beskikkes af Amtmanden blandt Opsidderne inden Roden.

I de Amter, hvor Overenskomst mellem Amtets og Statens Veistyre er opnaaet om fælles Administration, sker i Henhold til Lov af 26de Juni 1893 Ansættelse og Afskedigelse af Amtets Veiinspektør ved vedkommende Regjeringsdepartement efter Indstilling fra Amtsudvalget.

85. Bygningsvæsenet er bortseet fra bylignende Hussamlinger paa Landets Grund og Hoteller samt

de nedenomhandlede „Byggebelter“ ikke lovmæssig nærmere ordnet udenfor Byerne. Efter Lov om Bygningsvæsenet i Byerne udenfor Kristiania, Bergen og Trondhjem af 27de Juli 1896 skal der i enhver Kjøbstad og i ethvert Ladested være en *Bygningskommission,* bestaaende af Politimesteren som Formand, Brandinspektøren, Sundhedskommissionens Ordfører og 2 af Magistrat og Formandskab valgte bygningskyndige Mænd. Ligeledes skal der være en *Reguleringskommission,* bestaaende af Magistraten som Formand, Bygningskommissionens Medlemmer og 2 af *Formandskabet* inden dets Midte valgte Medlemmer. Efter Andragende fra Kommunestyret *kan* imidlertid Kongen bestemme, at de nævnte Kommissioner sammensættes anderledes.

Bygningskommissionens eller Reguleringskommissionens lovmedholdig fattede Beslutninger kan alene forandres eller ophæves af vedkommende Departement (Arbeidsdepartementet), efterat Magistratens og Formandskabets Erklæring er indhentet.

Efter Lovens § 6 skal der af Reguleringskommissionen udarbeides Forslag til fuldstændig *Reguleringsplan* for Stedet, saafremt ikke saadan før er udarbeidet. Planen skal derefter forelægges Kommunebestyrelsen til Vedtagelse, hvilket ogsaa gjælder om Forandring i eller Tillæg til Planen. De af Kommunestyret fattede Beslutninger om Reguleringer træder ikke i Kraft, før de er approberede af Kongen. Men de er *foreløbig bindende,* indtil Sagen er bleven endelig afgjort, dog ikke længer end i 4 Maaneder, efterat Reguleringskommissionens Forslag er afgivet.

Den nævnte Lov gjælder ogsaa i en Udstrækning af 200 Meter udenfor Kjøbstaden eller Ladestedet — *„Byggebeltet“,* som det kaldes — hvilket i Byg-

ningsvæsenets Anliggender skal være undergivet Byens Bygningsmyndigheder og Kommunestyre. Kongen kan tillige gjøre Loven helt eller delvis gjældende for Byers Forstæder paa Landets Grund samt bestemme, at Kjøbstadens eller Ladestedets Bygnings- og Reguleringskommissions Virksomhed udvides dertil.

Endvidere kan Kongen, efterat Herredsstyrets Erklæring derom er indhentet, fatte Bestemmelse om, at Loven helt eller delvis skal gjælde *Samlinger af Bygninger paa Landets Grund samt for Strækninger, hvor saadanne Samlinger begynder at dannes.* I dette Tilfælde skal Bygningskommissionen, hvis der for Stedet er anordnet Brandkommission (se Stk. 86), bestaa af dennes Medlemmer, Sundhedskommissionens Ordfører samt et af Øvrigheden efter Herredsstyrets Forslag beskikket bygningskyndigt Medlem. Er Brandkommission ikke anordnet for Stedet, skal Bygningskommissionen bestaa af Sundhedskommissionens Ordfører samt 3 af Amtmanden efter Herredsstyrets Forslag paa 4 Aar beskikkede Medlemmer. Reguleringskommissionen dannes af Bygningskommissionen i Forening med 2 af Herredsstyret inden dets Midte valgte Medlemmer.

Paa samme Maade førholdes med Forstæder (til Kjøbstæder el. Ladesteder) paa Landets Grund, naar de ikke af Kongen er besluttet henlagt under Kjøbstadens (Ladestedets) Bygnings- og Reguleringskommissioner.
De af Amtmanden beskikkede Bygningskommissionsmedlemmer kan efter minst 4 Aars Tjenestetid undslaa sig for saa lang Tid, som de har forrettet.

Hussamlinger paa Landets Grund eller Strækninger, hvor saadanne begynder at dannes, for hvilke den alm. Bygningslov er gjort gjældende,

kan i Medhold af Bygningsloven af 17de Juni 1869 oprettes til egne *Byggekommuner* efter kongelig Resolution. Isaafald vælger Stedets Huseiere inden sin Midte 5 Mand — Bygningsrepræsentanter, der sig imellem vælger en Ordfører. Saadan Bygningskommunes Bygningskommission og Reguleringskommission bliver at sammensætte efter de ovenfor gjengivne Regler saaledes, at Bygningsrepræsentanterne udfører, hvad der efter Loven i Alm. er tillagt Herredsstyret.

Paa den anden Side *kan* Kommunestyret, efterat Bygningskommissionen og Reguleringskommissionen har erklæret sig, fatte Beslutning om, at en Del af en Kjøbstads eller et Ladesteds Grund skal være undtaget fra Bygningslovgivningens Forskrifter enten i det hele eller for en Del.

Derhos kan ved kommunal Vedtægt gjøres saadanne Lempninger eller Skjærpelser i Lovens Forskrifter, som under Hensyn til Ildssikkerhed og Orden i Bebyggelsen eller for Sundhedsvæsenets Skyld ansees tilraadelige. Efter § 90 kan derhos Kongen meddele saadanne særskilte Fritagelser fra Lovens Bestemmelser, som er bifaldt af Kommunestyret, efterat Bygnings- og Reguleringskommissionen samt, forsaavidt Sundhedsvæsenet angaar, Sundhedskommissionen derom har afgivet Erklæring.

De for Kristiania, Bergen og Trondhjem gjældende særskilte Bygningslove af 26de Mai 1899, 19de April 1899 og 12te Juni 1869 afviger i visse Punkter fra den alm. Bygningslov. Her maa henvises til de nævnte Love.

86. Brandsikkerheden i Bygninger er Gjenstand for en meget omfattende Lovgivning, der iøvrigt staar i nøie Forbindelse med Bygningslovgivningen (se foreg. Stk.).

Efter Lov af 26de August 1854 kan der for Ladesteder og andre større Samlinger af Bygninger

paa Landet anordnes en „*Brandkommission*", der skal bestaa af 3 efter Forslag af Formandskabet af Amtmanden blandt Stedets Indvaanere beskikkede Mænd. Danner Stedet *særskilt Kommune,* tiltrædes Kommissionen af saamange af Stedets Formandskab, som dette selv bestemmer. I modsat Fald udføres Brankommissionens Forretninger af 5 af Huseierne valgte Mænd, jfr. foreg. Stk.

Herredsstyrets Erklæring skal indhentes angaaende de nærmere Regler om Brandvæsenets Ordning, der skal udarbeides af Brandkommissionen.

M. H. t. Brandvæsenet i *Kjøbstæderne* kan merkes Lov af 22de Mai 1875 der overlader til Kongen, efterat vedkommende Kommunestyrelses Betænkning er indhentet, at afgive Bestemmelse om, hvor ofte og ved hvilke Personer Brandvisitationer bør foretages i Kjøbstæderne, dog saaledes at ingen Udgift derved paadrages Bykassen uden Samtykke af Kommunebestyrelsen. De for de forskjellige Byer i Tidens Løb udfærdigede Brand- og Feierreglementer findes under de respektive Approbationsdage i Lovtidendens 1ste Afdeling, hvortil for Tilfælde kan henvises.

Lov af 6te Juni 1891 omhandler forskjellige Foranstaltninger til Betryggelse mod Ildsfare i Hoteller. Efter Lovens § 4 kan den, der finder sig misfornøiet med de af Politiet trufne Bestemmelser angaaende Hotellers og Sanatoriers Indredning og om Foransteltninger til Betryggelse og Sikrelse af Gjæsternes Liv, kræve Sagen forelagt Arbeidsdepartementet, som, før det træffer Afgjørelse, har at indhente Erklæring fra Bygningskommissionen paa det Sted, hvor saadan findes, og ellers fra vedkommende Formandskab.

Efter Lov af 8de Juni 1895 om Foranstaltninger til Betryggelse mod Ildsfare i større Vaaningsbygninger afgives nærmere omhandlede Bestemmelser om Anbringelse af Brandredskaber og disses Antal m. v. af Brandvisitationerne, hvor saadanne er anordnede, og

paa andre Steder af Lensmændene, der i Tvisttilfælde tilkalder to af Herredsstyrelsen i saadant Øiemed opnævnte Mænd.

Om *Brugen af Ild i Skog og Mark* m. v. se *„Hvad enhver bør vide“* III 1, Stk. 197.

87. **Havnevæsenet** er nu ordnet ved Lov af 10de Juli 1894. For enhver Kjøbstad som for ethvert Ladested med eget Kommunestyre skal der være et *Havnestyre,* bestaaende af Magistraten og Politimesteren samt et af Formandskabet inden dets Midte valgt Medlem, hvorhos Kommunestyret vælger 2 søkyndige Medlemmer; omfatter Havnedistriktet større eller mindre Dele af Landkommuner, kan disse — forsaavidt vedkommende Herredsstyre derom fatter Beslutning — forlange sig repræsenteret i Havnestyret.

Havnestyrets Budgetforslag skal indleveres til Magistraten og bliver derefter af Formandskabet at forelægge Kommunestyret, som afgjør, hvorvidt de fornødne Midler skal bevilges.

Havneloven paalægger Kommunestyret efter Forslag fra Havnefogden at give almindelige *Vedtægter* for Brugen af Ild og Lys i Havnen; Vedtægterne maa stadfæstes af Kongen for at blive gyldige.

Saafremt det, efterat *Bryggepengene* for samtlige Kommunen tilhørende Brygger er beregnet til Indtægt efter den lovbestemte Taxt, viser sig, at Havnekassens Indtægter er utilstrækkelige til de beregnede Udgifter, kan Kommunestyret med Kongens Stadfæstelse beslutte, at der til Indtægt for Havnekassen kan bevilges et Tillæg af indtil 1 $^0/_0$ til alle Toldindtægter af Varer paa Stedet.

Saafremt den saaledes efter Lovens § 28 fastsatte Afgift viser sig utilstrækkelig til Udfyldning af Havnekassens beregnede Udgifter, kan endvidere besluttes, at der af Fartøi, som losser eller lader i Havnen skal

betales en Afgift, til Havnekassen, der dog ikke maa overstige visse i Loven bestemte Beløb. Saadan Beslutning tiltrænger ogsaa for at blive gyldig Kongens Approbation. Endvidere merkes, at Kommunestyret, hvor det findes nødvendigt at træffe særskilte Foranstaltninger til Forebyggelse eller Fjernelse af Ishindringer, med kongelig Stadfæstelse, kan bestemme en Afgift af Fartøier, der i Tidsrummet mellem 1ste December og 31te Marts befarer vedkommende Farvand eller af de Varer de medfører.

Taxt for Benyttelse af Brygge fastsættes af Kommunestyret med kongelig Stadfæstelse, hvis Bryggen tilhører Kommunen eller er opført for Havnekassens Regning.

Endelig bør her nævnes Lov af 12te Juni 1869 om, at Kommunestyret i Byerne kan give Forskrifter angaaende Isvækning i Stædernes Havne og i Udløbene fra disse.

88. **Skydsvæsenet** er efter Lov af 14de Juli 1893 overladt til Kommunernes nærmere Ordning. Lovens § 1 foreskriver, at der saavel i By som paa Land skal findes Skydsanstalter i fornøden Udstrækning, enten Tilsigelsesskifter eller, hvor Forholdene tilsteder det, faste Stationer.

Tilsigelsesskifters Oprettelse anordnes og Skifternes Beliggenhed bestemmes af Amtmanden, efterat Erklæringer er indhentede fra vedkommende Kommunestyre.

Med Hensyn til Oprettelse og Vedligeholdelse af *faste Stationer,* er Regelen, at dette — med Undtagelse af Høifjeld og afsides Steder, hvor Staten maa overtage Tilskuddet — bestemmes af *Amtmanden,* forsaavidt der til sammes Vedligeholdelse *ikke* udkræves noget *kommunalt Tilskud;* dog skal vedkommende Kommunestyres Erklæring først indhentes. *Udkræves* derimod *saadant Tilskud,* maa Beslutning om faste Stationers Oprettelse og Vedligeholdelse regelmæssig fattes af vedkommende

Distrikts Kommunestyre med Amtmandens Approbation.

Derhos kan *Amtstinget*, efterat Erklæring er indhentet fra vedkommende Herredsstyre, efter § 15 fatte Beslutning om Oprettelse inden Amtsdistriktet af faste Stationer med et Hestehold udelukkende af Reserveheste — eller om saadan Nedsættelse af Hesteholdet ved de inden Amtsdistriktet allerede oprettede faste Stationer.

Lignende Beslutninger kan fattes af *Kommunebestyrelsen i Kjøbstæder og i Ladesteder, der har eget Kommunestyre,* med Hensyn til de samme tilhørende Skydsanstalter. Disse Beslutninger tiltrænger dog for at blive gyldige Approbation af vedkommende Regjeringsdepartement (Arbeidsdepartementet).

Amtstinget kan, efterat vedkommende Herredsstyres Erklæring er indhentet, beslutte Nedlæggelse af en Skydsanstalt, eller at denne i visse Retninger skal indskrænkes. Saadan Beslutning kan ogsaa fattes af *Kommunebestyrelsen i Kjøbstad og Ladested* angaaende de samme tilhørende Skydsanstalter. Ogsaa disse Beslutninger maa approberes af vedkommende Departement.

Ligeledes kan *Amtstinget* bestemme, at det i de Skydsruter, hvor det af Hensyn til Reisetrafiken findes paakrævet, *skal være forbudt andre end dem, som dertil har erholdt Politiets Bevilling, at tage Plads paa offentlige Veie eller Pladse for at søge Erhverv ved Reisendes Skydsbefordring.* Beslutningen maa dog for at blive gyldig godkjendes af Kongen.

Med Hensyn til Reglerne om Skydsbetalingen merkes, at efter § 30 kan vedkommende Regjeringsdepartement, efterat Erklæring er indhentet fra Amtstinget og vedkommende Herredsstyre, under særegne Omstændigheder forhøie den lovbestemte Betaling for enkelte Veistrækninger. Derhos kan ifg. Lovens §§ 31 og 41 Amtstinget efter indhentet Erklæring fra Herreds-

styret med kongelig Godkjendelse forhøie den bestemte Skydsbetaling fra fast Station saavel for Skyds med Hest som Baad, naar ved saadan Forhøielse Tilskud til Stationen enten kan undgaaes eller forminskes; den samme Myndighed tilkommer ogsaa Kommunebestyrelsen i Kjøbstæder og Ladesteder.

89. Sundhedsvæsenet er organiseret væsentlig paa Grundlag af den gjældende Kommuneordning. I enhver *Kjøbstad* som i ethvert *Ladested* med særskilt Formandskab skal der efter Lov af 16de Mai 1860 §§ 1 og 2 være en Sundhedskommission, bestaaende af vedkommende Embedslæge eller en anden af Medicinalstyrelsen dertil antaget Læge som Ordfører, Byens Magistrat (eller hvor denne bestaar af flere Personer, det Medlem, som af Kongen dertil opnævnes), Byens Ingeniør, hvor en saadan Bestillingsmand findes, samt tre andre Medlemmer, valgte i Møde af Formænd og Repræsentanter. De valgte Medlemmers Funktionstid er fire Aar, hvorefter de kan undslaa sig for Gjenvalg i saa lang Tid, som de har været i Ombudet.

Naar Magistraten ikke bor i Kjøbstaden, kan Kongen i dennes Sted beskikke en anden Mand til Medlem af Sundhedskommissionen.

Lovens § 8 foreskriver derhos, at der *i ethvert Herred paa Landet* skal være en Sundhedskommission, bestaaende af vedkommende Embedslæge eller en anden af Medicinalstyrelsen dertil antaget Læge som Ordfører, og den hele Kommunerepræsentation eller saa mange af dens Medlemmer, som samme ved Kommissionens Oprettelse og senere efter hvert nyt almindeligt Valg af Formænd og Repræsentanter dertil udvælger.

Sundhedskommissionerne skal have sin Opmerksomhed henvendt paa Stedets Sundhedsforhold og paa, hvad der kan tjene til Sundhedstilstandens

Fremme og til at fjerne de Omstændigheder, som især befordrer Udvikling af Sygelighed og Udbredelse af Sygdom. Kommissionerne kan i den Retning give Paabud med nærsagt uindskrænket Magtfuldkommenhed. Loven henlægger i alm. Udtryk Sundhedspolitiets Overholdelse paa ethvert Sted under Sundhedskommissionen, hvis Bestemmelser det almindelige Politi har at paase efterkommede.

Det paaligger dette at henvende sig til Sundhedskommissionen med Meddelelser og Forestillinger betræffende Gjenstande vedkommende Sundhedsvæsenet.

Sundhedskommissionens lovmedholdig fattede Beslutninger kan efter Loven alene af vedkommende Regjeringsdepartement (Justitsdepartementet) eller i fornødent Fald af Kongen ophæves eller forandres.

Møder i Sundhedskommissionerne paa Landet, afholdes saavidt muligt paa samme Dag og samme Sted, som Kommunerepræsentationen sammentræder, jfr. Stk. 28.

M. H. t. *Udeblivelse* gjælder det samme Ansvar som for Kommunestyremedlemmer, se Stk. 25.

Loven giver derhos Kommunestyret *Adgang* til med kongelig Approbation at *udfærdige almindelige Sundhedsvedtægter,* — Forskrifter vedkommende Sundhedsvæsenet for Kommunen, og i Medhold heraf er der for de fleste Kommuners Vedkommende udfærdiget Sundhedsvedtægter, med tildels meget indgribende Bestemmelser i den personlige Handlefrihed. Overtrædelse medfører Bødestraf.

Optræder smitsom Sygdom af ondartet Beskaffenhed, har vedkommende Husfader Anmeldelsespligt. Udgifterne ved saadanne Sygdomme kan for trængende paa Landet overføres paa *Amtskommunen.*

I nær Forbindelse med Sundhedskommissionsloven staar ogsaa Loven af 27de Juni 1892 om

kommunale Slagtehuse, Kjødkontrol m. v. med Tillægslov af 6te August 1897. Kommunestyret kan med Kongens Samtykke paabyde, at al Slagtning af nærmere bestemte Arter af Husdyr, hvis Kjød skal benyttes til Menneskeføde, skal foregaa i det *kommunale Slagtehus,* hvor saadant findes; dette er dog kun undtagelsesvis Tilfælde.

I enhver Kjøbstads- eller Ladestedskommune med over 4000 Indbyggere ligesom ogsaa i enhver anden By- eller Landkommune, hvor saadant af Kommunestyret bestemmes, skal alt slagtet eller til samme indført Kjød, der skal benyttes til Menneskeføde, undersøges af *kommunal Kjødkontrollør.*

Har Undersøgelse af Kjød indført fra en anden Kommune fundet Sted ved dennes Kontrolstation, *kan* Kongen (som skeet m. H. t. Stavanger ved Resol. af 19de Aug. 1897) bestemme, at Undersøgelse bortfalder i den Kommune, hvortil Indførsel af det undersøgte Kjød foregaar.

Kommunestyret kan med Kongens Samtykke bestemme Afgiften for Benyttelse af Slagtehus samt for Undersøgelse af Kjød m. v.

I Kommuner, hvor offentligt Slagtehus ikke er oprettet, skal Kommunestyret ansætte særskilt Kontrollør paa det Sted, som Slagterborgere eller Kjødhandlere andrager om, paa Betingelse af, at disse refunderer Kommunen de Udgifter, som medgaar til saadan Kontrollørs Aflønning.

I en vis Forbindelse med Bevarelsen af den menneskelige Sundhed staar ogsaa de i Lov af 14de Juli 1894 omhandlede Foranstaltninger mod *smitsomme Husdyrsygdomme.* Enhver Kjøbstadskommune er forpligtet til at anskaffe en af Landbrugsdepartementet godkjendt Indredning eller Negdravningsplads, hvor døde Dyr og smitteførende Gjenstande kan tilintetgjøres eller nedgraves. Ogsaa Ladesteder med særskilt Kommunestyre saavelsom Landkommuner med tæt Bebyggelse kan af Kongen paalægges den samme Forpligtelse. Kommunestyret kan med Kon-

gens Tilladelse fordre afgivet fornøden Grund mod Erstatning.

Forskjellige Foranstaltninger med Kurbehandling af syge Dyr, hvis Eiere ikke selv kan betale, falder efter Lovens § 22 Amts- eller Bykommunen til Last.

90. **Ro og Orden** (udenom Hus) og Veifreds Overholdelse m. v. er for Kjøbstæderne Gjenstand for en omfattende «*Politilovgivning*», men derimod mangler almindelige Forskrifter derom paa Landet.

Ved Lov af 4de Juli 1857 rettedes delvis paa denne Mangel; saavel den nysnævnte Lov af 1857, som de forskjellige Byers Politianordninger (samtlige fra Foreningstiden med Danmark) sættes imidlertid ud af Kraft fra den Tid, den nye alm. Straffelov af 22de Mai 1902 bliver gjældende, ifg. Indførelseslov af s. D. § 2, jfr. sammes § 1.

Lov af 26de Mai 1866 gav *Kristiania* Kommunestyre Ret til at ordne de under Ordens- og Sedelighedspolitiet hørende Anliggender gjennem Vedtægt, hvorhos Loven gav samme Kommunestyre Ret til ligeledes ved Vedtægt at bestemme, at der for visse Smaanæringer, saasom at holde Dansebod, Markedsbod og lign., skal betales en særlig Afgift til Bykassen. I begge Tilfælde maa Vedtægterne stadfæstes af Kongen. Denne for Kristiania gjældende Lov er ved Lov af 17de Juni 1879, 28de Mai 1881 og 6te Juni 1891 udvidet til ogsaa at gjælde Landets øvrige Kommuner.

Merk i denne Forbindelse ogsaa den Adgang som Lov af 22de Mai 1875 giver Kommunebestyrelsen til, saavel i By som paa Land gjennem Vedtægt stadfæstet af Kongen at udfærdige de Bestemmelser om Adgangen til af give Koncerter og dramatiske Forestillinger, der maatte findes hensigtsmæssige til Opretholdelse af Orden og til Forebyggelse af offentlig Krænkelse af Sedeligheden. Loven giver ligeledes Kommunebestyrelsen Ret til paa samme Maade at give

Bestemmelser angaaende Ordens og Sikkerheds Opretholdelse med Hensyn til andre Slags Forestillinger eller Forevisninger saasom Kapløbning, Menagerier og lignende. I begge Tilfælde kan der i Vedtægterne fastsættes Afgift for de omhandlede Forestillinger.

De underordnede Politibetjente lønnes gjerne af Kommunerne, medens Politiembedsmændene i Byerne er statslønnede, tildels dog med Kommunebidrag.

Politimestrene i Landdistrikterne lønnes af Staten, medens Lensmændenes faste Løn efter Lov af 15de Juni 1878 udredes af Staten — dog mod Refusion (undtagen for Finmarkens Amt) af vedk. Amtskommune af $^1/_5$ i Nordland og Tromsø Amter og af $^1/_3$ i de øvrige søndenforliggende Amter. Af Amtskommunens $^1/_5$ eller $^1/_3$ udlignes igjen det halve efter Matrikulskylden paa Lensmandsdistriktet. Lensmændenes væsentlige Indkomster er dog Sportler og andre uvisse Indtægter.

91. At bevilge Ret til Ølsalg samt til *Salg af Vin* og *Cider* er ved Lovene af 18de Juni 1884 med senere Tillæg omtrent helt overladt til Kommunestyrene.

Retten til at drive Udskjænkning af Øl, Vin, Mjød og Cider er i *Byerne* Gjenstand for kommunal Bevilling. Kommunebestyrelsen bestemmer *Antallet* af saadanne Udskjænkningsrettigheder, medens selve *Bevillingerne meddeles af Magistrat og Formandskab.*

Udskjænkningsret kan ogsaa meddeles Samlag, der forpligter sig til at anvende Virksomhedens mulige Overskud til almennyttige Øiemed, og hvis Vedtægter er godkjendte ved en af Formænd og Repræsentanter fattet Beslutning, stadfæstet af Kongen.

Med Hensyn til *Udsalg af Øl,* der i Almindelighed *i By* er en fri Næring, og *Udsalg af Vin, Mjød og Cider,* der er betinget af Handelsberettigelse, bestemmer Loven, at Kommunebestyrelsen med kongelig Stadfæstelse kan beslutte, at *Smaa-*

salg (hvorved efter Loven forstaaes Salg under 40 Liter eller 50 hele Flasker) af Øl, Vin, Mjød og Cider skal være forbudt andre paa Stedet end dem, der vinder Bevilling paa denne Næring; saadan Bestemmelse kan fattes om alle eller kun om enkelte af disse Drikkevarer. Bevillingen meddeles ligesom for Udskjænkningsrettigheds Vedkommende af Magistrat og Formandskab.

Ogsaa paa *Landet* er Ret til *Udskjænkning* af Øl, Vin m. v. Gjenstand for kommunal Bevilling, der da meddeles af det samlede Herredsstyre.

Med Hensyn til *Udsalg af Øl,* der paa Landet i Almindelighed er enhver tilladt, og Udsalg af *Vin, Mjød og Cider,* der i Almindelighed er betinget af Landhandlerret, kan Herredsstyret paa samme Maade som for Byerne omtalt bestemme, at *Salg* af de nævnte Drikkevarer skal være Gjenstand for Bevilling, der meddeles af Herredsstyrelsen.

Selv om saadan Beslutning er fattet, kan dog Bryggerier umiddelbart afhænde Øl, saafremt Herredsstyret ikke med to Trediedels Flertal udfærdiger Forbud mod saadant Salg.

Bevilling kan ogsaa meddeles Samlag, der forpligter sig til at anvende Virksomhedens mulige Overskud til almennyttige Øiemed, og hvis Vedtægter er godkjendte af Herredsstyret med Amtmandens Approbation, der her træder istedetfor kongelig Stadfæstelse for Byernes Vedkommende. Herredsstyret kan for et Tidsrum af indtil 3 Aar ad Gangen bemyndige Lensmanden til for en enkelt bestemt Leilighed at tillade Udskjænkning af disse Drikkevarer, og saafremt Lensmanden ikke har erholdt saadan Bemyndigelse, kan lignende Tilladelse meddeles af Formandskabet.

Derhos merkes, at Kommunebestyrelsen kan saavel i By som paa Landet bestemme *Indskrænkning i den Tid,* i hvilken Udskjænkning — og paa Landet ogsaa Salg — skal finde Sted; denne Indskrænkning maa dog ikke gaa videre end for Brændevin bestemt (se Lov af 24de Juli 1894 § 18), jfr. Stk. 92. Herfra kan dog Undtagelser gjøres for enkelt Leilighed i Byerne af Politimesteren og paa Landet af Formandskabet, eller, hvis Lensmanden har faaet den foran omhandlede Bemyndigelse, af denne.

I Byerne kan Udskjænkningsretten, og paa Landet saavel Udskjænknings- som Salgsretten, af Kommunebestyrelsen paalægges en Afgift fra 8 til 400 Kroner, hvilken Afgift under særlige Forhold med kongelig Stadfæstelse kan forhøies. For Byernes Vedkommende kan dog Formandskabet fritage Spiseverter, Stationsholdere og Herbergerere samt Personer, der har begrænset Ølret, for denslags Afgifter.

Sluttelig merkes, at der kræves kongelig Bevilling til Salg og Udskjænkning af Øl og Vin ombord paa Dampskibe, hvis Rute (paa vedk. Tur) ikke er over 60 Km., regnet ligefrem mellem Rutens Endepunkter.

92. Brændevinsbevillingers Meddelelse gjør ogsaa Lovgivningen væsentlig til en Kommunesag.

Med Hensyn til *Retten til at sælge Brændevin,* hvorom den gjældende Lov er af 24de Juli 1894, foreskrives nemlig som Regel, at *i Byerne* Salg og Udskjænkning alene maa drives af Samlag, hvis Vedtægter er godkjendte af *Kommunestyret* og stadfæstede af Kongen.

Herved sees bort fra *Brænderieieres* og *Destillatørers* meget begrænsede *Salgsret* samt *ældre bestaaende Brændevinsrettigheder* og *Handelsborgeres Ret til Partisalg* (minst 250 Liter).

M. H. t. *Samlag* skal dog først ved foretagen Afstemning af Byens Indvaanere over 25 Aar, Mænd

som Kvinder (uden Hensyn til, om de har Stemmeret iøvrigt), være afgjort, hvorvidt Oprettelse eller fortsat Drift af Samlag skal være tilladt inden Byen.

Udfaldet af stedfunden Afstemning angaaende Brændevinssamlags Oprettelse eller Inddragelse er afgjørende for de følgende 5 Aar, dog saaledes, at der, for at faa afholdt *ny* Afstemning, senest 6 Maaneder inden Femaarets Udgang til Kommunestyret maa være fremkommet *Begjæring om fornyet Afstemning* fra saa mange af dem, der har Ret til at stemme, at de udgjør minst $^1/_{20}$ af de stemmeberettigede ved forrige Afstemning. Fremkommer der ikke saadan Afstemningsbegjæring, gjælder den tidligere Afstemning i yderligere 5 Aar til.

Antallet af Udskjænknings- og Udsalgssteder bestemmes af Kommunestyret; *Valget af Bestyrer* for hvert af disse skal godkjendes af Magistrat og Formandskab.

Loven giver Kommunestyret Ret til ved Vedtægt at tildele Samlaget et bestemt Antal Rettigheder til *Smaasalg* af Brændevin, hvilke Rettigheders Udøvelse af Magistrat og Formandskab kan overdrages Handelsborgere paa visse Betingelser; derhos kan Kommunestyret ogsaa ved Vedtægt tildele Samlaget et bestemt Antal Rettigheder til *Udskjænkning* af Brændevin, hvilke Rettigheder ligeledes af Magistrat og Formandskab kan overdrages til Hoteleiere, Verter for sluttede Selskaber og Restauratører ved Teatre til Fortæring for Reisende eller Gjester hos dem.

Paa Landet maa Udsalg af Brændevin alene foregaa fra Brænderier (med Indskrænkning som i By til minst 250 Liter for andre end udsalgsberettigede); og Udskjænkning maa alene foregaa med Hjemmel af kongelig Bevilling, hvis Meddelelse er *betinget af Herredsstyrets Anbefaling.* Bevilling til Udskjænkning maa alene tilstaaes Gjest-

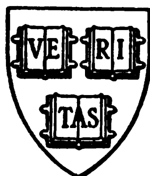
givere, Hotelverter og Restauratører ved Sanatorier og Badesteder og det saaledes, at de kun kan skjænke henholdsvis til de hos dem værende Reisende eller Gjæster. Herredsstyret kan foreskrive nærmere Vilkaar for Rettens Tilstaaelse, ligesom det ogsaa fastsætter Afgiften.

Udsalg eller Udskjænkning af Brændevin maa ikke finde Sted før Kl. 8 om Morgenen, heller ikke Dagen før Søn- eller Helligdage efter Kl. 1 Eftermiddag, ligesaalidt som paa selve Søn- eller Helligdagene; Politimesteren *kan* derhos ved Leiligheder, naar større Samling af Mennesker finder Sted, som under Markeder, ved Valg, Paamønstringer eller lign., fastsætte yderligere Tidsindskrænkninger.

Med Hensyn til *Udskjænkning af Brændevin ombord i Dampskibe,* der kun kan foregaa efter kongelig Bevilling, merkes, at forinden saadan Bevilling meddeles, skal Erklæring indhentes fra Amtstingene i de Amter, inden hvilke Farten foregaar, forsaavidt Dampskibet udelukkende eller væsentlig har Rute paa Fjord, Indsø eller Elv.

Endelig er i denne Forbindelse at nævne Lov af 27de Juli 1896 til Forebyggelse af Smughandelen med spirituøse Drikkevarer i *Tromsø Stifts Landdistrikter.* Denne giver Herredsstyret Myndighed til at bestemme, at Bevertning med Mad eller Drikke, der under de store Saltvandsfiskerier samt ved Handelsstevnerne og Markederne i Tromsø Stift drives som Næring, skal være Gjenstand for Bevilling, der meddelss af Herredsstyret.

Sluttelig kan nævnes, at en Omstøbning af saavel Brændevins- som Øl- og Vinlovgivningen er i Vente. Ot. Prp. Nr. 1 herom (jfr. Indst. O. XX) for 1902/03 blev ikke taget under Behandling af Stortinget 1902/03.

VE RI TAS